braća
Grimm

BAJKE

e-Lektire
lektire.skole.hr

Jacob i
Wilhelm
Grimm

Bajke

Preveo:
Viktor Kralj

e-Lektire
lektire.skole.hr

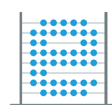

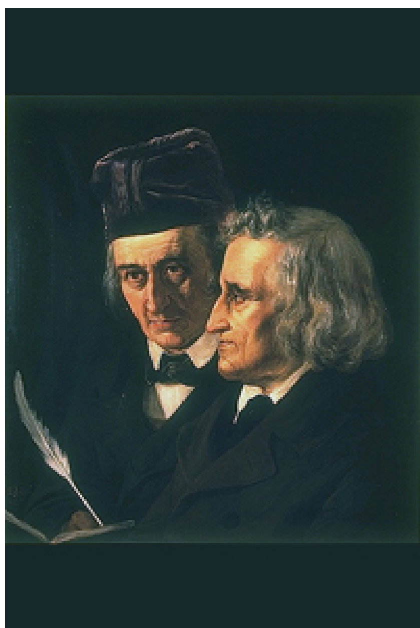
CARNET

e-Škole
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr
Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Braća Jacob i Wilhelm Grimm

Jacob:

Hanau, 4. I. 1785. – Berlin, 20. IX. 1863.

Wilhelm:

Hanau, 24. II. 1786. – Berlin, 16. XII. 1859.

Jacob i Wilhelm Grimm, rođeni 1785. i 1786. godine u Hanauu kod Frankfurta, možda su najpoznatija braća na svijetu. Njihovo prezime u prijevodu bi značilo »srdići« ili »ljutići«, a baš su po svojoj naravi bili mirni, dobri i mudri ljudi. Zajedno su objavili knjigu *Bajke za djecu i dom* (prvo izdanje 1812., a izdanje namijenjeno djeci 1825.), koja se smatra najprevođenijom njemačkom knjigom svih vremena. Bajka su posebna vrsta priča u kojoj susrećemo čudesne likove i događaje. Braća Grimm su po dijelovima današnje Europe gdje se govorilo njemačkim jezikom. Slušali su bajke iz naroda koje su pričali kovači, šumari, učitelji, svećenici, domaćice i prelje. To nisu bile bajke namijenjene samo djeci, već svima koji su htjeli slušati. Kad bi zapisali dovoljno priča, Jacob i Wilhelm su odlazili kući. Ponekad su dobivali pisma u kojima su im prijatelji slali bajke koje su čuli u svome mjestu. U tišini radne sobe uspoređivali su različite inačice istih bajki i ujedinjavali ih u jednu.

Kako to da su se braća Grimm počeli zanimati za bogatstvo njemačkih narodnih bajki i priča? Kao prvo, oni su rođeni uz rijeku Majnu u tadašnjoj grofoviji Hessen u Njemačkoj. Već kad su imali jedanaest i dvanaest godina, umro im je otac, a nešto kasnije i majka. Stoga su se za braću Grimm brinule tete, koje su im osigurale školovanje. Završili su gimnaziju u Kasselu, a potom su studirali pravo na Sveučilištu Marburg. To je bilo vrijeme romantizma, pokreta diljem Europe koji je njegovao pripadnost određenom narodu i njegove kulturne i jezične vrednote. U vrijeme braće Grimm Njemačka nije postojala onakvom kakva je danas, već je njezin teritorij bio rascjepkan na mnoge državice, grofovije i pokrajine. Stoga su braća Grimm željela sakupiti bajke i predstaviti ih na što ljepšem njemačkom jeziku koji bi mogao ujediniti te krajeve.

Drugo, na fakultetu su upoznali profesora koji je imao bogatu privatnu knjižnicu, gdje su pronašli zbirku srednjovjekovnih njemačkih viteških pjesama (*Minnesang*).

Potom su pročitali narodne pjesme iz zbirke *Dječakov rog obilja* i oduševili se za stari njemački jezik i književnost. Kad je francuski vojskovođa i car Napoleon okupirao njemačke pokrajine u kojima su živjeli braća Grimm, Jacob se zaposlio kao voditelj carske knjižnice u pokrajinama Hessen i Hannover. Kad je njihova domovina postala slobodna, Wilhelm se zaposlio kao knjižničar tajnik jedne druge knjižnice. Potom su braća Grimm dugo bili profesori na sveučilištu u Gottingenu, gdje su studentima predavali *Poznavanje starina*. Bili su omiljeni profesori. Kad ih je hannoverski kralj prognao iz zemlje, jer su se hrabro borili protiv njegove samovolje, studenti su dali podršku svojim profesorima. Iako je bila velika zima (prosinac 1837.), tri stotine studenata pješačilo je satima da isprate i pozdrave braću Grimm na granici. Kad su se Jacob i Wilhelm Grimm vratili u Kassel (1837.), započeli su rad na svom najvećem znanstvenom djelu, a to je *Njemački rječnik*. To je zapravo zbir svega rječničkoga blaga njemačkog jezika, od Luthera do Goethea, s primjerima kako i kada su se riječi upotrebljavale, s pojašnjenjima kako su nastale, i s povijesnim objašnjenjima događaja koji su tome pridonijeli. Nisu uspjeli dovršiti ovo svoje veliko djelo, ali su ga nastavili drugi. Braća Grimm su na taj način postavili temelje modernoj germanistici. Rječnik je dovršen 1961. godine, suradnjom dviju akademija znanosti, oko stotinu godina nakon Jacobove smrti. Obasiže čak 33 knjige.

Wilhelm je umro 1859., a Jacob 1863. godine. Braća Grimm imali su sudbinu sličnu Andersenovoj, po tome što su od siromašnih dječaka postali najčitaniji književnici i vrlo slavni ljudi. Postigli su to ponajprije marljivim i upornim radom, u koji su utkivali ljubav prema svome jeziku i kulturnoj baštini. Naravno, bili su za taj rad i prirodno talentirani. A ljudi u njihovoj blizini prepoznali su te njihove odlike i svesrdno ih pomagali. Obojica su pokopani u Berlinu.

* * *

U vrijeme kad su objavljene *Bajke za djecu i dom* (1812.), dogodile su se mnoge sudbonosne promjene vezane uz proizvodnju papira i tiskanje knjige. U Francuskoj je početkom 19. stoljeća izumljen stroj za pravljenje papira u beskrajnoj traci. Papir se više nije proizvodio od lanenih i pamučnih krpa, od konoplje, trave ili materijala kojima ose grade svoja gnijezda. Knjige su postale jeftinije i ljudima dostupnije. Nakon prve knjige bajki, koja je izašla pred Božić 1812. godine, druga knjiga izlazi 1815. Kritičari nisu blagonaklono dočekali izlazak tih knjiga. Smatrali su da su ta djela ispunjena grubostima i praznovjerjima, pa nisu za osjetljivu dječju dušu. Stoga Wilhelm priređuje *Malo izdanje* 1825. godine. Zamijetio je da sakupljene bajke katkad treba skratiti i jasnije ispričati glavnu radnju, da neke dijelove treba ljepše izreći. Stoga bi unosio zvučne i ritmične stihove u bajke. Uplitao je u njih duhovite i smiješne pojedinosti, pa ih je načinio vedrijima i veselijima. Ponekad bi ublažio okrutnosti kojima su obilovale. Ispričao bi neki prizor jasnije, da čitatelj bolje razumije što motivira lik na djelovanje. Jacob se više

brinuo za jezičnu ljepotu bajki. Ponekad ih je ostavljao napisane u dijalektima, kako ih je čuo, a ponekad ih je »preveo« na književni njemački jezik. Do sedmog izdanja bajke su braća neprestance obogaćivali, mijenjali i dotjerivali. Naposljetku je bilo na broju oko 200 bajki i priča, te desetak legendi. Treći brat, Ludwig Grimm, bio je slikar. Ilustrirao je prve bajke koje su sakupili.

Bajke možemo razvrstati u nekoliko skupina. Jedna je bila namijenjena upravo djeci. Tu su braća Grimm svrstala bajke koje su majke, bake, dadilje, očevi i djedovi pričali djeci prije spavanja. Prepune su fantastičnih predmeta, bića, vila, vilenjaka, zmajeva i neobičnih likova – osobito djece (*Slatka kaša*, *Ivica i Marica*, *Crvenkapica*). U drugoj skupini nalaze se one bajke u kojima su najvažniji likovi često životinje. One obično imaju posebne moći i mogu govoriti ljudskim jezikom (*Vuk i lisica*, *Lisica i gospođa kuma*). U trećoj skupini možemo naći bajke koje nisu daleko od stvarnog života, a u njima je najvažnije da su likovi pametni pojedinci. U teškim okolnostima su dosjetljivi. U ovim bajkama naročito se ismijavaju ljudske mane i nedostatci. Veličaju se vrline (*Priča o zemlji lijenčina*, *Stoliću, prostri se*, *Zlatna guska*, *Tri prelje*). U četvrtoj skupini veliku ulogu ima vjera, a u pričama su česti likovi Bog, anđeli, vragovi, ili ljudi koji su dobri kršćani (*Zvjezdani taliri*).

I drugi su se uz braću Grimm bavili sakupljanjem priča. Gustav Schwab sakupio je i priredio *Najljepše priče klasične starine* (antičke priče objavljene u tri knjige u razdoblju od 1838.-1840.). Aleksandar Sergejevič Puškin u Rusiji tridesetih godina 19. stoljeća piše bajke u stihovima prema pričanju svoje dadilje Arine Rodionovne, pa tako nastaju *Bajka o ribaru i ribici*, *Bajka o zlatnom pjetliću* i druge. Svi oni unaprijedili su jezik nacije kojim su pisali i učinili ga sposobnim za stvaranje velikih umjetničkih djela.

Slatka kaša

Priča o slatkoj kaši duhovita je zgoda o sposobnosti koju treba znati kontrolirati. Čarobne moći mogu biti vrlo korisne, ali i dovesti u nevolju ako tajnu ne znaš zadržati za sebe. U ovome slučaju, poplava slatke kaše ipak nije nikome naškodila. Baš suprotno.

Zvjezdani taliri

Kratka priča o djevojčici koja nesebično daje sve što ima siromašnima i gladnima govori koliko nam je malo toga potrebno da bismo bili zadovoljni i ispunjeni. Kad zamjećuješ tuđu patnju i daruješ drugima od srca, kao da i sebe daruješ. Prije ili kasnije nebo će te nagraditi »talirima« – duhovnom ljepotom, zadovoljstvom, veseljem i mudrošću.

Crvenkapica

Narodna priča o Crvenkapici najpoznatija je u inačici braće Grimm. Kroz nju je vidljivo bogatstvo obiteljskih odnosa u 19. stoljeću, način ponašanja kakav se očekuje od

djece. Djevojčice trebaju poštivati svoje roditelje i starije, uljudno pozdravljati, ne trebaju razgovarati s nepoznatim osobama. Spominje se škola, i kako djeca nevoljko tamo odlaze. U doba braće Grimm postoji već kolektivna svijest društva o potrebi obrazovanja malenih, o važnosti da se djeca zaštite od zla. Za spas Crvenkapice odgovorni su odrasli. Ipak, način pisanja je blizak djeci. Puno se toga kaže u razgovorima između likova. Nema mnogo opisa. Crvenkapica je zaigrana i naivna. Lako ju je nagovoriti na branje cvijeća i skretanje s puta u šumi. Zaboravlja na majčine opomene kad vidi nešto što joj se sviđa.

Perraultova inačica *Crvenkapice*, napisana stotinjak godina ranije u Francuskoj, posve je drugačija. Nije namijenjena malenoj djeci, već djevojkama koje zlikovci lako mogu prevariti kad dođu sa sela u grad. Završava nesretno, jer nema lovca niti drvosječe da spasi Crvenkapicu i baku. Do danas je u svjetskoj književnosti napisano jako puno inačica ove priče. U nekima vuk postaje znalac istočnjačkih borilačkih vještina, pa otvara Crvenkapici vrata odjeven u kimono i spava na prostirci na podu. U jednoj hrvatskoj inačici baka iščekuje poštara da joj donese mirovinu, pa je prevari vuk (Pajo Kanižaj). Poznati književnik Roald Dahl (*Charlie i tvornica čokolade*, *Crvenkapica i vuk*) pretočio je ovu priču u stihove. Crvenkapica ima u džepu oružje kojim se uspijeva obraniti od vuka i na kraju nosi kaput od njegova krzna. S obzirom da je vuk danas zaštićena životinja, ovo je dobar poticaj za razgovor!

Stoliću, prostri se

Ova bajka jedna je do najomiljenijih i najduhovitijih kod braće Grimm. Ima vrlo zaokruženu kompoziciju. Početak je vrlo neobičan, jer zaplet potakne ćudljiva koza koja voli varati i izazivati svoga gospodara, premda se s njom postupa vrlo pažljivo. Stoga sinovi gospodarevi odlaze u svijet. Tamo svaki uspije dokazati svoje sposobnosti, ali i opet stradavaju od krčmara koji ih okrade. Zato je tu najmlađi sin, koji nadmudri krčmara i dokaže ocu kako su mu sinovi sposobni i pošteni. Tri puta se ponavlja događaj u krčmi, ali treći puta pravda dolazi na svoje. Na kraju svi rođaci i prijatelji uživaju u plodovima rada vrijednih mladića, na ponos i sreću staroga oca. Čarobni stolić koji servira izvrsna jela, magarac koji ispušta zlatnike i batina koja kažnjava prema naredbi svoga vlasnika izvrsne su slike, primamljive bez obzira na dob čitatelja. Mogu se lako zamisliti u svako vrijeme. Dugogodišnji rad vrijednih mladića nagrađen je posebnim darovima, jer su i njihovi zanati posebni, i nije ih lako dobro izučiti. Za to treba truda i vremena. Međutim, zasluženu nagradu možeš izgubiti ako si lakomislen ili ne gledaš dobro ljude i prilike oko sebe. Svijet je složen i treba dobro otvoriti oči i uši. A kako li je divno biti na ponos obitelji i bliskim ljudima! Sve su to poruke ovoga malenoga djela.

dr. sc.Diana Zalar

Prije čitanja...

- Na portalu e-Lektire za ovo djelo pripremili smo **audiomamac**. Poslušajte ga ili pogledajte njegov prijevod na hrvatski znakovni jezik!

- Bajka je posebna priča u kojoj susrećemo čudesne likove i događaje.

  Jeste li dosad čitali i/ili slušali bajke? Koje? O kome su govorile?

- Pođite do knjižnice i informirajte se o tome koje se sve knjige bajki braće Grimm nalaze tamo.

  Po čemu se razlikuju?

- Koje ste bajke odabrali za čitanje?

Bajke

Ukleti kraljević i Čelik-Henrik

U staro doba, kad su se želje još ispunjale, živio neki kralj, koji je imao sve same lijepe kćeri, no najmlađa bila tako lijepa, te se i sunce, koje je toliko svijeta vidjelo, uvijek divilo, kad god bi joj obasjalo lice. Nedaleko kraljevskih dvora prostirala se velika tamna šuma, a u šumi pod starom lipom bio studenac; kad bi bilo vruće, kraljevna bi pošla u šumu, sjela na rub hlađana studenca, i tu bi od dosade uzimala zlatnu kuglu, bacala je uvis i opet hvatala. To joj, eto, bila najmilija igra.

No jednom se dogodi, te joj zlatna kugla ne pade opet u ručicu, koju je pružila uvis, već lupi kraj nje o zemlju i otkotrlja se pravo u vodu. Kraljevna osta gledajući za njom, no kugle nestalo, a studenac dubok, ne vidiš mu dna. Stane plakati te plakati, sve glasnije i glasnije, nikako da se utješi. I dok tako jadikovaše, začuje neki glas:

– Šta ti je, kraljevno? Ta ti tužiš, da bi se i kamenu sažalilo!

Ona se obazre, da vidi, odakle glas, kadli opazi žabu gdje iz vode pomalja svoju ružnu glavu.

– Ah, ti si to, staro bućkalo – reče kraljevna. – Eto plačem zbog svoje zlatne kugle, što mi pade u studenac.

– Umiri se, ne plači – žaba će na to. – Ja ću ti pomoći. Ali šta ćeš mi dati, ako ti igračku izvadim?

– Što god poželiš, draga žabo – odgovori kraljevna. – Dat ću ti svoje haljine, svoj biser i drago kamenje, pa i zlatnu krunu, što je nosim.

A žaba će joj:

– Ne trebaju meni tvoje haljine, tvoj biser i tvoje drago kamenje, pa ni tvoja zlatna kruna; no ako me zavoliš tako, da budem tvojom drugom u igri i zabavi, da sjedim kraj tebe za tvojim stolićem, da jedem iz tvoga zlatnog tanjurića i pijem iz tvoje kupice, i da spavam u tvojoj posteljici – to ako mi obećaš, sići ću u studenac i iznijeti tvoju zlatnu kuglu.

– Hoću, hoću – pristane kraljevna. – Učinit ću sve, što želiš, samo ako mi doneseš kuglu. – No u sebi mišljaše: »Šta ta bedasta žaba brblja? Ta ona je u vodi, pokraj takvih, kakva je i sama, i krekeće, te ne može biti čovjeku drug.«

Kad je žaba čula obećanje, zaroni glavom, siđe u dubinu i začas opet ispliva navrh vode: donese kuglu u ustima te je baci u travu. Kraljevna se sva obradova, kad spazi svoju igračku, pa je dignu i odskakuta.

– Stani, stani! – povika žaba. – Ponesi me, ja ne mogu tako trčati.

Ali joj nije ništa pomoglo; uzalud je za njom vikala krekećući što ju je grlo nosilo. Kraljevna nije za to marila, već se požurila kući i naskoro zaboravila jadnu žabu, kojoj ne bijaše druge nego natrag u svoj studenac.

Kad je sutradan s kraljem i sa svima dvorjanicima sjedila za stolom i jela iz svoga zlatnog tanjurića, nešto se najednom stade penjati uz mramorne stube – pljes-pljes! pljes-pljes! i kad se popelo na vrh, pokuca na vrata i viknu:

– Kraljevno najmlađa, otvori mi!

Ona potrča, da vidi, tko je vani, ali kad otvori, a to pred vratima sjedi žaba. Brže zalupi vratima, sjede opet za sto, i spopade je velik strah.

Opazivši kako joj srce žestoko kuca, kralj je upita:

– Dijete, šta se tako bojiš? Stoji li to kakav div pred vratima, da te odvede?

– O ne – odgovori ona – nije to div, već neka opaka žaba.

– Pa šta žaba traži od tebe?

– Ah moj oče, kad sam jučer u šumi sjedila kod studenca i igrala se, zlatna mi kugla pala u studenac; gorko sam plakala, pa mi je žaba iz vode iznijela. A kako je zahtijevala nagradu, obećah joj da će biti mojom drugom; samo ja nikako nisam mislila da će moći van iz svoje vode. I eto je sada vani, želi k meni.

Međutim se i po drugi put oču kucanje i dozivanje:

– Kraljevno najmlađa
Otvori mi sad,
Zar ne znaš šta jučer
Ti obeća meni
Kraj hladnoga zdenca?
Kraljevno najmlađa,
Otvori mi sad.

– Što si obećala, treba da i držiš – kaza kralj. – Idi pa joj otvori.

Kraljevna ode i otvori vrata, a žaba skoči unutra te za njom stopu u stopu sve do njezine stolice, pa sjede i viknu:

– Podigni me k sebi!

No kraljevna se skanjivaše, dok joj kralj ne zapovjedi. Tek što, žaba na stolicu, htjede na sto, pa kad je sjela već na nj, progovori:

– Deder mi primakni svoj zlatni tanjurić, da jedemo zajedno. Kraljevna doduše učini tako, ali se vidje, da joj to nije drago. Žabi je dobro prijalo, ali njoj gotovo svaki zalogajić zastajao u grlu. Napokon će žaba:

– Baš sam se najela i umorila! A sad me odnesi u svoju sobicu i napravi svoju svilenu posteljicu, da spavamo.

Kraljevna brižne u plač, jer se bojala studene žabe, koje nije usudila ni taknuti, a sad, eto, treba da spava s njome u lijepoj čistoj posteljici. No kralj se razljuti i kaza:

– Ne smiješ prezirati onoga, koji ti je u nevolji pomogao.

Nato kraljevna su dva prsta uzme žabu, ponese je sa sobom i stavi u kut. Ali kad je već ležala u postelji, doskakuće žaba i uzdahne:

– Umorna sam i htjela bih spavati kao i ti; digni me, ili ću reći tvome ocu.

Ražesti se tad kraljevna, dignu žabu i baci je o zid, pa će ljutito:

– Sad ćeš se već jednom umiriti, ogavna žabo!

No kad žaba pade, to ne bi više žaba, već kraljević lijepih prijaznih očiju. On sada, po želji kraljevoj, postade njezinim dragim drugom i mužem, koji joj pripovjedi, kako ga je općinila zla vještica i kako ga nitko nije mogao izbaviti iz studenca doli same kraljevne; i dogovore se da će sutra zajedno u njegovo kraljevstvo. Zatim usnuše. A sutradan, kad njih dvoje sunce probudilo, dođoše kola, u koja bješe upregnuto osam bijelaca: bijelo im nojevo perje na glavi, zlatnim lančićima urešeni; kočiji straga stoji sluga mladoga kralja, vjerni Henrik.

Vjerni se naime Henrik, kad mu se gospodar pretvorio u žabu, bio tako ražalostio, da je svoje srce opasao su tri željezna obruča, kako mu ne bi puklo od bola i žalosti. Kola su imala mladoga kralja odvesti u njegovo kraljevstvo; vjerni ih Henrik digne oboje u kola, a sam stane otraga, sav razdragan zbog oslobođenja. Tek što su malo popoišli, kadli kraljević oču neki prasak, kao da se nešto slomilo; okrenu se i doviknu Henriku:

– Eto ti se kola lome!

– Nisu kola, gospodaru,
nego obruč na mom srcu,
što je boli bolovalo,
kad ste žili u studencu,
ondje žabom kad ste bili.

Još je dvaput prasnulo, a kraljević je sveđ mislio, da se kola lome. Ali to samo obruči spadahu sa srca vjernome Henriku, jer mu gospodar bijaše slobodan i sretan.

Klatež

Reče pjetlić kokici:

– U ovo vrijeme orasi dozrijevaju; hajdemo zajedno na brdo, da ih se jedamput najedemo, dok ih vjeverica ne odnese.

– Dobro! – pristane kokica. – Hajde da se razveselimo.

Pođu skupa na brdo, pa kako bijaše vedro, ostadoše sve do večeri. Nije mi poznato, da li se bijahu prejeli ili bijahu obijesni, no naprosto ne htjedoše pješice kući, te pjetlić načini kola od orahovih ljusaka. Kad je svršio posao, sjedne kokica u kola pa će pjetliću:

– Sad se samo upregni.

– Baš si pogodila – dočeka pjetlić. – Radije ću pješice kući, nego da se upregnem; ne, tako nismo ugovorili. Kočijaš bih još mogao biti i sjediti na njegovu sjedalu, ali da sam vučem, bogme neću.

Dok su se tako prepirali, evo ti patke:

– Lupeži, tko vam je dopustio, da dođete u moje orašje? – zakloca patka. – Čekajte, dat ću ja vama! – pa se isprsi i otvorenim kljunom navali na pjetlića.

Ali pjetlić, ne budi lijen, udari na patku; napokon je svojim ostrugama žestoko ispara, te ona zamoli milost i za kaznu mirno se upregnu u kola. Pjetlić sjedne na kočijaško mjesto, i sad ih stade jurnjava; trči patka što je noge nose.

Kad su se tako neko vrijeme vozili, sretnu dva pješaka: pribadaču i iglu.

– Stoj, stoj! – viknu pješaci i stanu kazivati, kako će se naskoro smrknuti kao u rogu, te neće moći dalje, a i cesta je ružna, pa bi malo da sjednu u kola; i još dodaše, kako su bili u krojačkoj gostionici pred gradskim vratima i tako se zadržali kraj piva.

Pjetlić im dopusti da sjednu s obzirom na to što su mršave, pa neće zauzeti mnogo mjesta; ali moradoše obećati da njemu i njegovoj kokici neće gaziti po nogama. Kasno uvečer stignu k nekoj krčmi i svrate se u nju, budući da u noći ne htjedoše dalje, a i stoga što patka ne bješe vrsna na nogama: gegala se sad nalijevo, sad nadesno.

Krčmar se sprva ispričavao, kako mu je kuća već prepuna, i, dakako, pomišljao, da to neće biti baš otmjena gospoda; no kad mu polaskaše i obećaše, da će mu dati jaje, što ga je kokica na putu snijela, pa i patku da može uzeti, koja svaki dan nosi jaja, pristade napokon, da mogu prenoćiti. Nato gosti stanu naručivati, dok se god ne nauživaše do mile volje.

Rano u zoru, dok je sve još spavalo, probudi pjetlić kokicu, uzme jaje, prokljuje ga, i zajedno ga pojedu; ljupinu bace na ognjište. Zatim pođu k igli, koja još spavaše, uzmu je

za ušice i zabodu u jastuk od krčmareva naslonjača, a pribadaču u ručnik, pa onda, ni pet ni šest, odlete preko pustopoljine. Patka rado spavaše pod vedrim nebom; kako bijaše ostala u dvorištu, ču njihov šum, razbudi se, ode do potoka i otpliva; tako je išla brže nego kad je bila upregnuta.

Nekoliko sati poslije toga ustane krčmar, umije se i htjedne se ručnikom otrti, kadli mu pribadača zapara preko lica crvenu crtu od uha do uha. Zatim ode u kuhinju da pripali lulu, ali kad k ognjištu, vrcnu mu u oči ljupine od jajeta.

– Sve se danas urotilo protiv moje glave – promrmlja i spusti se mrzovoljno u svoj naslonjač, ali brže skoči uvis i vikne: – Jao! – jer ga igla još žešće ubode, i ne baš u glavu.

Sad se istom razgnjevi posumnjavši na goste, koji su sinoć kasno došli. Ode da ih vidi, a kad tamo, od njih ni traga ni glasa. Zakle se, da nikad više neće u svoju kuću primiti klateži, što mnogo troši, ništa ne plaća, a povrhu, da se zahvali, zbija rđave šale.

Priča o čovjeku koji je htio da nauči strahovati

Bio jednom otac, što je imao dva sina: stariji mu bio pametan i mudar, te se u svemu snalazio, a mlađi glup, te ništa nije shvaćao ni učio. Videći mlađega, ljudi govorahu: »S ovim će otac imati muke!«

Kad je trebalo što učiniti, morao je to svaki put stariji. No kad bi ga otac pokasno ili čak noću nekamo poslao, a put pritom išao preko groblja ili kojim drugim jezivim mjestom, rekao bi: »Ah ne, oče, ne mogu tamo, jeza me hvata!« Bojao se. »Uh, jeza me hvata!« govorili bi i slušaoci, kad bi se navečer, kraj vatre, pripovijedalo o stvarima, od kojih se čovjeku koža ježi.

Mlađi je sjedio u kutu te bi i on slušao, no ne mogaše razumjeti, šta to znači.

»Eto, sve govore: »Jeza me hvata, jeza me hvata!« A mene jeza ne hvata, nije me strah; bit će to neka vještina, koje ja nikako ne razumijem.«

Jednoga dana reče mu otac:

– Čuješ li ti, tamo u kutu! Velik si i već jak, treba i da nešto naučiš, čime ćeš sebi zarađivati krušac. Vidiš li kako se tvoj brat trudi, a od tebe nikad ništa.

– Ej, moj oče – odgovori sin – ja bih volio štogod učiti; da mi je moguće, učio bih strahovati; toga ja još nikako ne razumijem.

Kad to čuo stariji sin, nasmije se i pomisli: »Bože moj, kako li je moj brat glup; od njega, dok je živ, nikad ništa: svijaj drvo, dok je mlado.«

Otac uzdahne i odgovori mlađemu:

– Strahovati možeš još da naučiš, no time nećeš kruha zarađivati.

Naskoro zatim dođe ocu u pohode zvonar; otac se potuži, kako mu mlađi sin ni za šta nije; niti šta zna, niti šta uči.

– Pomislite, – otac će zabrinuto – kad sam ga pitao, čime će zarađivati kruh, on zaželio da uči strahovati.

– Ako je samo to – objasni zvonar – može i kod mene naučiti; pošaljite ga meni, već ću ga ja dotjerati.

Otac se time zadovoljio, jer je mislio, da će se momak malo urazumiti. Zvonar ga dakle uzme k sebi, da mu zvoni. Nakon nekoliko dana probudi ga oko ponoći, naredi mu, da ustane i ode u toranj zvoniti.

»Naučit ću ja tebe, šta znači strahovati«, pomisli zvonar i kriomice požuri prvi. Kad je momak bio gore u zvoniku, te se okrenuo i već htio uhvatiti za uže, odjednom opazi gdje na stepenicama prema otvoru stoji bijela prikaza.

– Tko je? – vikne on. Ali se pojava ne oglasi, i ne maknu se.

– Govori – žestoko će momak – ili se gubi odavle! Nemaš ovdje noću ništa tražiti.

No zvonar se nije micao, već stajaše kao ukopan; htio je time momka uvjeriti, da pred njim stoji sablast. Momak i po drugi put vikne:

– Šta ćeš ovdje? Govori, ako si čestit čovjek, ili ću te strovaliti niza stepenice.

Zvonar je međutim mislio, da neće biti tako opasno, te nije dao glasa od sebe, već je stajao nepomično, kao da je od kamena. Nato ga momak po treći put pozva, pa kad i to bijaše uzalud, zaletje se i gurnu sablast tako snažno, da je odletjela desetak stepenica i pala u kut, gdje je i ostala. Kad je odzvonio, ode kući, i ne kazujući ništa legne u postelju i usne.

Zvonareva je žena dugo čekala muža, ali njega nikako nije bilo. Napokon je obuzme strah, probudi momka i zapita:

– »Znaš li, gdje je ostao moj muž? On je prije tebe otišao u zvonik.

– Ne znam – promrmlja momak. – No netko je stajao prema otvoru na stepenicama; kako nije odgovarao niti se htio udaljiti, mislio sam, da je lupež, pa sam ga strovalio. Idite tamo i pogledajte, da li je on; bit će mi žao.

Žena se požuri i nađe muža gdje u kutu leži prebijene noge i razbijena kuka. Iznese ga te cvileći i kukajući pohiti momkovu ocu.

– Vaš je sin – navali ona – uzrokovao veliku nesreću; bacio je moga muža niza stepenice, tako da je jadnik slomio nogu; maknite nam tu ništariju iz kuće.

Otac se uplaši, otrča i izgrdi sina:

– Kakve su to gluposti; bit će da te sam nečastivi to naučio.

– Čujte, oče, ja sam sasvim prav; on je stajao u tami kao čovjek, koji sprema zlo. Nisam znao, tko je, triput sam ga upozorio, da govori ili da se odaleči.

– Ah – uzdahnu otac – s tobom mi je vječna nevolja; makni mi se s očiju, neću više da te vidim.

– Dobro, oče, drage volje: čekajte samo, dok svane: idem da naučim strahovati, hoću da znam vještinu, koja će me hraniti.

– Uči, što ti drago – prihvati otac; – meni je svejedno. Evo ti pedeset talira, idi u daleki svijet i nemoj nikome reći, odakle si i tko ti je otac, jer se tebe moram stidjeti.

– Dobro, neka vam je po volji; ako ništa više ne zahtijevate, to mi je lako učiniti.

Kad svanulo, turi momak svojih pedeset talira u džep pa udari širokom cestom. Idući tako sve je sam sa sobom govorio: »Da mi je samo strahovati, da mi je strahovati!«

Uto ga srete čovjek, koji je čuo kako momak sam sa sobom razgovara, pa kad se zaputili zajedno dalje i došli nadomak nekih vješala, reče mu suputnik:

– Vidiš li ono drvo? Tamo su sedmorica slavila svadbu s užarevom kćerkom,* a sad uče letjeti; sjedni ispod njih i čekaj, dok se smrkne, naučit ćeš strahovati.

– Ako nema ništa više – doda momak – lako ćemo za to; a naučim li tako brzo strahovati, tvoje je pedeset talira; ujutro opet dođi.

Zatim pođe momak k vješalima, sjede ispod njih da čeka, dok se sunoća. No kako bješe studeno, naloži vatru. Oko ponoći zapuhao tako hladan vjetar, da se momak ni pokraj sve vatre nije mogao ogrijati. Pa kad je vjetar počeo njihati obješene tamo-amo, te su se između sebe gurali, pomisli: »Ti ovdje kraj vatre zebeš, a kako li je istom onima gore, što se ljuljaju.« I kako bijaše samilostan, bi mu ih žao, te prisloni ljestve, popne se do njih, pa odriješi jednoga za drugim i skine ih svu sedmoricu. Potaknuvši vatru, poreda ih naokolo, da se ogriju. Oni su sjedili nepomično, i vatra im zahvati odijela, te ih on na to upozori:

– Pazite, inače ću vas opet objesiti!

Ali mrtvaci nisu čuli; šutjeli su i pustili da im njihove tralje izgore. Momak se razljuti i poviče:

– Kad nećete da se čuvate, ne mogu vam pomoći; neću da s vama izgorim.

To reče i opet ih redom povješa. Zatim sjedne kraj svoje vatre i zaspi. Ujutro dođe onaj čovjek k njemu po pedeset talira i zapita:

– Znaš li sad, šta znači strahovati?

– Ne – začuđeno; će momak. – Odakle da znam? – Ovi gore nisu otvorili gubice i još su bili glupi, te su ono starih tralja pustili da im izgore.

Čovjeku bijaše jasno, da toga dana neće zaraditi onih pedeset talira, pa ode govoreći: »Na ovakva se još nisam namjerio.«

I momak je otišao svojim putem i opet sam sa sobom govorio: »Ej, da mi je samo strahovati, da mi je strahovati!«

To čuo kočijaš, što je za njim išao, te ga zapita:

– Tko si ti?

– Ne znam – odgovori momak.

Kočijaš ga dalje ispitivaše:

– Odakle si?

– Ne znam.

– Tko ti je otac?

– Ne smijem reći.

– A šta to neprestance mrmljaš?

– Eh – uzdahne momak – htio bih da strahujem, ali me nitko ne može naučiti.

---

* t. j. uže omastila. – Prev.

– Okani se brbljarije – okosi se kočijaš; – hajde sa mnom, pobrinut ću se, da te negdje smjestim.

Momak pođe s kočijašem, i tako obojica stignu k nekoj krčmi, gdje su htjeli noćiti. Pri ulasku u gostionicu opet je momak sasvim glasno govorio: »Da mi je samo strahovati, da mi je strahovati!«

Kad je krčmar čuo, šta momak govori, nasmije se i dobaci:

– Ako ti je do toga, bit će ti ovdje za to prilike.

– Bolje ti je šutjeti – upadne krčmarica. – I gdjekoji je radoznali pustolov već platio glavom; bila bi velika šteta za te lijepe oči da više ne vide bijela dana.

A momak će na to:

– Pa šta bilo, hoću jedamput da naučim; zato sam i pošao u svijet.

Zatim je dosađivao krčmaru, sve dok mu ovaj nije pripovjedio da u blizini imaju začarani dvori, gdje svatko može naučiti, šta znači strahovati, ako samo hoće tri noći tamo stražiti. Kralj da je onome, tko bi se usudio to poduzeti, obećao svoju kćer za ženu, a ona da je najljepša djevojka pod suncem; u dvoru da se nalazi silno blago, što ga čuvaju zli dusi; to blago bilo bi u taj tren oslobođeno, i moglo bi čovjeka siromaha podosta usrećiti; mnogi da su već išli unutra, ali da se nijedan nije vratio.

Sutradan otiđe momak kralju pa mu reče:

– Ako je dopušteno, ja bih tri noći stražio u začaranim dvorima.

Kralj ga pogleda, pa kako mu se svidio, upozori ga:

– Slobodno ti birati tri stvari, dakako, nežive, koje smiješ sa sobom uzeti.

– Molim dakle vatre, tokarsku klupu i djelaču* s makljicom†. Kralj naredi, da se sve to još za dana odnese u začarane dvore. Kad se primakla noć, momak otiđe gore, naloži u jednoj izbi veliku vatru, postavi djelaču s makljicom kraj nje i sjedne na tokarsku klupu. »Da mi je samo strahovati!« uzdahne. »Ali to ni ovdje neću naučiti.«

Oko ponoći htjede malo podjariti vatru; dok je tako potpirivao, iznenada se odnekle ču krik: – »Uh, uh, što je studeno!«

Vi lude – vikne momak – šta se derete? Ako vam je hladno, dođite, sjednite kraj vatre, pa se grijte!

Čim je to izgovorio, dođu dvije velike crne mačke silnim skokom, sjednu do njega s obje strane i pogledaju ga upravo bijesno svojim žarkim očima. Pošto su se malo ogrijale, progovore:

– Hajde druže, da se kartamo.

– Zašto ne – odvrati on. – Pokažite mi samo svoje šape.

One ispruže čaporke.

---

* t. j. drvenu klupu sa stezaljkom, kojom se pričvrsti dúga, da se mogne blanjati. – Prev.

† Makljica: uvinut nož sa dva drška. – Prev.

– Ej, koliki su u vas nokti! Čekajte, moram vam ih prvo odrezati. – Ščepa ih za šiju, digne na djelaču i stegne im šape stezaljkom.

– Vas sam zavremena prozreo – reče momak. – Prošla me volja za igru. – Pa ih ubije i baci u vodu!

No kad je njih dvije upokojio i upravo htio sjesti kraj vatre, navru sa svih strana crne mačke i crni psi na usijanim lancima; navrlo ih toliko, da se nije mogao od njih skloniti. Životinje su gazile po vatri i raznosile je, kao da će je ugasiti, a usto su strahovito zavijale. On je to neko vrijeme mirno gledao, ali kad mu to dojadi, zgrabi makljicu i vikne:

– Izdiri, izmete! – pa ih stane biti; što nije stiglo pobjeći, on pobije i baci u ribnjak.

Kad se vratio, stane iznova potpirivati vatru, da se grije. Dok je tako sjedio, sklapahu mu se oči, spavalo mu se. I kako je pogledao oko sebe, spazi u kutu veliku postelju: »Upravo mi dobro dolazi!« – pomisli momak i legne. No kad već htjede sklopiti oči, poče se postelja sama od sebe micati, i tako se on na njoj vozio po svim dvorima.

– Tako valja! – veselo će momak. – Samo naprijed!

Nato postelja, kao da je u nju upregnuto šest konja, stade juriti preko pragova i stepenica, uzduž i poprijeko; no najedamput – hop, hop! postelja se izvrnu te ga poklopi, kao da se brdo na njega svalilo. Momak zbaci pokrivače i jastuke, iziđe i reče:

– Nek se vozi, koga veseli! – pa legne kraj vatre i prospava do osvita.

Ujutro dođe kralj, pa kad ugleda momka gdje na zemlji leži, pomisli da su ga sablasti umorile i da je mrtav. Kralju bijaše žao momka, pa kaza:

– Šteta za ovoga lijepog čovjeka.

Kad je to momak čuo, uspravi se i prozbori:

– Još nije dotle došlo!

Kralj se nemalo začudi i sav radostan zapita, kako mu je bilo.

– Sasvim dobro – odvrati momak; – jedna je noć prošla, pa će proći i druge dvije.

Kad se vratio krčmaru, ovaj razrogači oči i reče:

– Nisam mislio, da ću te opet živa vidjeti; jesi li sad naučio, šta znači strahovati?

– Ne – odgovori momak – sve je uzalud; kad bi mi samo netko mogao reći!

Drugu noć pođe gore u stare dvore, sjedne kraj vatre i počne svoju staru pjesmu iznova: »Da mi je samo strahovati!«

Kad je bilo oko ponoći, čula se graja i treska, najprije potiho, zatim sve jače, onda bi malo tiše, a napokon siđe kroz dimnjak uz veliku buku pol čovjeka i padne preda nj.

– Oho, oho! – vikne momak – još jedna polovica spada k tome, to je premalo.

Nato opet nastade graja, čulo se bjesomučno urlanje, i eto ti i druge polovice.

– Čekaj – reče momak: – Najprije ću potpiriti malo vatre. Učinivši to ozre se i spazi, da su se oba komada sastavila i da na njegovu mjestu sjedi strahovit čovjek.

– Tako se nismo pogodili – ljutito će momak. – Klupa je moja. Čovjek ga htjede potisnuti, ali momak to ne dopusti, gurne ga silom i opet sjedne na svoje mjesto. Nato siđe još više ljudi, sve jedan za drugim. Oni donesu devet mrtvačkih kostiju i dvije mrtvačke glave, postave ih ondje i stanu se kuglati. I momku se prohtjelo, te zapita:

– Čujte, mogu li i ja s vama?

– Da, ako imaš novaca.

– Novaca dosta! Samo vaše kugle nisu okrugle. – I uzme mrtvačke glave, stavi ih na tokarsku klupu te ih izbrusi, da budu okrugle.

– Eto, sad će se bolje kotrljati – veselo će momak. – Oho, sad je bolje.

U igri s njima izgubi nešto novca, ali kad je odbilo dvanaest, svega je s vidika nestalo. Momak legne i mirno usne.

Drugi dan dođe kralj da izvidi.

– Kako si ovaj put prošao? – zapita kralj.

– Kuglao sam se – odvrati momak – i izgubio nekoliko filira.

– Zar nisi strahovao?

– Ah što; bilo je veselo. Da mi je samo znati, kako se strahuje!

Treću noć opet sjedne na klupu, zlovoljan, i promrmlja: »Da mi je samo strahovati!«

Kad je već bilo kasno u noći, dođe šest velikih ljudi i donese mrtvački sanduk.

»Ha, ha, to će sigurno biti moj dobri čiča, koji je prije nekoliko dana umro«, pomisli momak, pa dade prstom znak i zovne:

– Dođi, čiča, dođi!

Ona šestorica metnu sanduk na zemlju, a momak priđe i skine poklopac: u sanduku mrtav čovjek. Momak mu opipa lice, hladno kao led.

– Čekaj, zgrijat ću te malo. – Pođe k vatri, ugrije ruku i stavi je na obraz mrtvacu, no taj ostade hladan. Zatim ga izvadi iz sanduka, sjedne kraj vatre, položi ga na krilo te mu stane trljati ruke, da mu krv opet prokola. Kad ni to nije pomoglo, dosjeti se: »Ako dvojica zajedno u postelji leže, zgriju se«. Odnese ga u postelju, pokrije ga i zaspi kraj njega.

Nakon malo vremena mrtvac se ugrije i stane se micati. Nato će momak:

– Vidiš li, čiča, da te nisam grijao...!

– Sad ću te zadaviti! – vikne mrtvac.

– Šta! – upadne momak. – Zar ćeš mi tako zahvaliti? Smjesta ćeš u svoj sanduk. – Digne ga, baci unutra i zaklopi. Nato dođu ona šestorica i odnesu ga.

»Eto, ne mogu da strahujem, da strahujem! Ovdje to nikad neću naučiti.«

Tada uđe neki čovjek, koji bijaše veći od svih ostalih i strahovita izgleda; a bio je star i imao dugu bijelu bradu.

– O, ti jadnice! – rikne došljak. – Naskoro ćeš naučiti šta znači strahovati; treba da umreš!

– Ne tako brzo! – odrešito će momak. – Ako mi valja umrijeti, onda moram i ja pri tom biti.

– Naučit ću ja tebe! – zaprijeti nakaza.

– Tiše, tiše! – upadne momak. – Nemoj se tako razmetati; ne zaostajem za tobom, jamačno sam i jači.

– To ćemo vidjeti – isprsi se starac. – Ako si jači od mene, onda možeš ići; hajde da se ogledamo.

Nato starac odvede momka kroz tamne hodnike u kovačnicu, uzme sjekiru i jednim udarcem zabije nakovanj u zemlju.

– To ja mogu još bolje – kaza momak i pođe drugome nakovnju, a starac stane sa svojom bijelom bradom kraj njega, da bolje vidi.

Momak ščepa sjekiru, rasiječe nakovanj jednim zamahom i pricijepi ujedno starčevu bradu.

– Sad te imam! – ponosno će momak. – Na tebi je red da umreš. – I dohvati željeznu motku te stane biti starca, dok nije jauknuo i zamolio, neka prestane, pa da će mu pokloniti veliko blago. Momak izvadi sjekiru i pusti ga.

Starac povede momka natrag u dvor i pokaže mu u podrumu tri sanduka puna zlata.

– Od toga – reče starac – pripada jedan dio siromasima, drugi kralju, a treći tebi.

Uto odbije dvanaest, duha nestane, a momak ostane sam u tami.

»Nekako ću već izići odavle« – pomisli momak pa stane tapkati tamo-amo, dok napokon ne nađe put do svoje izbe, gdje kod vatre legne i usne.

Sutradan dođe kralj i reče:

– Sad si napokon naučio, šta znači strahovati.

– Ne – odvrati momak. – Pa šta je to? Bio je moj pokojni čiča ovdje, a došao i neki bradonja te pokazao silu novaca, ali šta znači strahovati, nije mi rekao nijedan.

– Oslobodio si dvore, a sad ćeš se vjenčati s mojom kćeri.

– To je sve lijepo – objasni momak; – ali ja još nikako ne znam šta znači strahovati.

Iznesu zlato, proslave svadbu, ali je mladi kralj, koliko god je volio svoju ženu i bio sretan, sveđ govorio: »Da mi je samo strahovati, da mi je strahovati!«

To dojadilo mladoj ženi, dok napokon ne priskoči njezina sobarica:

– Ja ću pomoći; naučit će on strahovati. – Iziđe na potok, što je protjecao kroz vrt, pa donese puno vjedro ribica krkuša.

Kada je mladi kralj noću spavao, skine mu žena pokrivač i saspe na njega vjedro hladne vode s krkušama, tako te su se ribice po njemu praćakale. Kralj se probudi i zaviče:

– Ah jeza me hvata, jeza me hvata, draga ženo! Da, sad znam, šta znači strahovati.

Palčić

Bio neki siromašni seljak pa uvečer sjedio kod ognjišta i poticao vatru, dok mu žena prela. Jednom on reče ženi:

– Doista je žalosno što nemamo djece! Tako je tiho u nas, a u drugim kućama bučno i veselo.

– Da – potvrdi žena i uzdahne. – Da nam je smo jedno jedino, pa bilo maleno kao palac, bila bih zadovoljna; mi bismo ga voljeli svim srcem.

Žena naskoro nešto oboli i nakon sedam mjeseci rodi dijete, potpuno razvijeno, samo ne veće od palca.

– Eto, tako smo i željeli, pa neka bude naše drago dijete, – oboje će roditelja pa ga, onako malena, nazovu P a l č i ć e m .

Hranili ga kako valja, no dijete ne rašćaše veće, nego osta kako je bilo u prvi čas; ali po očima mu se vidjelo, da je bistro, i naskoro se zaista pokaza, da je pametno i okretno.

Seljak se jednoga dana spremi u šumu da nasiječe drva i reče sam sebi:

– Htio bih da imam nekoga, tko bi mi dovezao kola.

– Hej, oče! – vikne Palčić. – Kola ću dovesti ja; ne brigaj se, stići će navrijeme u šumu!

– Kako će to biti? – nasmije se čovjek. – Pa ti si premalen da vodiš konja na uzdi.

– Ne smeta, oče, samo neka majka upregne, sjest ću konju u uho te ću mu dovikivati, kako treba da ide.

– Dobro – pristane otac. – Jedamput ćemo pokušati.

Kad bijaše vrijeme, mati upregne konja i stavi Palčića konju u uho, a mališ mu stane vikati, kako valja ići:

– Ija, ija; io, vista! – I bilo je sve kako treba da bude, kao u kakva majstora, i kola su išla pravim putem u šumu.

Kad su kola bila na nekoj okuki, mališ vikne: – Lijevo, lijevo! – A u to prođu dva čovjeka.

– Pa šta je to? – reče jedan. – Voze kola i netko viče konju, a kočijaša nigdje.

– Nije tu nešto u redu – doda drugi. – Hajdemo za tim kolima, da vidimo, gdje će stati.

Kola vozahu pravo u šumu, točno na mjesto, gdje je otac sjekao drva. Kad je Palčić opazio oca, dovikne mu:

– Vidiš li, oče, da sam došao s kolima; daj me skini!

Otac prihvati konja lijevom rukom, a desnom iz njegova uha izvadi sinčića, koji veselo sjedne na slamku.

Kad oba stranca opaziše Palčića, zabezeknuti ne znadoše šta da kažu. Jedan drugoga potegne na stranu pa će:

– Slušaj, taj bi nam mališ mogao donijeti sreću, kad bi ga u kakvu velikom gradu pokazivali za novac. Hajde da ga kupimo. – I pođu seljaku pa mu kažu:

– Prodaj nam mališa; u nas će mu biti dobro.

– Ne – odgovori otac. – To je moj ljubimac; ne bih ga dao ni za sve zlato na svijetu.

Kad je Palčić čuo o trgovini, popne se po naboru kaputa ocu na rame i šapne mu u uho:

– Daj me samo, oče; vratit ću se ja.

Otac ga za lijep novac proda onim ljudima.

– Gdje ćeš sjediti? – zapitaju ga.

– Ha, stavite me samo na obod svoga šešira; na njemu mogu tamo-amo šetati i promatrati okolicu, a neću pasti.

Učine mu po volji. A kad se on oprosti sa svojim ocem, stranci se s njim udalje.

Išli su tako sve do mraka, i najednom će mališ:

– Skinite me, potreba mi je.

– Ostani samo gore – odgovori čovjek, na čijoj je glavi sjedio. – Ne smeta mi, i od pticâ mi katkad štogod padne na šešir.

– Ne! – usprotivi se Palčić. – I ja znam, šta se pristoji; samo me brže skinite.

Čovjek skine šešir i stavi mališa na njivu kraj puta, a on stane skakati i puzati među grudama, i nenadano se zavuče u mišju rupu.

– Laku noć, moja gospodo; idite vi kući bez mene, – dovikne im podrugljivo.

Oni skoče i stanu štapovima bosti po mišjoj rupi, ali uzalud. Palčić se sve dublje uvlačio, i kako se već sasvim bilo smrklo, oni ljutito i prazne kese odu kući.

Kad je Palčić vidio da su otišli, iziđe iz podzemnoga hodnika. »Tako je opasno ići noću po njivi«, uzdahne on. »Ništa lakše nego slomiti vrat ili nogu!« Nasreću nađe puževu kućicu i pomisli: »Hvala Bogu, ovdje mogu bez straha provesti noć.« I sjedne u kućicu.

Upravo je htio usnuti, kadli čuje gdje prolaze dva čovjeka, od kojih jedan reče:

– Kako da samo udesimo, da bogatome župniku uzmemo novac i srebro?

– Mogao bih ti kazati – upadne Palčić.

– Šta je to? – plašljivo će lupež. – Čuo sam kako neko govori.

Kad njih dvojica stadoše, Palčić nastavi:

– Uzmite me sa sobom, pomoći ću vam.

– Pa gdje si?

– Tražite samo po tlu i pazite, odakle dolazi glas – upozori Palčić.

Napokon ga lupeži nađu i dignu uvis.

– Šta ćeš ti, kukavče, nama pomoći! – u čudu će oni.

– Vidite – upozori ih Palčić – ja ću se provući kroz željezne rešetke u župnikov stan i dati vam, što hoćete.

– Dobro – pristanu oni. – Da vidimo, šta umiješ.

Kad stigoše u župnikov dvor, zavuče se Palčić u izbu i stane u sav glas vikati:

– Želite li imati sve što je ovdje?

– Govori tiho, da se tko ne probudi – upozore ga lupeži.

No Palčić, kao da ih nije pravo razumio, stane opet vikati:

– Šta želite? Hoćete li sve što je ovdje?

Kad je to čula služavka, koja je spavala u susjednoj sobi, uspravi se u postelji i stane prisluškivati. Lupeži, međutim, pobjegnu od straha, ali se naskoro ohrabre i pomisle, da ih mališ samo draži, te se opet vrate.

– Sad ozbiljno na posao! – šapnu lupeži Palčiću. – I daj nam štogod.

Nato Palčić vikne opet u sav glas:

– Ta ja ću vam sve dati, samo pružite ruke ovamo unutra. Čuje to služavka, što prisluškivaše, skoči iz kreveta i dotetura u izbu. Lupeži pobjegnu i stanu trčati glavom bez obzira. Služavka, ne našavši ništa, otiđe da zapali svjetiljku. Palčić se, međutim, prokrade u štagalj, a nitko to ne opazi. Služavka, pošto pretraži sve zakutke, legne u postelju, uvjerena da je samo sanjala kraj otvorenih očiju i ušiju.

Palčić se dotle verao po travčicama sijena i našao prikladno mjestance za spavanje. Htjede počinuti, dok svane, a onda će opet k svojim roditeljima. No on morade još štošta doživjeti! Da, mnogo ima tuge i bijede u svijetu! Služavka ustala već u osvit da nahrani stoku. Prvo se svrnula u štagalj, da uzme naramak sijena, i to upravo tamo, gdje ležaše jadni Palčić. On spavaše tako tvrdo, te ništa ne osjeti, i ne probudi se, dok ne dospje kravi u usta, kojima ga zahvatila sa sijenom.

– Bože moj, kako li sam samo dospio u stupicu! – uzdahne Palčić. Ali naskoro opazi, gdje je. Trebalo je paziti, da ne dođe među zube, da ga ne zgrizu i smrve, i napokon ipak morade zajedno sa sijenom kliznuti u želudac.

– U ovoj izbici nema prozora – nestrpljivo će Palčić. – Ni sunce ne dopire unutra, pa nema svijetla, – Uopće mu se taj stančić nije svidio, a što je najgore bilo, neprestance je dolazilo novo sijeno na vrata, te prostor postajaše sve manji. Napokon vikne od straha što je jače mogao:

– Nemojte mi više donositi hrane, nemojte mi više donositi!

Služavka je upravo muzla kravu, pa kad čuje viku, a nikoga vidjela nije, – a glas isti onaj, što ga je čula noću – preplaši se tako da sa svoje stoličice pane, te prolije mlijeko. Sva zbunjena otrči svome gospodaru i vikne:

– Bože moj, gospodine župniče, krava je progovorila.

– Ti nisi pri pameti – reče župnik. – No ipak pođe u staju da vidi šta je. Čim u nju uniđe, oču se Palčićev glas:

– Nemojte mi više donositi hrane, nemojte mi više donositi!

Sad se i sam župnik poboja uvjeren da je đavo ušao u kravu, te naloži da je ubiju. Pošto su je zaklali, bace želudac zajedno s Palčićem na smetljište. Palčić se teškom mukom proguravaše, pa kad upravo htjede pomoliti glavu, da i ziđe, evo ti opet nesreće. Dođe gladan vuk i ko jedan jedini zalogaj proguta čitav želudac. No Palčić se ne dade zastrašiti.

»Možda bi se s vukom dalo govoriti«, pomisli i dovikne mu iz utrobe:

– Dragi vuče, znam za tebe odličan obrok.

– Gdje se to može dobiti? – zapita vuk.

– U toj i u toj kući; treba da uđeš kroza žlijeb, i tamo ćeš naći kolača, sala i kobasicâ, koliko ti srce zaželi – odvrati Palčić i točno opiše kuću svoga oca.

Vuku nije trebalo dvaput reći. Provuče se kroza žlijeb u smočnicu i najede se da ne može bolje. Kad se nasitio, htjede izići, ali bijaše tako debeo, da više ne mogaše istim putem natrag. Palčić je s time i računao te stane u vukovoj utrobi strahovito galamiti: grajaše, vikaše iz svega grla.

– Hoćeš li šutjeti! – zareži vuk. – Probudit ćeš ljude.

– Ah, šta, ti si se najeo, zašto da se i ja ne razveselim – odsiječe mališ. I počne iznova vikati u sav glas.

Od te se vike napokon probude otac i mati, potrče do smočnice i zavire kroz pukotine. Kad opaze vuka gdje u smočnici gospodari, pođe čovjek po sjekiru, a žena mu po kosu.

– Ostani otraga! – reče muž ženi, kad stupiše u smočnicu. – Kad ga udarim, a on još ne bude mrtav, onda treba da i ti navališ i rasiječeš mu trbuh.

Kad Palčić ču glas svoga oca, poviče:

– Dragi oče, ja sam ovdje; evo me u vučjoj utrobi.

– Hvala Bogu, naše se drago dijete opet našlo – veselo će otac i reče ženi da kosu baci, kako ne bi Palčića ranila.

Zatim zamahne i svom snagom kresne vuka po glavi, te se zvijer sruši mrtva. Napokon razrežu vuku utrobu i izvade mališa.

– Ah – reče otac – u kolikoj smo brizi bili zbog tebe!

– Da, oče, mnogo sam po svijetu bio; hvala Bogu što sam opet na čistu zraku!

– A gdje si ti to bio?

– Bio sam, oče, u mišjoj rupi, u kravljem trbuhu i u vučjoj utrobi; a sad ostajem kod vas.

– A mi te ni za što na svijetu više ne prodajemo – govorahu roditelji milujući i grleći Palčića. Dadoše mu da jede i pije, sašiju mu novu odjeću, jer se ona, koja bijaše na njemu, sva od puta otrcala.

Vuk i sedmoro jaradi

Bila jednom stara koza; imala sedmoro jaradi, a voljela ih kao što majka voli svoju djecu. Jednoga se dana spremala u šumu po nešto krme, te ih sazva sve sedmoro i reče:

– Draga djeco, ja ću u šumu; čuvajte se vuka; dođe li, sve će vas izjesti. Taj se zlikovac često pretvara, no lako ćete ga prepoznati po njegovu oporu glasu i crnim šapama.

– Draga majko – jarčići će na to – bit ćemo mi na oprezu, možeš ići bez brige.

Stara zamekeće i mirno se zaputi.

Ne potraje dugo, kadli netko pokuca na kućna vrata i vikne:

– Otvorite, draga djeco, došla vam je majka i svakomu vam nešto donijela.

No jarčići po oporu glasu prepoznaju vuka te odvrate:

– Nećemo otvoriti, nisi ti naša majka; u nje je mio sitan glas, a u tebe opor; ti si vuk.

Nato vuk ode k sitničaru i kupi velik komad krede te ga proguta, a glas mu od toga bude ljepši. Zatim se vrati i pokuca na kućna vrata govoreći:

– Otvorite, draga djeco, došla vam je majka i svakomu vam nešto donijela.

No vuk se zaboravio te na prozor stavio svoju crnu šapu, a kad djeca to opazila, vuku viknula:

– Nećemo otvoriti; u majke nam nisu noge crne, kao što su u tebe; ti si vuk.

Vuk nato pohiti k pekaru i uzdahne:

– Evo sam se udario u nogu, namaži mi je tijestom.

Kad mu je pekar namazao šapu, požuri se vuk k mlinaru i zatraži da mu šapu pospe brašnom. Mlinar mislio, vuk će nekoga prevariti, pa se nećkao, ali mu vuk zaprijeti da će ga razderati ne učini li tako. Mlinar se preplaši i obijeli mu šapu. Da, takvi su ljudi. Sad zlikovac ode po treći put, pokuca na vrata, pa će nježno:

– Otvorite mi djeco, draga vam se majčica vratila i svakomu vam nešto iz šume donijela.

No jarčići stanu vikati:

– Pokaži nam najprije svoju šapu, da znamo jesi li ti naša mila majčica.

Vuk stavi šapu na prozor, pa kad jarčići vidješe da je bijela, pomisliše da je istina što vuk govori; otvoriše vrata, ali tko uniđe – vuk.

Jarčići se uplašili i htjeli sakriti. Jedno jare skoči pod stol, drugo u postelju, treće u peć, četvrto u kuhinju, peto u ormar, šesto pod umivaonik, a sedmo u ormarić od zidne

ure. No vuk ih nađe i redom, bez okolišanja, proguta: samo najmlađe, ono u ormariću, ne nađe. Kad se vuk nažderao, ode i leže na travu pod stablo te zaspa.

Naskoro zatim iz šume se vrati stara koza. Ah, šta imađaše vidjeti! Kućna vrata širom otvorena: stol, stolice, klupe – sve prevrnuto; od umivaonika ostale još samo krhotine, pokrivači i jastuci razbacani. Stane tražiti svoju djecu, ali ih nigdje ne mogaše naći. Zvaše ih redom po imenu, no nitko joj se ne odazva. Istom kad spomenu najmlađe, javi se sitan glasić:

– Evo me, draga majčice, tu sam u ormariću.

Ona izvadi jarčića, a on joj ispripovjedi kako je došao vuk i sve ostale proždro. Možete zamisliti kako je majka plakala za jadnom djecom.

U svojoj velikoj tuzi iziđe napokon stara iz kuće, a uza nju skakutalo najmlađe jare. Kad dođe na livadu, spazi vuka gdje leži pod stablom i hrče, da sve granje dršće. Stane ga sa svih strana promatrati i smotri kako mu se u natrpanom trbuhu nešto miče i praćaka. »Bože moj«, pomisli koza, »jadna djeca što ih je za večeru progutao, možda su još na životu?«

Brže-bolje morade jare skokom kući po nožice, iglu i konac. Stara pohiti da nemani razreže mješinu, pa tek što zareza, već jedno jare proviri; kako razreže dalje, poiskače svih šestoro redom; svi još bijahu na životu, neozlijeđeni, jer ih je neman u brzini proždерala čitave. Kolike li radosti! Milovahu svoju dragu majku i skakahu kao krojač što slavi svadbu. Tada im majka reče:

– Idite i donesite kamenja, da njime napunimo trbuh bezbožnoj životinji, dok još spava.

Svih sedmero jarića dovuku brže-bolje kamenja i ture ga vuku u trbuh, koliko je god moglo stati. Zatim ga stara brzo zašije, a vuk niti što osjeti, niti se mače.

Kad se napokon naspavao, vuk ustane, a kako ga je od kamenja u želucu morila velika žeđ, pođe do studenca da se napije vode. No kad je počeo hodati i kretati se tamo-amo, zalupkalo u njemu kamenje i zagrogotalo. Nato će vuk ljutito:

»Što mi tako u trbuhu
sve se gurka tamo-amo?
Ne, to nisu mlada jarad,
već kamenje teško samo.«

Kad dođe studencu i sagne se da pije, povuče ga teško kamenje u vodu, i on se uduši. Kad to vidješe jarići, dotrčaše i povikaše:

– Vuk je mrtav, vuk je mrtav! – i sa svojom majkom zaplesaše okolo studenca.

Tri čovječuljka u šumi

Bio neki čovjek pa mu umrla žena, a bila opet neka žena pa joj umro muž: čovjek imao kćer, i žena imala kćer. Obje djevojke bile dobre druge. Išle zajedno šetati, pa se poslije šetnje svratile udovici u kuću.

– Slušaj – reći će udovica udovčevoj kćeri. – Kaži svome ocu, da bih ja pošla za njega; tebe bih svakog dana mlijekom prala i vinom pojila, a svoju bi kćerku vodom prala i vodom pojila.

Djevojka otiđe kući i pripovjedi ocu, što joj je udovica rekla. Nato će otac:

– Šta da radim? Ženidba je radost, ali je i muka.

Budući da se ne mogaše odlučiti, izu je čizme i reče:

– Ovoj je čizmi đon šupalj: uzmi je, popni se na tavan, objesi je o veliki čavao i ulij vode u nju. Ako drži vodu, opet ću se ženiti, ako voda procuri, neću.

Djevojka učini, kako joj bi naređeno. Voda stegne rupu i čizma se napuni do vrha. Kad to otac čuje, uspne se na tavan, pa kad se uvjeri, da je tako, ode udovici, zaprosi je, i oni proslave svadbu.

Sutradan, kad obje djevojke ustadoše, pred muževljevom kćerkom mlijeko za pranje i vino za piće, a pred ženinom kćerkom voda za pranje i voda za piće. Drugo jutro voda za pranje i voda za piće ne samo pred ženinom kćerkom, već i pred muževljevom. A treće jutro voda za pranje i voda za piće pred muževljevom kćerkom, a mlijeko za pranje i vino za piće pred ženinom. I tako ostade.

Žena bude krvni neprijatelj svojoj pastorci, te ne znade kako da joj svaki dan što većma napakosti. A bijaše i nenavidna, jer je pastorka bila lijepa i mila, a kćer ružna i odurna.

Jednom zimi, kad se sve smrzlo i zemlja otvrdla kao kamen, a brda i doline pod snijegom, načini maćeha haljetak od papira, zovne pastorku i reče joj:

– Obuci ovaj haljetak, idi u šumu i naberi mi punu kotaricu jagoda; zaželjela sam ih se.

– Bože dragi – uzdahne djevojka – zimi ne rastu jagode; zemlja se smrznula, sve je pod snijegom. I onda, zašto da idem u haljetku od papira! Vani je tako studeno, da se dah smrzava; kroza nj će me vjetar primesti, a trnje će ga s mene sadrijeti.

– Zar ćeš mi još i prkositi? – vikne maćeha. – Odlazi i da mi se nisi pojavila, dok ne abereš punu kotaricu jagodâ. – Dade joj komadić tvrda kruha i doda:

– To ti je dosta za dan. – A u sebi pomisli: »Vani će se smrznuti i skapati od gladi, te mi više neće na oči.«

Pastorka bijaše poslušna, obuče haljetak od papira i iziđe s kotaricom. Svukuda, nadaleko i naširoko, pusti snijeg, nigdje ni travke zelene. Kad stigne u šumu, opazi malu kućicu, a iz nje proviruju tri patuljka. Pozdravi ih i krotko pokuca na vrata. Oni viknu »naprijed«, i ona stupi u sobu, sjedne kraj peći na klupu te se stane grijati i jesti svoj doručak.

– Daj malo i nama! – zamole patuljci.

– Evo – spremno će djevojka, pa raspolovi svoj komadić kruha i dade im polovicu.

– A šta ćeš ti u svome haljetku po ovoj zimi u šumi?

– Ah – odgovori ona – moram nabrati punu kotaricu jagodâ, i ne smijem kući, dok ih ne naberem.

Kad djevojka pojede svoj komadić kruha, dadoše joj patuljci metlu i rekoše:

– Pometi pred stražnjim vratima snijeg.

Kad je izišla, stanu se ta tri čovječuljka razgovarati:

– Šta da joj poklonimo? Tako je čedna i dobra, pa i svoj je kruh s nama podijelila.

– Poklanjam joj – javi se prvi – da bude svakim danom ljepša.

– Poklanjam joj – nastavi drugi – da joj zlatnici padaju iz usta, kad god progovori.

– A ja – završi treći – da dođe kralj i da se njome oženi!

Djevojka je, međutim, učinila kako joj patuljci naložiše; pomela snijeg iza male kućice i – šta mislite, što je našla? Sve same zrele jagode; sasvim tamnocrvene provirivahu iz snijega. Sva radosna nakupi punu kotaricu, zahvali čovječuljcima, rukuje se s njima, otrči kući i jagode preda maćehi. Čim je ušla i zaželjela »dobra večer«, ispadne joj zlatnik iz usta Zatim pripovjedi, šta je u šumi doživjela, i pri svakoj bi joj riječi ispao zlatnik iz usta, te je naskoro soba bila pokrivena zlatom.

– Gle obijesti – vikne polusestra. – Tako se razbacivati novcem. – A potajno u sebi bijaše zavidna, te i sama poželje, da ode u šumu brati jagode.

– Ne, draga kćerkice – usprotivi se mati. – Hladno je, mogla bi ozepsti.

Budući da je djevojka navaljivala, mati popusti; sašije joj krasan kaput od krzna, da ga obuče, i dade joj na put krišku kruha s maslacem i kolač.

Djevojka pođe u šumu, pravo k onoj kućici. I opet proviriše tri patuljka, ali ih ona ne pozdravi, već nasrne u sobu, a da ih i ne pogleda; sjedne kraj peći i stane jesti svoj doručak.

– Daj nam malo toga! – zaištu patuljci.

– I meni je malo – odgovori djevojka. – Kako ću još i drugima dati?

Kad je dojela, patuljci će joj:

– Evo ti metla, pa pometi ispred stražnjih vrata.

– Pometite sami! – odsiječe ona. – Nisam ja vaša sluškinja.

Kad vidje da joj neće ništa pokloniti, iziđe na vrata.

Sad se kepeci porazgovore među sobom:

– Šta ćemo joj pokloniti? Tako je neuljudna i ima rđavo, ružno srce, što svakom nenavidi?

– Poklanjam joj – javi se prvi – da bude svaki dan ružnija,

– Poklanjam joj – nastavi drugi – da joj pri svakoj riječi, koju izgovori, iskoči žaba krastača iz usta.

– A ja – završi treći – da umre nesretnom smrću.

Djevojka je, međutim, tražila jagode, ali kad ih nije našla, ode zlovoljna kući. Čim je otvorila usta da pripovjedi svojoj majci, šta je u šumi vidjela, iskoči joj iz njih žaba krastača, te im se svima zgadi.

Nato se maćeha razljuti još više, te je samo smišljala kako da pastorci, što je svakim danom postajala ljepša, učini kakvu nepodopštinu, Napokon uzme kotao, navjesi ga na vatru i stane kuhati pređu. Kad bijaše kuhana, objesi je jadnoj djevojci preko ramena, dade joj sjekiru, da na zaleđenoj rijeci u ledu probije rupu te pređu ispere.

Bila je poslušna, i pođe na rijeku, da prosiječe rupu u ledu. Dok je prosijecala, dođu prekrasna kola, u kojima je sjedio kralj, Kola se zaustave i kralj zapita djevojku:

– Dijete moje, tko si ti i šta radiš ovdje?

– Sirota sam djevojka i evo ispirem pređu.

Kralj se sažali na nju te nastavi:

– Bi li htjela poći sa mnom?

– Vrlo rado! – veselo će djevojka, sva sretna što neće više materi i sestri na oči. Uđe u kola i odveze se s kraljem; a kad stigoše u dvore, proslave svadbu u raskoši i sjaju, onako, kako su joj obećali patuljci.

Nakon godinu dana rodi mlada kraljica sina, pa kad je maćeha saznala o velikoj sreći, dođe sa svojom kćeri u dvore – kao u pohode.

Kad jednoga dana kralj iziđe i nikoga ne bi kod kuće, dohvati ta zlobna žena kraljicu za glavu, a njezina kći za noge, dignu je iz kreveta i bace kroz prozor u rijeku, što je tuda protjecala. Zatim njezina ružna kći legne u postelju, a stara je pokrije preko glave. Kad se kralj vrati i htjedne razgovarati sa svojom ženom, vikne stara:

– Mir, mir! Sada je to nemoguće; ona leži sva u znoju, danas je ostavite u miru.

Kralj ne sluteći ništa zlo, dođe istom drugi dan, pa kad je sa ženom razgovarao i ona mu odgovarala, iskoči joj pri svakoj riječi žaba krastača iz usta, a inače je ispadao zlatnik. Kad kralj zapita, šta to znači, objasni mu stara, da je to od velikoga znojenja, ali da će proći.

Noću opazi kuharov pomoćnik, kako je kroz žlijeb doplivala patka i rekla:

Kralju gdje se kriješ?
Spavaš ili bdiješ?

A kad kuharev pomoćnik ne kaza ništa patka priupita:

– Šta mi gosti rade?

Pomoćnik joj veli:

– Tvrdim snom se slade.

Patka još zapita:

– Šta mi radi čedo moje?

On joj odgovori:

– U kolijevci zaspalo je.

Tada u obličju kraljice pođe gore, podoji dijete, protrese mu posteljicu, pokrije ga i opet kao patka otpliva kroza žlijeb. Tako je dolazila dvije noći, a u trećoj reče kuharovu pomoćniku:

– Idi i kaži kralju neka uzme mač i njime na pragu tri puta mahne nada mnom.

Kuharov pomoćnik otrči kralju te mu to javi. Kralj dođe i mahnu tri puta mačem nad pojavom, i kako treći put mahnu – pred njim najednom njegova žena, živa i zdrava, kao što je i prije bila.

Kralj se silno obradova. Ali kraljicu sakrije u sobi do nedjelje, kad je trebalo da se krsti dijete. Kada dijete bi kršteno, on upita:

– Šta zaslužuje čovjek, koji drugoga uzme iz postelje te ga baci u vodu?

– Ništa drugo – odgovori maćeha – nego da se zločinac strpa u bačvu iznutra načičkanu čavlima, pa onda bačvu gurnuti nizbrdo u rijeku.

– Izrekla si sebi osudu – odrešito će kralj.

Naloži da se donese takva bačva i u nju ugura maćeha zajedno sa svojom kćeri. Zatim u utor umetnu dno i tako zatvorenu bačvu pustiše nizbrdo, te se otkotrlja u rijeku.

Vjerni Ivan

Živio jednom neki kralj, koji je bio star i bolestan; misleći da će mu postelja, na kojoj je ležao, biti samrtnička, reče:

– Neka k meni dođe vjerni Ivan.

Vjerni Ivan bijaše mu najdraži sluga, a nazivao se tako, jer mu je za čitava života bio vjeran. Kad je on došao k postelji, kralj mu reče:

– Predragi Ivane, osjećam da mi se približava konac, i ni za što me više briga ne mori, nego za moga sina; još je mlad, pa ne zna uvijek šta će i kako će; ako mi ne obećaš da ćeš ga svjetovati u svemu, što mu je potrebno znati, i da ćeš mu biti poočim, neću moći mirno očiju zaklopiti.

– Neću ga ostaviti – odgovori vjerni Ivan. – Služit ću mu vjerno, pa makar me i života stajalo.

– Mogu, dakle, spokojno i mirno umrijeti. Poslije moje smrti – nastavi kralj – pokaži mu čitave dvore, sve sobe i dvorane, podrume, pa i sve blago, što se u njima nalazi; no zadnju prostoriju u dugome hodniku ne treba mu pokazati, jer tamo je sakrivena slika kraljevne od zlatnoga krova. Ako ugleda tu sliku, obuzet će ga silna ljubav prema njoj, onesvijestit će se i u veliku će pogibelj zbog nje zapasti; čuvaj mi ga od toga.

Kad je nato vjerni Ivan još jedamput stisnuo kralju ruku, umiri se starac, položi glavu na jastuk i umre. Čim su staroga kralja sahranili, ispripovjedi vjerni Ivan mladome kralju šta je njegovu ocu na samrti obećao, i završi:

– Hoću da se toga savjesno držim, i bit ću ti vjeran, kao što sam bio njemu, pa makar me života stajalo.

Kad je minula žalost, vjerni Ivan reče mladome kralju:

– Vrijeme je da vidiš svoju baštinu; pokazat ću ti tvoje očinske dvore.

Vodio ga je svuda, tamo-amo, i pokazao mu sva bogatstva i krasne dvorane; samo nije otvorio prostorije, gdje se nalazila opasna slika. Bila je tako postavljena, da bi udarila u oči, čim bi se otvorila vrata, a izrađena divno, kao da je živa i kao da nema ništa milije i ljepše na svem svijetu. No mladi je kralj dobro opazio, da vjerni Ivan kraj jednih vrata samo prolazi, pa mu reče:

– Zašto mi nećeš da otvoriš ova vrata?

– Ima tu nešto, od čega bi se uplašio.

– Vidio sam čitave dvore – kralj će na to – pa želim također znati, šta tude ima. – Priđe i htjede silom otvoriti vrata. No vjerni mu Ivan to spriječi i upozori ga:

– Obećao sam tvome ocu na samrti da nećeš vidjeti šta je u ovoj prostoriji; mogla bi snaći velika nesreća i tebe i mene.

– O ne! – prigovori kralj. – Ako me ne pustiš unutra, bit će to moja sigurna propast; ne bih imao mira ni danju ni noću, dok ne vidim vlastitim očima. Neću se maknuti odavle, dok mi ne otvoriš.

Kad je vjerni Ivan vidio da nema druge, teška srca i uzdišući pronađe ključ u velikom svežnju. Kad je otvorio vrata, uđe prvi: kanio je sliku prikriti, kako je kralj ne bi opazio. Ali šta mogaše? Kralj se izdigne na prste i pogleda mu preko ramena, pa kad vidje sliku djevojke, divne i u sjaju zlata i dragog kamenja, onesvijesti se. Vjerni ga Ivan digne, odnese u njegovu postelju i pomisli: »Evo nesreće! Gospode Bože, šta će biti!« I krijepijaše kralja vinom, dok ne dođe k sebi. Kad se kralj osvijesti, prve mu riječi bijahu:

– Ah, tko je na onoj lijepoj slici?

– To je kraljevska kći od zlatnoga krova – objasni mu vjerni Ivan.

– Moja ljubav prema njoj – nastavi kralj – tako je velika, da to ne bi moglo iskazati ni sve lišće na drveću, kad bi se pretvorilo u jezike. Život ću svoj dati, samo da je zadobijem. Ti si moj prevjerni Ivan, ti ćeš mi pomoći.

Vjerni je Ivan dugo promišljao, kako da počne, jer smatraše za teško i samo doći pred kraljevsku kćer. Napokon izmisli sredstvo i priopći ga kralju.

– Sve što kraljevska kći posjeduje, sve je od zlata: stolovi, stolice, zdjele, pehari, lončići i sve pokućtvo; u tvojoj riznici ima pet tovara zlata: daj jedan tovar zlatarima u svome kraljevstvu, da ga prerade u različito suđe i oruđe, svakojake ptice, divljač i čudesne životinje. To će joj se svidjeti. Poći ćemo s time tamo, da pokušamo sreću.

Kralj pozove sve zlatare kraljevstva; noću i danju moradoše raditi, dok ne izradiše prekrasne stvari. Kad sve to ukrcaše na lađu, preodjene se vjerni Ivan u trgovačke haljine, a i kralj morade isto tako učiniti, da ga nitko ne prepozna. Zatim plovljahu morem, sve dok ne stigoše do grada, u kojem življaše kraljevna od zlatnoga krova.

Vjerni Ivan upozori kralja, da ostane na lađi i da čeka:

– Možda ću kraljevsku kćer dovesti ovamo, a ti se, kralju, pobrini, da bude sve u redu; neka se zlatno posuđe izloži i čitava lađa uresi. – Zatim odabere različitih zlatnih predmeta, stavi ih u svoju pregaču, siđe s lađe i zaputi se pravo u kraljevske dvore. Kad je stupio na dvorište, opazi lijepu djevojku sa dva zlatna čabra gdje stoji kraj zdenca i zahvaća vodu. Upravo je htjela odnijeti blistavu vodu i već se okrenula, kadli ugleda strana čovjeka te ga zapita, tko je.

– Ja sam trgovac – odgovori Ivan, te otvori svoju pregaču i dade djevojci da zaviri.

– Ah, krasnih li zlatnih nakita! – usklikne ona, pa spusti čabre na zemlju i stane promatrati jedan nakit za drugim. – To bi morala vidjeti kraljevska kćer – reče djevojka. – Ona silno voli zlatne nakite, sve će to ona kupiti. – Vjernoga Ivana uze za ruku i odvede u dvore. Bijaše to, naime, sobarica.

Kad kraljeva kći pogleda nakite, obradova se i reče:

– Sve je tako lijepo izrađeno, sve ću kupiti.

– Ja sam samo sluga bogata trgovca – upozori vjerni Ivan. – Što ovdje imam, ne može se ni usporediti s onim što moj gospodar ima na lađi, a to je najdragocjenija umjetnina, koja je igda izrađena u zlatu.

Kraljevska kći zaželje, da sve donesu k njoj, no vjerni Ivan reče:

– Toga ima toliko da bi trebalo više dana, dok se donese, i toliko dvorana, gdje bi se sve to smjestilo, da vaša kuća ne bi dostajala.

Time njezina radoznalost i želja bjehu još većma potaknute, te ona napokon usklikne:

– Povedi me na lađu, hoću da idem i razmotrim blago tvoga gospodara.

Vjerni je Ivan odvede na lađu sav radostan; kad je kralj ugleda, uvjeri se da je njezina ljepota još veća, nego što je slika prikazuje; učini mu se kao da će mu srce pući. Uspne se ona u lađu, i kralj je uvede; a vjerni Ivan ostade kod kormilara i zapovjedi mu da se otisnu na more:

– Razapnite sva jedra, neka lađa poleti poput ptice zrakom.

Kralj joj je, međutim, pokazivao u lađi zlatno suđe, svako napose, zdjele, pehare, lončiće, divljač i čudovišne životinje. Prošlo je mnogo vremena dok je sve razmotrila, te u svojoj radosti nije opazila da je lađa otplovila. Pošto je i posljednji nakit razmotrila, zahvali trgovcu i htjede kući, ali kad bi na rubu lađe, vidje da je daleko od kopna, na pučini morskoj, i da lađa s punim jedrima odmiče!

– Ah! – poviče uplašena. – Prevariše me, ugrabiše, u trgovčevoj sam vlasti; najradije bih umrla!

Kralj je uzme za ruku te će pomirljivo:

– Nisam ja trgovac; ja sam kralj i nisam neznatnijega roda od tebe, a što sam te lukavstvom odveo, dogodilo se to od prevelike ljubavi prema tebi. Kad sam prvi put vidio tvoju sliku onesvijestio sam se.

Čuvši to kraljevska se kći umiri, i srce joj bude dobrohotno prema njemu, te pristade da mu bude žena.

Dok su plovili pučinom morskom, vjerni je Ivan sjedeći na pramcu svirao. Najednom opazi u zraku tri gavrana. Prestane svirati, da prisluhne, šta ptice između sebe razgovaraju; njemu je to bilo dano.

– Gle kako vodi kući kraljevnu od zlatnoga krova – progovori prvi gavran.

– Da – drugi će – ali još nije njegova.

– Njegova je! – reče treći. – Sjedi kod njega u lađi.

– Šta mu to vrijedi – opet će prvi. – Kad se iskrcaju, dotrčat će mu ususret lisast konj, i on će htjeti da na njega uzjaše, pa ako to učini, odjurit će s njime u zračne visine, te nikad više neće vidjeti svoje djevojke.

– Zar tu nema pomoći? – zapita drugi.

– Ima. Ako tko drugi brže bolje uzjaše, izvadi pušku što se nalazi u bisagama, i ubije konja, mladi će se kralj spasiti. Ali tko to zna! Ako tko i zna, pa mu to kaže, skamenit će se od nožnih prstiju do koljena.

– A ja znam još više – doda drugi. – Ako onaj konja i ubije, opet kralj neće dobiti svoje zaručnice; kad zajedno dođu u dvore, bit će tamo u zdjeli izvještačena svadbena košulja, naoko kao da je satkana od srebra i zlata, dok je to zapravo sumpor i smola; pa ako je obuče, izgorjet će od nje sve do kosti.

– Zar tu nema pomoći?

– Ima – odgovori drugi. – Ako tko rukavicama uzme košulju i baci je u vatru da izgori, mladi će se kralj spasiti. Ali šta to pomaže! Ako netko i zna, pa mu kaže, skamenit će se po sredini od koljena do srca.

– Ja znam još više; bude li svadbena košulja i spaljena, mladi kralj neće još imati svoje zaručnice; kad se nakon svadbe započne ples, pa i mlada kraljica zapleše, iznenada će poblijedjeti i kao mrtva pasti, i ako je tkogod ne digne i iz desne dojke tri kapi krvi ne isiše, pa opet ispljune, umrijet će. Ako pak to oda onaj tko zna, skamenit će mu se čitavo tijelo od glave do pete.

Pošto su gavrani završili razgovor, odletješe svojim putem. Vjerni je Ivan sve dobro razumio; od toga časa bude šutljiv i žalostan, jer zataji li svome gospodaru što je čuo, bit će nesretan; ako mu pak povjeri, izgubit će život. Napokon reče sam u sebi: »Hoću da spasim svoga gospodara, pa makar i sam poginuo.«

Kad su se iskrcali, dogodi se kako je gavran prorekao: dojuri krasan lisast konj.

– Vrlo dobro! – reče kralj. – Ovaj će me odnijeti u moje dvore. – I već htjede uzjahati, ali ga vjerni Ivan preteče, baci se brže bolje na konja, izvadi pušku iz bisaga i ubije ga. Ostali kraljevski sluge, koji, dakako, nisu bili skloni vjernome Ivanu, poviču nato:

– Koje li sramote, ubiti tu lijepu životinju, što je trebala da kralja odnese u njegove dvore!

– Šutite! – prekine ih kralj. – Pustite ga, to je moj prevjerni Ivan; tko zna, zašto je to!

Zatim stignu u dvore, a kad tamo, ono u dvorani zdjela: u njoj izvještačena svadbena košulja, naoko kao satkana od zlata i srebra. Mladi kralj priđe i već je htjede dohvatiti, no vjerni ga Ivan odgurne, dohvati je rukavicama i brže bolje baci u vatru, da izgori.

– Vidite li – stanu mrmljati ostali sluge – eto, spalio je i kraljevu svadbenu košulju.

– Tko zna, zašto je to dobro – opravdavaše kralj. – Pustite ga: to je moj prevjerni Ivan.

Napokon stanu slaviti svadbu; ples se započne, pojavi se zaručnica a vjerni Ivan pozorno joj promatraše lice. Kraljica iznenada problijedi i onesvijesti se. Vjerni Ivan brže skoči k njoj, digne je i odnese u sobu, položi je, klekne i isiše tri kapi krvi iz njezine desne dojke, pa ispljune. Kraljica naskoro opet stane disati i oporavi se. Ali mladi kralj, koji je sve to pažljivo pratio, nije znao zašto je vjerni Ivan tako učinio, pa se razljuti i poviče:

– Bacite ga u tamnicu!

Sutradan bi vjerni Ivan osuđen i odveden na stratište, pa kad već stajaše pod vješalima, progovori:

– Svatko, tko treba da umre, smije prije svoga smaka još jedamput govoriti; imam li i ja to pravo?

– Da! – reče kralj. – Slobodno ti je!

– Ja sam nepravedno osuđen, a bio sam ti uvijek vjeran – izjavi vjerni Ivan, pa ispripovjedi kako je na moru slušao razgovor gavrana i kako je sve morao učiniti da spasi svoga gospodara.

– O moj, prevjerni Ivane! – kralj će sažalno. – Milost, milost! Dovedite ga!

Ali kad izgovori posljednju riječ, pade vjerni Ivan mrtav i skameni se. Zbog toga su kralj i kraljica mnogo tugovali.

– Ah, kako li sam veliku vjernost tako rđavo nagradio! – uzdahne kralj. I zapovjedi da se kameni lik digne i postavi u spavaonicu kraj njegove postelje. Kad god bi ga pogledao, zaplakao bi i rekao: »Ej, da te mogu opet oživiti, moj prevjerni Ivane!«

Minulo nekoliko vremena, kraljica rodila blizance, dva sinčića; oni rasli i na radost joj bili. Kad je kraljica jednoga dana bila u crkvi, a oboje djece ostalo kod oca i igralo se, ražalošćeni kralj pogleda kameni lik, uzdahne i povikne:

– Ej, da mi te je opet oživiti, moj prevjerni Ivane!

Uto progovori kamen:

– Možeš me oživiti, ako želiš žrtvovati što ti je najmilije.

– Sve ću za tebe dati – usklikne kralj – što god imam.

– Ako svojoj djeci vlastitom rukom odsiječeš glavu i njihovom krvlju mene svega namažeš, opet ću oživjeti.

Kad je kralj čuo da bi morao vlastitu predragu djecu ubiti, uplaši se; ali kad je pomislio na veliku vjernost i na to da je vjerni Ivan za nj umro, trgne mač i odsiječe djeci glavu. Kad je njihovom krvlju namazao sav kamen, vrati se život, i vjerni Ivan stajaše opet pred njim čil i zdrav.

– Tvoja vjernost – progovori Ivan – ne smije ostati nenagrađena. – Uzme dječje glave, nasadi ih i namaže dječjom krvlju; djeca učas oživе, stanu skakati i igrati se, kao da im se ništa nije dogodilo.

Kralj se silno obradovao, a kad je vidio kraljicu gdje dolazi, sakrije vjernoga Ivana i oba djeteta u veliki ormar. Uto stigne kraljica, a kralj je zapita:

– Jesi li molila u crkvi?

– Da – odgovori ona – ali neprestano sam mislila na vjernoga Ivana, koji je našom krivicom tako unesrećen.

– Draga ženo – na to će kralj – mi bismo mu mogli život vratiti, ali uz gubitak naših obaju sinčića; njih moramo žrtvovati.

Kraljica poblijedi, i srce joj zadršće od straha, no ipak s prijegorom izusti:

– Mi mu dugujemo zbog njegove velike vjernosti.

Kralj se uzraduje kad je vidio da mu žena misli kao što je i on mislio, pa otvori ormar, izvadi djecu i vjernoga Ivana te reče:

– Bogu hvala; njega smo spasili, i sinčići su opet s nama. – Ispripovjedi joj, kako se sve to dogodilo.

Otada življahu zajedno u sreći i blaženstvu sve do svoje smrti.

Nahod-ptica

Bio jednom neki šumar, pa išao u šumu u lov; kad je stigao u šumu, očuje cviljenje, kao da plače malo dijete. Pođe on prema mjestu odakle je taj cvil dopirao, pa napokon dođe do nekoga visokog stabla, a ono navrh njega malo dijete.

Pod tim stablom naime bijaše zaspala majka s djetetom; a ptica grabilica, spazivši na majčinu krilu dijete, doletjela, dohvatila ga kljunom i metnula na njegov vršak.

Šumar se popne gore, skine dijete i pomisli: »Ponesi dijete kući, pa ga odgoji skupa s tvojom Lenčicom.«

On ga dakle odnese kući, te je dvoje djece zajedno raslo. Budući da ga je našao na drvetu, a ptica ga bila ugrabila, nazove ga N a h o d – p t i c o m .

Djeca se jako zavolješe i jedno bi za drugim upravo tugovalo, kad se ne bi vidjela.

Šumar imađaše staru kuharicu, i ona jedne večeri uzme dva čabra te stane nositi vodu; i ne iđaše ona samo jedamput na studenac nego mnogo puta. Kad Lenčica to vidje, zapita je:

– Čuješ, stara Suzice, čemu nosiš toliku vodu?

– Ako nikome ne kažeš, reći ću ti – odgovori kuharica. Pa kad joj Lenčica zadade riječ, nastavi:

– Sutra zorom, kad šumar otiđe u lov, ugrijat ću vodu, pa kad uzavre, metnut ću u nju Nahod-pticu i skuhati je.

Rano ujutro ode šumar u lov, dok djeca još ležahu u postelji. Probudivši se reče Lenčica Nahod-ptici:

– Ako ti mene ne ostaviš, neću ni ja tebe.

– Ni sad ni ikad – složi se Nahod-ptica.

– Htjela bih ti samo nešto reći – nastavi Lenčica. – Stara Suzica sinoć dovukla u kuću mnogo čabrova vode, te sam je pitala, čemu to, a ona mi reče, da će mi kazati, ako ja neću nikome. Kad sam joj obrekla da neću odati nikome, prišapnula mi: »Sutra ujutro, kad otac bude u lovu, ugrijat ćemo kotao vode, Nahod-pticu baciti u nju i svariti.«

– No mi ćemo – nastavi Lenčica – brže bolje ustati, obući se i zajedno pobjeći.

Oboje djece ustanu, brže se obuku i odu. Kad je voda stala vreti, ode kuharica u dječju sobicu da uzme Nahod-pticu i baci u kotao. No ušavši u sobu, nađe obje posteljice prazne; silno se preplaši i reče sama sebi:

– Šta da kažem šumaru, kad dođe kući i opazi, da nema djece? Brže bolje za njima, da ih uhvatimo!

Kuharica pošalje za djecom tri momka, da ih stignu i dovedu natrag. Djeca baš sjeđahu pred šumom, kad ugledaju gdje žurno dolaze tri momka, te Lenčica reče Nahodptici:

– Ako ti mene ne ostaviš, neću ni ja tebe.

– Ni sad ni ikad!

– Budi ti bokor, a ja ružica na njemu.

Kad ona tri momka stigoše pred šumu, ne nađoše ništa drugo osim bokora i ružice na njemu, a djeci ni traga ni glasa.

– Ne možemo ništa – pomisle momci. Vrate se kući i jave kuharici da nisu ništa drugo vidjeli osim bokora i ružice na njemu.

– O, vi glupaci! – izgrdi ih kuharica. – Trebalo je bokor rasjeći, ružicu otkinuti i kući donijeti; idite što brže i načinite tako.

Momci pohite po drugi put da traže. Kad djeca izdaleka opaze gdje dolaze momci, Lenčica reče:

– Nahod-ptico, ako ti mene ne ostaviš, neću ni ja tebe.

– Ni sad ni ikad!

– Budi ti crkva, a ja kruna u njoj.

Kad momci stigoše, ne vidješe ništa osim crkve i krune u njoj.

– Šta da radimo ovdje? Hajdemo kući – rekoše momci među sobom.

Kad dođoše kući, zapita ih kuharica, jesu li što našli, pa kad joj odgovoriše, da nisu vidjeli drugo osim crkve i krune u njoj, ona ih stane grditi:

– Vi ludovi, zašto niste crkvu srušili, a krunu kući donijeli? – I ljutita zaputi se zajedno s momcima za djecom.

No djeca već izdaleka opaziše trojicu momaka i kuharicu, što klima za njima.

– Nahod-ptico, ako ti mene ne ostaviš, neću ni ja tebe.

– Ni sad ni ikad!

– Budi ti ribnjak, a ja patka u njemu.

Kad kuharica prispije i opazi ribnjak, prigne se i htjedne ga ispiti. Ali patka brže dođe, uhvati je kljunom za glavu i povuče u vodu, i stara se vještica uduši. Djeca se veselo vrate kući. Ako nisu umrla, onda još i danas žive.

Dvanaestorica braće

Bijahu jednom kralj kraljica i življahu sa svoje dvanaestoro djece, sve samih dječaka.

Jednoga dana reče kralj svojoj ženi:

– Bude li trinaesto dijete, što ćeš ga roditi, djevojčica, onda treba dvanaest dječaka da umre, kako bi njezino bogatstvo bilo veliko i kraljevstvo pripalo samo njoj.

Kralj naloži, da se načini dvanaest ljesova i da se napune strugotinom, u svaki lijes stavi mrtvački jastuk, sve spremi u jednu prostoriju i zaključa. Ključ preda kraljici i rekne joj, da nikome o tom ništa ne kazuje.

Odonda je majka povazdan sjedila i tugovala, te je najmlađi sin, koji je uvijek bio uz nju i kojega je po bibliji zvala Benjaminom, zapitao:

– Zašto si tako žalosna, draga majko?

– Ne smijem ti reći, predrago dijete.

Ali joj dječak ne dade mira, dok nije otvorila prostoriju te mu pokazala dvanaest mrtvačkih sanduka, napunjenih strugotinom.

– Predragi Benjamine! – uzdahne majka. – Ove je ljesove tvoj otac načinio za te i za tvoje jedanaestoro braće: ako rodim djevojčicu, bit će svih vas dvanaestoro ubijeno i u njima pokopano.

Dok je ona tako govorila i plakala, sin ju je tješio:

– Ne plači, draga majko, već ćemo mi sebi pomoći, otići ćemo.

– Idi sa svoje jedanaestoro braće u šumu; jedan od vas neka uvijek bude na najvišem drvetu, koje ćete tamo lako naći, pa neka straži i gleda ovamo na toranj od dvora. Ako rodim sinčića, naredit ću, da se izvjesi bijela zastava, i vi se smijete vratiti; rodim li kćerku, onda će se izvjesiti crvena, a vi bježite što brže, i neka vas Bog čuva. Svake ću noći ustajati i za vas moliti – zimi, da se mognete kraj vatre grijati, ljeti, da od žege ne skapavate.

Primivši majčin blagoslov, otiđoše sinovi u šumu. Jedan je za drugim stražio i gledao na toranj. Kada je prošlo jedanaest dana i kad red bijaše na Benjaminu, opazi on gdje izvjesiše zastavu; no nije bila bijela već crvena poput krvi, te im navješćivaše, da ih sve čeka smrt. Kad su to braća čula, razljute se, pa će u jedan glas:

– Zar da zbog jedne djevojke idemo u smrt! Kunemo se, da ćemo se osvetiti; gdje god nađemo djevojku, treba da joj poteče rumena krv.

Zatim pođu dublje u šumu i usred srijede, gdje bijaše najtamnija, nađu kućicu začaranu i pustu.

– Ovdje ćemo stanovati – rekoše braća. – A ti Benjamine, najmlađi si i najslabiji, ti ćeš ostati kod kuće i gospodariti, a mi ostali idemo da štogod nađemo za jelo.

Otiđu braća u šumu i tamo stanu ubijati zečeve, divlje srne, ptice i golubove, i uopće što bijaše za jelo; sve su donosili Benjaminu, a on to morao gotoviti, da utaže glad. U toj kućici živjeli deset godina zajedno, a vrijeme im brzo prolazilo.

Kćerkica, što ju je rodila kraljica, majka njihova, međutim poodrasla; bila ona dobra srca i lijepa, baš od oka, a zlatna joj zvijezda na čelu. Kad se jednom u dvoru pralo rublje, opazi dvanaest muških košulja i zapita majku:

– Za koga je onih dvanaest košuljâ; za oca su, svakako, premalene?

– Drago dijete – odgovori mati bolno – one pripadaju dvanaestorici tvoje braće.

– A gdje su moja braća? – začudi se djevojčica. – Nikada ništa nisam o njima čula!

– Bog zna, gdje su; lutaju po svijetu – uzdahne mati, pa povede kćerku sa sobom, otvori joj prostoriju i pokaže dvanaest ljesova sa strugotinom i mrtvačkim jastucima.

– Ovi su ljesovi bili namijenjeni tvojoj braći – nastavi mati – no braća su krišom otišla prije nego si se ti rodila. – I zaplače.

– Ne plači, draga majko; idem da potražim svoju braću.

Djevojka uzme dvanaest košulja i pođe pravo u onu veliku šumu. Išla je čitav dan, a podvečer eto ti je k začaranoj kućici; uđe i nađe poodrasla momka, a on je zapita:

– Odakle si i kamo ćeš?

On se divio njezinoj ljepoti, kraljevskim haljinama i zlatnoj zvijezdi na čelu.

– Kraljevska sam kći i tražim svoje dvanaestoro braće, ići ću dokle je nebo plavo, dok ih ne nađem – reče ona i pokaza mu dvanaest košuljâ, što bijahu njihove.

Kad je Benjamin razabrao da je to njegova sestra, obradova se i reče:

– Ja sam Benjamin, tvoj najmlađi brat.

Ona od radosti zaplače, kao i Benjamin, i oni se stanu cjelivati i milovati od velike ljubavi.

– Draga sestro – upozori je mladić – ima tu jedna zapreka; mi smo se dogovorili, da svaka djevojka mora umrijeti, koju susretnemo, jer smo zbog jedne djevojke morali ostaviti svoje kraljevstvo.

– Rado ću umrijeti – rekne ona – ako mogu osloboditi svoje dvanaestoro braće.

– Ne – na to će brat – ne treba da umreš; sjedni pod ovu kacu, dok dođu braća; već ću se ja s njima sporazumjeti.

Ona učini tako, a kad se sunoća, dođoše ostala braća kući. Večera bijaše već zgotovljena.

Kad su sjedili za stolom i večerali, zapitaju:

– Šta je novo?

– Zar ne znate? – reći će Benjamin.

– Ne – odgovore oni.

– Vi ste bili u šumi, a ja kod kuće ostao, pa ipak znam više od vas.

– Pripovijedaj nam! – kliknu braća.

– Hoćete li mi obećati, da nećemo ubiti prve djevojke, koju sretnemo.

– Dobro! – viknu braća. – Pomilovat ćemo je.

– Naša je sestra ovdje! – Benjamin će veselo, pa digne kacu, a kraljevska kći iziđe u svojim kraljevskim haljinama, sa zlatnom zvijezdom na čelu; bijaše lijepa, nježna i otmjena.

Svi se radovahu; grijahu je i cjelivahu i od srca voljahu.

Sestra ostade s Benjaminom kod kuće te mu pomagaše u kućanstvu, dok su ostala jedanaestorica išli u šumu loviti divljač, srne, ptice i golubove, da imaju što za jelo. Ona bi kupila drva za vatru na kojoj su kuhali, i bilje za varivo, pristavljala bi lonce na vatru, te je ručak vazda bio gotov, dok bi njih jedanaestorica došli. I inače je kućicu držala u redu, pokrivala je posteljice lijepo i čisto, i braća bijahu zadovoljna te življahu s njom u slozi.

Jedamput njih dvoje pripraviše odličan ručak; svi su zajedno sjedili, jeli, pili i veselili se.

Ali kraj začarane kućice bijaše malen vrtić, u kojem je cvalo dvanaest ljiljana, što ih i momcima zovu; pa kako je željela svojoj braći ugoditi, ubere ih i htjede svakome za ručka pokloniti po jedan cvijet. No čim ona ubra cvijeće, utren se dvanaestoro braće prometnuše u dvanaest gavranova, i odletješe preko šume u nepovrat; a i kuće s vrtom nestade.

Jadna djevojka osta sama u divljoj šumi i, kako se okrenu, pred njom stajaše stara žena, koja joj reče:

– Šta si učinila, dijete moje? Zašto nisi onih dvanaest ljiljana ostavila u miru? To su bila tvoja braća; a sada se zauvijek prometnuše u gavrane.

– Zar nema lijeka, da se izbave? – djevojka će plačući.

– Ne – nastavi starica. – Ima samo jedan lijek u svemu svijetu, a do njega je tako teško doći, da ih ti na taj način nećeš osloboditi; ti treba da budeš sedam godina nijema, ne smiješ govoriti, pa ni smijati se; jer ako progovoriš ma i jednu riječ, sve je uzalud, i tvoja će braća od te jedne riječi poginuti.

– No ja znam pouzdano – mišljaše djevojka – da ću izbaviti svoju braću. – Pronađe visoko drvo, uspne se na nj, sjedne i stane presti: niti šta govori, niti se smije.

Dogodilo se, te je neki kralj lovio u šumi, a imao je sa sobom velika hrta; pas dotrči k drvetu, na kojem je sjedila djevojka, stane skakati i na drvo lajati. Uto dođe kralj i opazi lijepu kraljevsku kćer, kojoj na čelu zlatna zvijezda, i začas bi očaran njezinom ljepotom, te joj doviknu, bi li htjela biti njegova žena. Nije mu odgovorila, samo je kimnula glavom. Nato se sam kralj popne na drvo, skine je, digne na svoga konja i odvede kući, gdje proslave svadbu uz veliko slavlje i veselje. Ali mlada niti što govoraše, niti se smijaše.

Kad su nekoliko godina sretno živjeli, stane kraljeva majka, zla žena, ogovarati mladu kraljicu te rekne kralju:

– Pa to je obična prosjakinja, što si je sa sobom doveo; tko zna, kakvim se bezbožnim pustolovinama bavi. Ako je nijema i ne može govoriti, mogla bi se barem jedamput nasmijati; tko se ne smije, u njega je loša savjest.

Kralj prvo nije htio vjerovati, ali ga stara mati tako dugo podjarivala okrivljujući je za sumnjive zle čine, te se kralj konačno dade nagovoriti i osudi je na smrt.

U dvorištu nalože veliku vatru, gdje je kraljicu trebalo spaliti. Kralj stajaše gore kod prozora suznih očiju i gledaše; on je još jednako ljubljaše. Kad je privezaše za stup, a vatra svojim crvenim jezicima liznu oko njezine haljine, toga se časa navrši sedam godina. Uto se ču u zraku šum. Doletjelo dvanaest gavrana i na zemlju se spustilo; čim dotaknuše tlo, prometnuše se u dvanaestoricu braće.

Braća pogaze vatru, ugase plamen, oslobode svoju dragu sestru te je stanu milovati. Budući da je sada smjela otvoriti usta i govoriti, iskaza kralju, zašto bijaše nijema i zašto se nigda nije smijala. Kralj se obradova, kad ču, da je nevina. Otada življahu svi zajedno u slozi do smrti. Opaku svekrvu osudiše i staviše u bure puno vrela ulja i otrovnih zmija, i ona tako umrije ružnom smrću.

Mudra Jelka

Bio neki čovjek, koji imađaše kćer, što se zvala m u d r a J e l k a . Kad je odrasla, reče otac:

– Udat ćemo je.

– Da – potvrdi mati – ako samo dođe, tko bi je htio.

Napokon dođe izdaleka čovjek, po imenu Ivo, i zaprosi je, i to uz uvjet, da mudra Jelka bude i sasvim razumna.

– O da, ima ona soli u glavi – ponosno će otac.

– Ah, ta ona vidi kako vjetar ulicom trči, i čuje kako muhe kašlju – doda mati.

– Da, ali ako nije baš razumna, neću je uzeti – usprotivi se Ivo.

Kad su sjedili za stolom i jeli, reče mati:

– Jelka, idi u podrum i donesi piva!

Mudra Jelka skine vrč sa zida i pođe; silazeći u podrum neprestance je poklopcem klepetala, da joj prođe vrijeme. Kad je sišla, uzme stolicu i stavi je pred bačvu, da se ne mora sagibati, jer bi je mogla zaboljeti krsta. Zatim metne vrč preda se i odvrne pipu, i dok pivo tecijaše u vrč, ne dopusti da joj oči budu besposlene, pogleda gore na zid i opazi nakon duga promatranja budak, upravo iznad sebe, koji su zidari, nepazeći, zaboravili. Mudra Jelka stane plakati, pa će kroz suze:

– Ako pođem za Ivu i mi dobijemo dijete, pa odraste te ga pošljemo u podrum, da natoči piva, past će mu budak na glavu i ubit će ga.

Tako je sjedila, plakala i vrištala zbog nesreće, što bi je mogla stići. Oni gore čekahu, dok dođe piće, no mudre Jelke ne bi. Tada gazdarica reče sluškinji:

– Idi u podrum i pogledaj, gdje je Jelka.

Služavka ode i nađe je pred bačvom gdje sjedi i nariče.

– Jelka, zašto plačeš? – upita služavka.

– Ah – odvrati Jelka – kako da ne plačem? Ako pođem za Ivu i rodi nam se dijete, pa odraste te ovdje stane točiti pivo, može mu lako budak pasti na glavu i ubiti ga.

Nato će sluškinja:

– Mudra ti je naša Jelka! – Sjedne kraj nje te stane plakati zbog nesreće.

Nakon nekoga vremena, kad se ni služavka ne vrati, a oni gore žeđahu, gospodar reče slugi:

– Idi u podrum i pogledaj, šta je s Jelkom i služavkom.

Sluga siđe dolje i nađe obje gdje zajedno plaču.

– Zašto plačete? – zapita momak.

– Ah – odgovori Jelka – kako da ne plačem? Ako pođem za Ivu i rodi nam se dijete, pa odraste te ovdje stane točiti pivo, past će mu budak na glavu i ubit će ga.

– Mudra ti je naša Jelka – reče momak. Sjedne kraj nje i stane jaukati.

Gore čekahu slugu; ali kad ni njega ne bi, reče muž ženi:

– Idi u podrum i pogledaj, šta je s Jelkom.

Žena siđe dolje, nađe sve troje gdje plaču, i zapita zbog čega. Nato i njoj ispripovjedi Jelka, kako će njezino dijete stradati, kad bude odraslo, pa točilo pivo, i kako mu budak može pasti na glavu.

– Mudra ti je naša Jelka! – uzdahne mati. Sjedne kraj njih i zaplače.

Njezin muž čekaše neko vrijeme, no kad mu se žena ne vrati, a žeđa ga sve više morila, promrsi:

– Napokon moram sam u podrum, da vidim, gdje je Jelka.

Kad dođe u podrum, vidje kako svi zajedno sjede i plaču; i doznavši, da je posrijedi Jelkino dijete, koje će se jednom roditi, i koje bi budak mogao ubiti, ako bi pao u času, kad ono bude pod njim sjedilo i točilo pivo, usklikne:

– Mudra li je naša Jelka! – Sjedne te i on zaplače.

Zaručnik, međutim, sjeđaše sam i čekaše; videći da nitko ne dolazi, pomisli: »Oni sigurno tebe dolje čekaju; treba da ideš k njima, da vidiš, šta spremaju.«

Kad on u podrum, nađe njih petoro gdje plaču i jauču do zla boga, jedno gore od drugoga.

– Koja vas nesreća snašla? – zapita zaručnik.

– Ah, dragi Ivo – odgovori Jelka – ako, se nas dvoje uzmemo, pa imadnemo dijete, a ono odraste, mogli bismo ga možda poslati ovamo po pivo; budak, što tu naviše visi, mogao bi mu pasti na glavu i ubiti ga; kako da ne plačem?

– Za moje kućanstvo ne treba veće pameti; budući da si tako mudra Jelko, hoću da te uzmem – završi Ivo, pa je povede sa sobom i proslavi svadbu.

Kad su neko vrijeme živjeli u braku, reče jednoga dana Ivo:

– Ženo, idem da zaradim štogod novaca, a ti hajde u polje: valja ti požeti žito, da imamo kruha.

– Da, dragi Ivo, učinit ću tako.

Kad je Ivo otišao, skuha Jelka tečnu kašicu i ponese je sa sobom u polje. Došavši pred njivu, progovori sama sa sobom: »Šta da radim? Hoću li prvo žeti ili jesti? Ah, prvo ću jesti.«

Prvo, dakle, pojede pun lonac kaše, a kad bijaše sita, presita, opet se zapita: »Šta da radim? Hoću li prvo žeti ili spavati? Ah, prvo ću spavati.« I legne u žito i zaspi.

Ivo bijaše već davno kod kuće, pa kad Jelke ne bi, pomisli: »Mudre li Jelke; tako je marljiva, da ne mari ni doći kući na večeru.«

Budući da je nikako ne bi, a već se sunoćalo, ode Ivo u polje, da vidi, šta je požela; no ništa još nije bilo požeto, a ona ležaše u žitu i spavaše. Ivo se požuri kući, uzme ptičju zamku s malim zvončićima, pa je ženi, što još spavaše, objesi oko vrata. Zatim se vrati kući, zaključa vrata, sjedne na stolicu i prione uz posao.

Napokon se mudra Jelka probudi i pođe kući, pa kako iđaše, zazvonili na njoj zvončići pri svakom koračaju. Ona se preplaši i zbuni, te ne znade, da li je ona doista prava mudra Jelka i zapita se: »Jesam li ja ili nisam?«

Ne znajući, šta da sama sebi odgovori, stajaše neodlučno; napokon se sjeti, da ode kući i pita: »Jesam li ja ili nisam; pa oni će znati.«

Otrči kući, ali vrata bijahu zaključana; zatim pokuca na prozor i vikne:

– Ivo, je li Jelka unutra?

– Da – odgovori Ivo – unutra je.

»Ah, Bože, onda to nisam ja« plašljivo će Jelka i otiđe pred druga vrata.

Kad su ljudi čuli zvečanje zvončića, ne htjedoše joj otvoriti, i tako se mudra Jelka nigdje ne mogaše skloniti. Napokon pobjegne iz sela, i više je nitko ne vidje.

Šestorica obilaze svijetom

Bio neki čovjek, koji je umio svašta; služio u ratu valjano i hrabro, no kad je rat svršio, otpustili ga davši mu tri filira popudbine.

»Čekaj, nećemo baš tako. Nađem li pravih ljudi, dat će mi kralj blago čitave zemlje«, razljuti se ratnik i pođe u šumu, gdje nađe nekoga čovjeka, koji je iščupao šest stabala, kao da su žitne slamke.

– Bi li mi htio biti sluga, i poći sa mnom?

– Hoću, samo ću prvo odnijeti ovaj naramak drva svojoj majci – odgovori čovjek, pa uzme jedno stablo, omota ga oko pet drugih, digne naramak na rame i odnese. Zatim se vrati i pođe sa svojim gospodarem.

– Nas ćemo dvojica – reče ratnik – doista obići sav svijet.

Išli neko vrijeme te naišli na lovca gdje kleči nišaneći.

– Čuješ, lovče! Šta to strijeljaš? – zapita ga ratnik.

– Eno, dvije milje odavle sjedi muha na hrastovoj grani; hoću da joj izbijem lijevo oko.

– Hajde sa mnom! – pozove ga ratnik – Kad smo nas trojica zajedno, obići ćemo sav svijet.

Lovac pristane i pođe s njima. I tako njih trojica dođu do sedam vjetrenjača, na kojima se krila naglo okretala, premda vjetra ne bijaše ni slijeva ni zdesna – baš ni listak da zadrhti.

– Ne znam, šta to tjera vjetrenjače, nema ni lahora – začudi se ratnik i pođe sa svojim drugovima dalje. Kad prođoše dvije milje, opaze čovjeka gdje sjedi na drvetu: začepio jednu nozdrvu, a puše kroz drugu.

– Pa šta radiš tu gore? – zapita ratnik.

– Eno, dvije milje odavle stoji sedam vjetrenjača, a ja, vidiš, pušem i okrećem ih.

– Hajde sa mnom! – pozove ga ratnik. – Kad smo nas četvorica zajedno, možemo obići sav svijet.

Puhalo siđe i pođe s njima. Nakon nekoga vremena opaze čovjeka gdje stoji na jednoj nozi, a drugu otkopčao i položio kraj sebe.

– Ti se udobno namjestio, da počineš – progovori ratnik.

– Ja sam trkač – odvrati čovjek. – Da ne bih prebrzo skakao, otkopčao sam jednu nogu; trčim li na dvije noge, brži sam nego ptica kad leti.

– Hajde sa mnom! – pozove ga ratnik. – Kad smo nas petorica zajedno, možemo obići sav svijet.

Nisu dugo išli, kadli sretnu čovjeka, kojemu šešir baš na samom uhu.

– Samo pristojno! Ne vješaj šešira o jedno uho; nisi lakrdijaš – upozori ga ratnik.

– Ne smijem – ispričavao se čovjek. – Stavim li šešir uspravno, nastane silna studen, ptice se u zraku smrznu i padnu mrtve na zemlju.

– Hajde sa mnom – predloži mu ratnik. – Kad smo nas šestorica zajedno, moći ćemo doista obići sav svijet.

Idući tako njih šestorica dođu u neki grad, gdje kralj objavio, da će onaj dobiti njegovu kćer za ženu, tko je u trčanju pobijedi; ako okladu izgubi, mora i glavu izgubiti.

Nato se prijavi ratnik i rekne:

– Neka moj sluga trči mjesto mene.

– Onda moraš i njegov život dati kao zalog, tako da njegova i tvoja glava jamče za pobjedu – opomene ga kralj.

Pošto se dogovoriše i stvar tako uglaviše, prikopča ratnik trkaču drugu nogu te mu napomene:

– Sad treba da budeš brz i da nam pomogneš da pobijedimo.

Bilo je, međutim, utanačeno, tko prvi donese vode iz nekoga dalekog studenca, taj će biti pobjednik. Dadoše jedan vrč trkaču, drugi kraljevskoj kćeri, i njih dvoje počnu u isti čas trčati, no tek što kraljevska kći maličak potrča, nijedan gledalac više ni vidjeti trkača; činilo se baš kao da je vjetar prohujao. Učas stigne na studenac, zahvati pun vrč na zemlju, legne i zaspi. Da bi se na vrijeme probudio, podmetne pod glavu konjsku lubanju, što je tu ležala, da mu uzglavlje bude tvrdo.

I kraljevska kći dobro upela: trčala ona, koliko običan čovjek može, stigla na studenac i sa svojim vrčem, punim vode, pohitjela natrag. Kad vidje trkača gdje leži i spava, silno se obradova: »Protivnik je u mojim rukama!« klikne, isprazni mu vrč i otrči dalje.

Sve bi prošlo rđavo, da nije lovac u dobar čas stajao gore kod dvora i svojim oštrim okom to vidio.

»Kraljevska nas kći ipak ne smije pobijediti.« vikne lovac, nabije pušku i opali tako vješto, da je ispod trkača izbio konjsku glavu, a nije ga ozlijedio.

Nato se trkač probudi, skoči i opazi, da mu je vrč prazan, a kraljevska kći da je već daleko pred njim. No ne klonu on duhom, već otrča s vrčem natrag studencu, nanovo zahvati vode i vrati se kući deset časaka prije negoli kraljeva kćer.

– Vidite – pohvali se trkač – sad sam istom digao noge; ono prije i nije bilo trčanje.

Kralju bilo nažao, a njegovoj kćeri još više, što će je odvesti otpušteni prosti vojnik, i njih se dvoje stanu svjetovati, kako da se oslobode njega i njegovih drugova.

– Našao sam sredstvo; ne treba da se bojiš; neće se više vratiti kući – utješi kralj kćer. Zatim se obrati njima:

– Hajte, zajedno se veselite, jedite i pijte. – I odvede ih u sobu, u kojoj bijahu pod i vrata od željeza, prozori zaštićeni željeznim rešetkama, i prostrt sto s izvrsnim jelima.

Kad su bili unutri, kralj naloži, da se vrata zatvore i zakračunaju. Zatim zapovjedi kuharu, da loži vatru ispod sobe sve dotle, dok se ne usije željezo. Kad to kuhar učini, počne se soba grijati, a njima šestorici bi tako vruće, dok su jeli, da mišljahu, to je od jela; ali kako vrućina postajaše sve nesnošljivija, oni htjedoše izići, a ono vrata i prozori zatvoreni. Tad istom opaziše, da ih je kralj naumio ugušiti.

– Neće mu poći za rukom; pustit ću studen, od koje će se vatra zastidjeti i sakriti – oglasi se onaj se šeširićem, namjesti ga uspravno, i zatim smjesta padne mraz, te vrućine sasvim nestade, a jela se u zdjelama počnu smrzavati.

Kad prođe nekoliko sati i kad kralj mišljaše, da su već pocrkali od vrućine, naredi da se otvore vrata, kako bi ih vidio. Ali čim se vrata otvoriše, pred njim sva šestorica svježi i zdravi. Rekoše da im je drago što mogu izaći da se malo ogriju, jer da su se od velike studeni u sobi jela o zdjele primrznula.

Kralj nato bijesan otiđe kuharu, izgrdi ga i zapita, zašto nije učinio, kako mu je bilo naloženo.

– Žeravice ima ovdje dosta, pogledajte sami! – opravdavaše se kuhar kralju.

Kad kralj ugleda kako ispod željezne sobe gori silna vatra, uvjeri se, da onoj šestorici ne može tako nauditi.

Kralj tada nanovo razmišljaj, kako da se liši neugodnih gostiju; pozove ratnika i reče:

– Ako ti je do novaca, možeš dobiti koliko ti volja, odrekneš li se moje kćeri.

– O, da, kralju gospodaru – prihvati ratnik – daj mi toliko, koliko moj sluga može ponijeti, onda mi tvoje kćeri ne treba.

Kad kralj na to pristade, ratnik nastavi:

– Doći ću, dakle, za četrnaest dana po blago.

Nato ratnik pozove sve krojače kraljevstva, da sašiju vreću; kad nakon četrnaest dana bijaše gotova, onaj jakota, što mogaše čupati drveće, morade je dignuti na rame i poći kralju.

– Kakav je to jakota, što može na ramenu nositi balu platna veliku kao kuća! – usklikne kralj i pomisli prestrašen: »Koliko li će onda odnijeti zlata!«

Zatim zapovjedi, da donesu bačvu zlata, koju je nosilo šesnaest najjačih momaka. No jakota je ščepa jednom rukom, turi je u vreću i progovori:

– Zašto odmah ne donesete više? Ovo će jedva pokriti dno!

Kralj malo-pomalo naredi, da se donese sve njegovo blago, i jakota ga strpa u vreću. No sve to nije sezalo ni do polovice.

– Donesite više! – vikne jakota. – Ovim se mrvicama ne da napuniti.

Nato moradoše dopremiti još sedam tisuća kola zlata iz svega kraljevstva, i jakota ih sve strpa u svoju vreću zajedno s upregnutim volovima.

– Neću mnogo da razmatram – opet će jakota. – Uzet ću što god dođe, samo da bude vreća puna.

Kad je već sve bilo u vreći, ostade još dosta mjesta.

– Hoću da učinim tomu kraj; može se vreća svezati, ako baš i nije puna – završi jakota, pa se zametne vrećom i otiđe sa svojim drugovima.

Kad je kralj vidio, kako mu je jedan jedini čovjek odnio sve blago kraljevstva, veoma se razgnjevi, zapovjedi da konjanici pođu u potjeru za onom šestoricom i da jakoti otmu vreću. Dvije ih pukovnije vojnika naskoro stignu i viknu:

– Vi ste naši zarobljenici, pustite vreću u kojoj je zlato, ili ćemo vas sasjeći.

– Šta to kažete? Mi da smo vaši zarobljenici? Prije ćete svi vi po zraku plesati – zaprijeti puhalo, začepi jednu nozdrvu, a kroz drugu puhne u pukovnije, i svi se razlete po plavome zraku kud koji.

Narednik neki zamoli milost, jer da ima devet rana i da je čestit momak, pa ne zaslužuje pogrde. Puhalo malo popusti, te naredniku, što sad mogaše sići nepovrijeđen, kaza:

– Idi kući i javi kralju, neka pošalje još više konjanika, da ih sve otpuhnem u zrak.

Kad je kralj čuo njihovu odluku, reče:

– Pustite đavle, neka idu! Nisu to obični ljudi!

A naša šestorica odnesoše blago kući, podijeliše ga između sebe i poživješe zadovoljno do smrti.

Pas i vrabac

Imao ovčarski pas loša gospodara, koji ga pustio da gladuje. Kako nije mogao kod njega više izdržati, pođe žalostan u svijet.

Na cesti ga sretne vrabac i zapita:

– Brate garove, zašto si tužan?

– Gladan sam, a nemam šta jesti – odgovori pas.

– Hodi, dragi brate, sa mnom u grad – pozove ga vrabac – pa ćeš se najesti.

Pođu njih dvojica u grad i kad stignu pred mesnicu, vrabac predloži psu:

– Pričekaj ovdje; skinut ću ti komad mesa – ogleda se, da ga tko ne opazi te stane kljucati jedan komad i vući ga tamo amo, dokle god se taj komad, što se nalazio pri rubu, nije okliznuo i pao. Pas ga ščepa, otrči u zakutak i požđere.

– Hajdemo sada k drugoj mesnici – pozove ga vrabac. – Još ću ti skinuti komad, da se do sita najedeš.

Kad pas proguta i drugi komad, zapita ga vrabac:

– Brate garove, jesi li sit?

– Mesa mi je dosta – odgovori pas – ali još nisam dobio kruha.

– I to ćeš dobiti; samo dođi!

Vrabac ga odvede do pekare i stane kljuckati, dok se ne otkotrlja nekoliko hljepčića. A kad je pas zaželio još više, odvede ga vrabac k drugoj pekari i skine mu još kruha.

Kad pas požđere i to, zapita ga vrabac:

– Brate garove, jesi li sada sit?

– Da – odgovori pas; – a sad hajdemo malko izvan grada!

I njih dvojica pođu na glavnu cestu. Bijaše vruće, pa kad poodmakoše, pas uzdahne:

– Umoran sam; da mi je malko prospavati.

– Pa spavaj, ja ću dotle sjediti na grančici.

Pas legne nasred ceste i zaspi. Dok on tako spavaše, dođe kočijaš s kolima, u koja bjehu upregnuta tri konja; vozio je dvije bačve vina. Kad vrabac vidje da kočijaš ne misli skrenuti, već da vozi kolotečinom, u kojoj je spavao pas, dovikne mu:

– Nemoj tako, osiromašit ću te!

– Nećeš ti mene osiromašiti – progunđa kočijaš. Pucnu bičem i potjera kola preko psa, te ga točkovi satraše.

– Ti si usmrtio moga prijatelja garova – navali vrabac. – To ćeš mi platiti kolicima i kljusadima.

– Baš kolicima i kljusadima! – porugljivo će kočijaš. – Ti ćeš zar meni nauditi?

Vrabac se zavuče pod pokrivalo, gdje kljucaše čep, dokle ga god ne raskljuca, te iz bačve iscuri sve vino, a kočijaš to i ne opazi. Kad se jednom obazre, a ono s kola kaplje; pregleda bačve i – jedna prazna.

– Jao meni, nesretan li sam! – zajauče.

– Još nisi dosta nesretan – pridoda vrabac, poleti jednome konju na glavu i iskljuca mu oči.

Kad to kočijaš vidje, izvadi sjekiru i htjede vrapca ubiti, ali vrabac odleti uvis, a kočijaš pogodi konja u glavu i ubije ga.

– Jao meni nesretan li sam! – zakuka on.

– Još nisi dosta nesretan – nadostavi vrabac, pa kad kočijaš sa svoja dva konja poveze dalje, on se opet uvuče pod pokrivalo, raskljuje čep i na drugoj bačvi, i sve vino iscuri. Kad kočijaš to vidje, stane ga kuknjava:

– Jao meni, nesretan li sam!

– Još nisi dosta nesretan – nadoveže vrabac, sjedne drugome konju na glavu i iskljuca mu oči.

Kočijaš pritrči, zamahne sjekirom, no vrabac opet odleti uvis i kočijaš pogodi konja i ubije ga.

– Jao meni, nesretan li sam!

– Još nisi dosta nesretan – pripomene vrabac, sjedne trećemu konju na glavu i stane kljucati.

Kočijaš udari sjekirom neobzirice, ali ne pogodi vrapca, već ubije i trećega konja.

– Jao meni, nesretan li sam! – jadikovaše kočijaš.

– Još nisi dosta nesretan; još ću te i kod kuće osiromašiti – zaprijeti vrabac i odleti.

Kočijaš morade kola ostaviti i bijesan ode kući.

– Ah – jadan li će kočijaš svojoj ženi – kolike li nesreće! Vino iscurilo i sva tri konja mrtva.

– Slušaj! – reče žena. – Kakva to opaka ptica dođe u kuću? Skupila sve ptice svijeta i eno navalile gore na našu pšenicu, pa će je pozobati.

Kočijaš pođe hambaru, a kad tamo – tisuće i tisuće ptica sjelo i pozobalo pšenicu, a među njima i vrabac.

– Jao meni, nesretan li sam! – rastuženi će kočijaš.

– Još nisi dosta nesretan – uzvikne vrabac i izleti.

Kočijaš izgubi tako sve svoje imanje; siđe u svoju izbu i sjedne kraj peći rasrđen i razjađen. Vrabac sjedio pod prozorom i prikričavao:

– Stajat će te života, stajat će te života!

Kočijaš zgrabi sjekiru i baci je na vrapca; no razbije samo okna, a pticu ne pogodi. Vrabac zatim uleti u izbu, sjedne na peć i vikne:

– Stajat će te života!

Kočijaš obnevidio od bijesa i srdžbe stane razbijati, prvo peć, pa sve redom – kako vrabac lijetaše s jednoga mjesta na drugo – sve pokućstvo, ogledala, klupe, sto, pa i zidove svoje kuće, i – ne pogodi ga. Napokon ga ipak ščepa rukom.

– Da ga ja ubijem? – priskoči žena.

– Ne! – ljutito će kočijaš. – To bi bilo preblago; treba da pogine na što gori način; progutat ću ga! – Škrgutne zubima i odjednom proguta vrapca.

No vrabac u njegovu želucu počne lepršati i doleprša mu opet natrag u usta; izviri glavom i cvrkutne:

– Ipak će te stajati života!

Kočijaš pruži ženi sjekiru i urlikne:

– Ubij mi vrapca u ustima!

Žena udari, ali promaši, smjeri kočijaša u glavu, i on se sruši mrtav. Vrabac uzleti i odleti.

Pepeljuga

Oboljela žena nekoga bogatoga čovjeka, pa kad je osjetila da joj se približava smrt, pozvala svoju jedinicu kćer k postelji te joj rekla:

– Drago dijete, budi čedna i dobra, pa će ti uvijek dobro biti; ja ću s neba gledati na tebe i bit ću uza te. – To rekavši, zaklopila mati oči i umrla.

Djevojka svaki dan išla na majčin grob i plakala, bila čedna i dobra. Kad je došla zima, pokrije snijeg bijelom plahticom majčin grob, pa kad ju je u proljeće sunce opet skinulo, oženio se otac drugom ženom.

Druga je žena dovela u kuću dvije kćeri, naoko lijepe i bijele, ali ružne i crne u srcu. Dođe mučno vrijeme za pastorku.

– Zar će ova glupa guska sjediti s nama u sobi! Tko hoće krušac jesti, treba da ga i zasluži; van sa služavkom! – navale sestre, uzmu joj njezine lijepe haljine, obuku joj stari sivi haljetak i dadu drvene cipele.

– Gle ohole kneginje, kako se dotjerala! – rugale joj se one pa je u kuhinju otjerale.

U kuhinji je morala od jutra do mraka raditi teške poslove: rano u zoru ustajati, vodu nositi, vatru ložiti, kuhati i prati. Osim toga, polusestre joj zadavale svakojakih jada, izrugivale je, sipale bi grašak i leću u pepeo, a njoj valjalo sjediti i trijebiti. Kad bi uvečer klonula od rada, morala bi leći u pepeo kraj ognjišta, jer ne imaše postelje. Kako je zbog toga uvijek bila prašna i prljava, nazvaše je P e p e l j u g o m .

Jednoga se dana otac spremaše na sajam; zapita obje pastorke šta da im donese.

– Lijepih haljina – odgovori jedna.

– Bisera i dragog kamenja – reče druga.

– A šta ćeš ti, Pepeljugo? – zapita otac.

– Otkinite, oče, prvu grančicu što vam dodirne šešir kada se budete vraćali; nju mi donesite.

Otac kupi objema pastorkama lijepe haljine, bisera i dragog kamenja, a kad je vraćajući se kući jahao kroz šumarak, okrzne ga ljeskova grančica i zbaci mu šešir. On otkine grančicu i ponese je sa sobom. Kad je stigao kući, dade pastorkama što su zaželjele, a Pepeljugi ljeskovu grančicu. Pepeljuga mu zahvali, otiđe na majčin grob i zasadi grančicu, a pri tom je toliko plakala, da ju je suzama zalila. Grančica je rasla i u lijepo se drvce razrasla.

Pepeljuga je svaki dan triput išla na grob, plakala i molila, i svaki bi put sjela bijela ptičica na drvce, pa kad bi imala kakvu želju, dobacila bi joj ptičica baš ono što je Pepeljuga upravo zaželjela.

Jednoga dana kralj priredi svečanost, i na nju biše pozvane sve ljepše djevojke kraljevstva: trebalo je da njegov sin sebi izabere zaručnicu. Kad su obje sestre čule da će i one ondje biti, veoma se obraduju, zovnu Pepeljugu i narede joj:

– Počešljaj nas, očisti nam cipele i pričvrsti kopče; mi ćemo u kraljevske dvore na svadbu.

Pepeljuga posluša; gorko je plakala: ta i ona bi rado na ples, pa stoga zamoli maćehu da je pusti.

– Čuješ li, Pepeljugo, kako ćeš na svadbu tako prašna i prljava? Nemaš ni haljina ni cipelâ, a htjela bi plesati!

No kako je Pepeljuga sveudilj molila, pristade maćeha i reče:

– Evo sam ti sasula u pepeo zdjelu leće, pa ako je za dva sata otrijebiš, možeš s nama zajedno.

Djevojka iziđe na stražnja vrata u vrt i vikne:

– Oj vi pitome golubice, vi grlice i sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

Dobre u lončić,
Loše u želučić!

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, pa grlice, i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavicama i kljuckahu: kljuc, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Nije prošao ni cio sat, a one već bile gotove, pa odletjele.

Djevojka odnese zdjelu maćehi; sva radosna mišljaše da će smjeti na svadbu. No maćeha se usprotivi:

– Ne, Pepeljugo; nemaš haljine i ne znaš plesati; samo će te ismijavati.

Kad je djevojka stala plakati, opet će maćeha:

– Ako mi otrijebiš iz pepela dvije pune zdjele leće za jedan sat, onda možeš ići. – A u sebi pomisli: »To neće moći nikako.«

Kad je maćeha sasula dvije zdjele leće u pepeo, iziđe djevojka na stražnja vrata u vrt i zovne:

– Oj vi pitome golubice, vi grlice i sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi trijebiti:

Dobre u lončić,
Loše u želučić!

Nato kroz kuhinjski prozor doletješe dvije bijele golubice, zatim grlice, i napokon dolepršaše sve ptičice pod nebom te se skupiše oko pepela. Golubice klimahu glavicama i kljuckahu: kljuc, kljuc, kljuc, a nato i druge počnu: kljuc, kljuc, kljuc, te sva dobra zrnašca otrijebe u zdjelu. Prije nego što je prošlo pol sata, bile one gotove, pa odletjele. Djevojka odnese zdjelu maćehi; mislila je sva radosna da će smjeti na svadbu. No maćeha se usprotivi:

– Ništa ti ne pomaže; nećeš s nama, jer nemaš haljine i ne znaš plesati; mi bismo se tebe morale stidjeti. – Okrene joj leđa i pohiti sa svojim gizdavim kćerima na svadbu.

Kad nikoga više ne bijaše kod kuće, otiđe Pepeljuga na grob svoje majke pod ljeskovo drvce i vikne:

Milo drvce, tresi grane:
Zlato, srebro saspi na me!

Nato joj ptica baci zlatnu i srebrnu odjeću te svilom i srebrom izvezene cipelice. Pepeljuga brže bolje odjene odjeću i pođe na svadbu. Njezine je polusestre i maćeha ne prepoznaše, već mišljahu da je neka kraljevska kći – tako bijaše lijepa, tako u zlato odjevena. Na Pepeljugu i ne pomišljahu, uvjerene da sjedi kod kuće sva prljava i trijebi leću iz pepela. Kraljević priđe k njoj, uzme je za ruku i stane plesati, i to samo s njome; nikako je ne puštaše iz ruke, a kad bi tkogod došao po nju, rekao bi:

– Ovo je moja plesačica.

Pepeljuga plesaše do večeri, a onda pođe kući. No kraljević htjede znati čija je ta lijepa djevojka, te joj reče:

– Hoću da te pratim.

No ona mu pobjegne i sakrije se u golubinjak. Kraljević je međutim čekao, dok nije došao otac; njemu kaza da je u golubinjak ušla neka neznana djevojka. Stari pomisli, da nije možda Pepeljuga, pa kad mu donesoše sjekiru i trnokop, razbi golubinjak, ali nikoga ne nađe. Uđoše u kuću, a kad tamo: Pepeljuga u svom prljavom haljetku leži sva u pepelu kraj mutne petruljače, što gori u dimnjaku. Pepeljuga je naime brže skočila otraga iz golubinjaka i otrčala k ljeskovom drvcetu; tu je svukla i na grob stavila lijepu odjeću, koju je ptica opet odnijela, a onda je u svom sivom haljetku sjela kraj pepela.

Kad se drugi dan svečanost nastavila i roditelji već s djevojkama otišli, ode i Pepeljuga k ljeskovu drvcetu te progovori:

Milo drvce, stresi grane:
Zlato, srebro saspi na me!

Ptica joj baci odjeću još gizdaviju od prijašnje, pa kad je u njoj banula na svadbu, sve se zadivi njezinoj ljepoti. Kraljević je čekao dok god nije došla; uzeo je za ruku i plesao samo s njome. Kad bi drugi htjeli s njome plesati, rekao bi:

– Ovo je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremi kući, a kraljević pođe za njom, da vidi u koju će kuću. No ona mu pobježe iza kuće u vrt, gdje su na lijepu veliku stablu visjele prekrasne kruške; Pepeljuga se okretno poput vjeverice popne među grane, te kraljević ne znade kamo je iščezla. Čekaše on dok dođe otac, pa mu reče:

– One je neznane djevojke nestalo; mislim da se popela na krušku.

Otac pomisli, da nije možda Pepeljuga; zatraži sjekiru, posiječe krušku, ali ne bijaše nikoga. Kad oni u kuhinju, Pepeljuga sva u pepelu kao uvijek. Ona je naime s druge strane sišla s kruške, predala lijepu odjeću ptici na ljeskovu drvcetu i opet obukla svoj sivi haljetak.

Kad su i treći dan roditelji s polusestrama otišli, Pepeljuga opet pođe k svojoj majci na grob i reče drvcetu:

Milo drvce, stresi grane:
Zlato, srebro saspi na me!

Sada joj ptica baci tako krasnu i sjajnu odjeću, kakve još nije imala, i cipelice od suhoga zlata. Kad je u toj odjeći došla na svečanost, gosti zanijemili od udivljenja. Kraljević je s njome plesao sasvim sam. Kad god bi je tko pozvao da s njom pleše, kraljević bi rekao:

– Ovo je moja plesačica.

Podvečer se Pepeljuga spremaše kući i kraljević je htjede pratiti; no ona mu i opet tako brzo pobježe, te je nije mogao stići. Kraljević se zato posluži varkom; naredi da se stepenice namažu smolom, pa kad je Pepeljuga potrčala kući, lijeva joj se cipelica prilijepi i ostane. Kraljević je digne: bijaše malena i dražesna, sasvim od zlata.

Drugo jutro pođe s cipelicom k Pepeljuginu ocu, pa mu reče:

– Nijedna druga ne može postati moja žena doli one kojoj pristaje ova zlatna cipelica.

Obje se sestre obradovaše, jer su imale lijepe noge. Najstarija uzme cipelicu i pođe u sobu da je obuje; pri tom joj pomagaše majka. Kako cipelica bijaše premalena, te joj nožni palac ne mogaše unutra, dade joj mati nož i reče:

– Odreži palac; budeš li kraljica, nećeš morati ići pješice.

Djevojka odreže palac, utisne nogu u cipelicu, stisne zube od boli i iziđe pred kraljevića, a on je uzme kao zaručnicu na konja i odjaše.

Moradoše proći pokraj groba, gdje su, na ljeskovu drvcetu, sjedile dvije golubice; one viknu u glas:

– Gukni, gukni, o golube,
Krv, gle, curi iz cipele:
Cipela joj premalena,
Zaručnice prave nema,
Kod kuće još ona drijema.

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv procurila; okrene s konjem natrag, dopremi krivu zaručnicu kući i reče da nije prava i da druga sestra obuje cipelu. Druga uđe u sobu i prsti joj nasreću uđu u cipelicu, samo joj peta bijaše prevelika. Nato joj mati dade nož i reče:

– Odsijeci komadić pete; budeš li kraljica, nećeš morati ići pješice.

Djevojka odsiječe komadić, utisne nogu u cipelicu, stisne zube od boli i iziđe pred kraljevića, a on je uzme kao svoju zaručnicu na konja i odjaše.

Kad su prolazili pokraj ljeskova drvceta, na njemu su sjedile dvije golubice; one viknu u jedan glas:

– Gukni, gukni, o golube,
Krv, gle, curi iz cipele:
Cipela joj premalena,
Zaručnice prave nema,
Kod kuće još ona drijema.

Kraljević pogleda na njezinu nogu i opazi kako je krv projurila i kako se po bijeloj čarapi razlijeva rumenilo; okrene s konjem natrag i otpremi krivu zaručnicu kući.

– Ni ova nije prava! – ljutito će kraljević. – Nemate li druge kćeri?

– Ne – odgovori otac. – Još ima Pepeljuga, siroče od moje pokojne žene; ali ona ne može biti zaručnica.

Kad je kraljević zatražio da mu i nju pošalju, upade maćeha zlobno:

– Ne; sva je prljava, ne smije se pokazati.

No kraljević je svakako želio da je vidi, i Pepeljugu moradoše pozvati. Ona prvo umije lice i ruke, pođe kraljeviću i pokloni mu se. Kraljević joj dade zlatnu cipelicu, a ona sjedne na klupicu, izvuče nogu iz teške drvene cipele i stavi je u zlatnu: stajaše joj kao

salivena. Kad je ustala i kraljević joj pogledao u lice, prepozna lijepu djevojku što je s njime plesala i viknu.

– Ovo je prava zaručnica!

Maćeha se i obje polusestre uplaše i poblijede od bijesa. A kraljević se vine s Pepeljugom na konja i odjaše. Kad su prolazili pokraj ljeskova stabalca, kliknu dvije bijele golubice u jedan glas:

– Gukni, gukni, o golube,
Krv ne curi iz cipele:
Cipele joj lijepo stoje,
Zaručnica prava to je.

Kliknuvši, slete sa drveta i sjednu Pepeljugi na ramena, jedna s lijeve, druga s desne strane, i tako ostanu.

Kad je trebalo slaviti svadbu, dođoše neiskrene polusestre, da se dodvore i da s Pepeljugom sreću dijele. Kad su zaručnici pošli u crkvu, bila je najstarija sestra s desne, a najmlađa s lijeve strane, i golubice iskljuju svakoj po jedno oko. A kad su izlazili iz crkve, bila je najstarija s lijeve, a najmlađa s desne strane; i golubice iskljuju svakoj drugo oko. I tako za svoju zlobu i neiskrenost biše kažnjene sljepoćom za čitav život.

Mirko i Milka

Bio čovjek, po imenu Mirko, i žena, po imenu Milka; oni se uzeli i počeli živjeti kao mladi bračni drugovi.

Jednoga dana reče Mirko:

– Milka, ja idem orati, pa dok se vratim, gledaj da bude štogod pečeno na stolu, da objedujem, i kakvo dobro piće, da ne ostanem žedan.

– Hajde ti samo, dragi Mirko, hajde – odgovori Milka. – Učinit ću ti po volji.

Kad dođe vrijeme ručku, uzme Milka kobasicu iz dimnjaka, stavi je na tavu, doda maslaca i pristavi da se peče. Dok se kobasica pekla i cvrčala, Milka držaše tavu za držak, razmišljaše o svemu i svačemu i najedamput se sjeti:

»Dok se kobasica peče, dotle možeš u podrumu natočiti piva«, i pričvrsti ručicu od tave, uzme vrč, siđe u podrum i stane točiti pivo. A dok točila, opet se sjeti:

»Oh, pas nije svezan; mogao bi odnijeti kobasicu iz tave! To bi bilo veselo!« U tren oka otrči iz podruma uza stube. No pseto već držaše kobasicu u ustima pa bježi s njome. Milka, ne budi lijena, trči za njim, pa u polje. Ali pas brži od nje, pa s kobasicom preko oranice.

– Propalo, propalo! – uzdahne Milka. Okrene se, pa će natrag kući i, kako se umorila, iđaše polagano, da se rashladi.

Dotle pivo iz bačve teklo sve više i više, jer je Milka zaboravila zavrnuti pipu, pa kad je vrč bio pun, tako da nije više moglo u nj, poče teći po podrumu i ne zaustavi se, dok bačva ne bi sasvim prazna.

»Strahota! Šta da učinim, da Mirko ne opazi!« vikne i razmisli malo. Napokon se sjeti, da je od posljednjega proštenja ostala vreća lijepa pšeničnog brašna, gore na tavanu, i odluči poći po brašno, da njime pospe podrum.

»Da, kad čovjek u pravo vrijeme štedi, ima štogod poslije u nevolji«, reče samosvijesno. Popne se na tavan, skine vreću i baci je upravo na puni vrč, tako te se prevali, i Mirkovo se piće razli po podrumu.

»Sasvim u redu, gdje je jedno, neka bude i drugo,« pomisli Milka, i prospe brašno po svemu podrumu.

Kad je svoj posao obavila, obradova se i reče:

– Kako li je ovdje sada čisto i uredno!

Oko podne stigne Mirko kući i zapita:

– Dakle, što si mi zgotovila?

– Ah, dragi Mirko – odvrati žena – htjela sam ti ispeći kobasicu; ali dok sam točila pivo, zgrabio ju je pas iz tave, i dok sam trčala za psom, iscurilo je pivo, pa kad sam htjela pivo brašnom isušiti, prevrnula sam još i vrč; nemoj se uznemirivati, podrum je opet posve suh.

– Milka, Milka, to nisi trebala učiniti! – jadni će Mirko. – Pustila si, da ti pas uzme kobasicu, da ti pivo iscuri iz bačve i napokon si prosula naše fino brašno!

– Da, dragi Mirko – ispričavala se Milka – nisam znala, a ti mi nisi ništa rekao.

»Ako ti je žena takva, onda moraš biti na oprezu«, pomisli Mirko. Međuto je skupio lijepu svoticu talira i promijenio je u zlato.

– Vidiš li ovdje lijepih žutaca; stavit ću ih u lonac i zakopati u staji ispod jasala; ali da nikako u to ne diraš, jer će inače biti zlo.

– Ne, Mirko – odgovori žena. – Zaista neću dirati.

Kad Mirko ode, dođu torbari s glinenim zdjelicama i loncima u selo i zapitaju mladu ženu, ne bi li što kupila.

– Ah, dragi ljudi – odgovori Milka – nemam novaca, pa ne mogu ništa kupiti; ali ako vam vrijede dukati, kupit ću.

– Dukati, zašto ne bi vrijedili? Dajte da ih vidimo!

– Idite u staju i kopajte ispod jasala, naći ćete ih; ja ne smijem onamo.

Obješenjaci pođu onamo, stanu kopati i nađu pusto zlato; pokupe ga, pobjegnu i ostave zdjelice i lonce u kući.

Milka mišljaše da bi joj i novo suđe trebalo; a budući da je u kuhinji imala suđa napretek, izbije svim loncima dno i natakne ih na koce oko kuće kao ures.

Kad se Mirko vrati kući i vidi taj novi nakit, zapita ženu:

– Milka, šta si to načinila?

– Kupila sam za one dukate ispod jasala; sama nisam bila tamo; torbari su morali sami kopati.

– Jao, ženo, šta učini! – prepade se Mirko. – Nisu to bili obični žutaci, već čisto zlato: čitavo naše imanje! To nisi smjela učiniti!

– Da, dragi Mirko – pomirljivo će žena.« – Nisam znala, trebalo je da mi prije kažeš.

Milka načas zašuti razmišljajući, pa će napokon:

– Slušaj, Mirko, zlato ćemo opet dobiti; hajdemo za lupežima.

– Hajde da pokušamo – pristane Mirko. – Samo ponesi sa sobom maslaca i sira, da putem imamo šta jesti.

– Da, Mirko, ponijet ću.

Zapute se njih dvoje, pa kako Mirko bijaše bolji pješak, Milka iđaše za njim.

»Bolje za mene«, pomisli Milka; »kad se budemo vraćali, bit će mi kraći put.«

Idući tako, stignu do nekoga brda, gdje je s obje strane puta bio dubok kolosijek.

– Evo, kako ljudi kidaju, razdiru i gnječe jadnu zemlju! Nigda se više oporaviti neće – sažalno reče Milka, pa od sućuti uzme svoj maslac i namaže kolosijeke zdesna i slijeva, da ih točkovi ne bi tištali; i kad se pri tom sagnu, otkotrlja joj se jedan sirac iz torbe nizbrdo. Nato će Milka:

– Jedamput sam već prošla ovim putom uzbrdo, neću da njime opet prođem nizbrdo; neka drugi otrči po nj. Uzme drugi sirac i zakotrlja ga nizbrdo.

No kad se sirci nisu vraćali, pusti Milka i treći sirac nizbrdo i pomisli: »Možda čekaju društvo, jer im se ne da samima ići.« Kad se nijedan sirac više nije vratio, Milka reče:

– Ne znam, šta to znači! Možda treći nije našao puta te zalutao; poslat ću još samo četvrti, da ih pozove.

Kad je četvrti učinio isto što i treći, razljuti se Milka te baci još i peti, pa i šesti nizbrdo – i to bijahu posljednji. Još neko vrijeme čekaše i prisluškivaše hoće li doći, no kad ih nikako ne bi, ljutito će:

»Bilo bi vas dobro po smrt poslati, jer se ne vraćate; mislite li, da ću vas još dulje čekati? Idem svojim putem, a vi možete trčati za mnom, u vas su mlađe noge nego u mene.«

Milka pođe dalje i stigne Mirka, koji je čekaše, da pregrize koji zalogaj. Muž joj reče:

– Daj mi štogod da zagrizem.

Kad mu žena dade suha kruha, zapita muž:

– A gdje je maslac i sir?

– Ah, dragi Mirko – odgovori ona, – maslacem sam namazala kolosijeke, a sirci će naskoro doći; jedan mi je naime pobjegao, a zatim sam druge poslala, da ga zovnu.

– Nije trebalo da to učiniš, Milka – prigovori Mirko. – Maslacem da namažeš put, a sirce da zakotrljaš nizbrdo!

– Da, dragi Mirko, trebalo je da mi to kažeš prije.

Jedući tako suhi kruh, zapita Mirko:

– Jesi li zaključala vrata, kad si odlazila od kuće?

– Ne, dragi Mirko; trebalo je da mi rekneš.

– Idi, dakle, prvo kući i zaključaj vrata, prije nego što pođemo dalje, i donesi štogod drugo za jelo; ja ću te ovdje čekati.

Milka pođe kući i pomisli:

»Mirko bi štogod drugo; maslac i sir mu ne prijaju; uzet ću sa sobom pun rubac suhih krušaka i vrč octa za piće.«

Došavši kući, Milka zakračuna nutarnja vrata, dok kućna istavi i ponese sa sobom, uvjerena da je kuća sigurna ako su kućna vrata na sigurnome mjestu; nije se žurila za Mirkom, misleći da će joj muž to bolje počinuti; kad ga stiže, reče mu:

– Evo ti, dragi Mirko, kućna vrata; možeš i sam kuću čuvati.

– Oh, Bože! – uzdahne – što li ja imam pametnu ženu! Istavi kućna vrata, da svatko može unutra, a nutarnja zakračuna. Sad je prekasno, da opet ideš kući; no kad si ih već amo donijela, treba da ih i dalje nosiš.

– Vrata ću nositi, dragi Mirko – odvrati Milka – ali suhe kruške i vrč s octom bit će mi preteško nositi; objesit ću ih na vrata, neka ih ona nose.

Zatim zađoše u šumu, da potraže lupeže, ali ih ne nađoše. Kako se već smrklo, popnu se na drvo, da noće. Jedva se smjestiše, kadli naiđu neki probisvijeti, koji odnose ono, što neće s njima, i koji nešto nalaze prije, nego što se izgubi. Lupeži se zaustave upravo pod drvetom, na kojem sjeđaše Mirko sa ženom, nalože vatru i stanu dijeliti plijen. Mirko siđe s druge strane, nakupi kamenja i opet se popne na drvo, da odozgor poubija lupeže. No kamenje ne pogodi cilja. Nato će jedan od lupeža:

– Doskora će jutro, vjetar već trese šišarice.

Milka još jednako držala vrata na ramenu, pa kako je žestoko tiskahu, pomisli da su kruške krive i prišapne mužu:

– Ah, dragi Mirko, bacit ću kruške.

– Ne, Milka – usprotivi se Mirko – mogle bi nas odati.

– Ah, dragi Mirko, moram, suviše me pritištu.

– Pa de, dođavola!

Nato kruške počnu propadati kroz granje, pa lupeži pomisliše, to ptice izbacuju svoju nečist.

Nakon nekoga vremena opet će Milka, koju su vrata sveudilj pritiskala:

– Ah, dragi Mirko, izlit ću ocat.

– Ne, Milka, nemoj to činiti; moglo bi nas odati.

– Ah, dragi Mirko, moram, suviše me pritište.

– Pa de, dođavola.

Nato Milka izlije ocat, te je poškropio lupeže.

– Eto, već i rosa pada! – oglase se lupeži.

Napokon pomisli Milka: »Da me to ipak vrata tako ne pritištu?« pa će svome mužu:

– Ah, dragi Mirko, bacit ću vrata.

– Ne, Milka, odat će nas.

– Ah, dragi Mirko, moram, jako me pritištu.

– Ne, Milka, drži ih čvrsto!

– Ah, dragi Mirko, pustiti ću ih.

– Ej! – promrsi Mirko ljutito – pusti ih pusti, dođavola!

Nato se vrata strovale uz silan gromot, a lupeži vrisnu:

– Evo đavla s drveta! – te pobjegnu i ostave čitavo blago.

Kad njih dvoje rano ujutro siđu s drveta, nađu sve svoje zlato i odu kući.

Došavši kući, reče Mirko ženi:

– Milka, sad treba da budeš marljiva, treba da radiš.

– Da, dragi Mirko, nastojat ću; idem u polje žeti.

Kad je stigla u polje, stane sama sa sobom razgovarati:

– Hoću li najprije jesti, pa onda žeti, ili ću prvo spavati, pa onda žeti? Ah, prvo ću jesti.

Kad se Milka najela, zadrijema, no ipak počne žeti i, napola u snu, izreže pritom svoju odjeću: pregaču, suknju i košulju. Kad se nakon duga sna probudi, bijaše malone gola.

»Jesam li ja ili nisam?« progovori Milka, sva bunovna. »Ah ne, to nisam ja.«

Međutim se sunoća, i Milka se požuri u selo; pokuca na prozor svoga muža i vikne:

– Mirko!

– Šta je?

– Htjela bih znati, da li je Milka unutri.

– Jest, jest! – odvrati Mirko. – Bit će da je unutri, spava.

– Dobro, onda sam već zacijelo kod kuće! – vikne i otrči.

Uto naiđe na lupeže, koji htjedoše krasti; pristupi k njima pa im reče:

– Pomoći ću vam krasti.

Lupeži mišljahu da žena pozna prilike mjesta, te pristanu. Nato Milka iziđe pred kuću i stane vikati:

– Ljudi, imate li štogod? Mi bismo krali.

»To će biti veselo!« pomisliše lupeži te se htjedoše lišiti Milke.

– Pred selom je župnikovo repište – prišapnuše joj lupeži. – Idi tamo, pa nam načupaj repe.

Milka otiđe u polje i stane čupati, pa kako bijaše lijena nije se htjela uspraviti. Uto prođe neki čovjek, opazi je i pomisli, to bi mogao biti đavo, koji ruje po repištu; otrči u selo k župniku te mu javi:

– Gospodine župniče, u vašem je repištu đavao i čupa repu.

– Oh, Bože! – oprezno će župnik. – Ja hramljem na jednu nogu; ne mogu otići da ga potjeram.

– Ja ću vas pridržavati – ponudi se čovjek, i putem pridržavaše župnika. A kad stigoše u polje, uspravi se Milka, da se malko protegne.

– Eno vraga! – vikne župnik i njih dvojica stanu bježati; župnik od straha trčaše bolje svojom hromom nogom, nego što je čovjek, koji ga pridržavaše, grabio svojim zdravim nogama.

Crvenkapica

Bila jednom mala draga djevojčica, koju bi svatko zavolio čim bi je ugledao, a njezina je baka voljela tako da nije znala kako da djetetu ugodi. Jednom joj poklonila kapicu od crvena baršuna, što je djevojčici tako dobro pristajala da drugo i nije htjela nositi; po toj je kapici prozvali C r v e n k a p i c o m .

Jednog joj dana reče mati:

– Hajde, Crvenkapice, evo ti kolača i boca vina, pa odnesi baki, da se malo okrijepi; bolesna je i slaba. Pođi što prije, dok nije pripeklo; kad budeš vani, idi što ljepše i ne skreći s puta; možeš pasti i razbiti bocu, pa baka neće ništa imati. Kad joj dođeš u sobu, ne zaboravi joj zaželjeti »dobro jutro«; nemoj zavirivati naokolo, po kutovima.

– Sve ću izvršiti kako treba – odgovori Crvenkapica i pruži majci ruku.

Bakina kuća bila izvan sela, u šumi, pô sata daleko. Kad je Crvenkapica došla u šumu, srela vuka. Nije znala kako je to zla životinja, pa se nije ni bojala.

– Dobar dan, Crvenkapice! – pozdravi je vuk.

– Dobar dan, vuče – uzvrati ona.

– Kamo tako rano, Crvenkapice?

– Idem baki.

– A što to nosiš pod pregačom?

– Kolača i vina; jučer smo pekli; neka se baka malo okrijepi.

– A gdje stanuje tvoja baka, Crvenkapice?

– Oko četvrt sata dalje u šumi, ispod tri velika hrasta; tamo joj je kućica za ljeskovom živicom; bit će da znaš – objasni Crvenkapica.

»Mlado nježno stvorenje; doista mastan zalogaj, prijat će ti još bolje od stare. Treba da lukavo udesiš, pa da obje ščepaš« – mišljaše vuk idući pokraj Crvenkapice, pa će onda glasno:

– Crvenkapice, lijepa li cvijeća naokolo; zašto se malo ne ogledaš? Čini mi se da ti uopće ne čuješ kako ptice lijepo pjevaju. Ideš nekako sama za sebe, kao da ćeš u školu, a tako je veselo ovdje u šumi.

Crvenkapica pogleda naokolo, pa kad vidje kako sunčane zrake kroz drveće tamo amo poigravaju i svuda krasno cvijeće, pomisli: »Ako baki donesem kitu cvijeća, obradovat će se; još je rano, doći ću na vrijeme«. I skrene s puta i potrči u šumu, da nabere cvijeća. Kad bi koji cvijet ubrala, trčala bi dalje, misleći da tamo ima još ljepšega, i tako je išla sve dublje i dublje u šumu.

Vuk, međutim, otiđe pravo do bakine kućice i pokuca na vrata.

– Tko to kuca – upita baka.

– Crvenkapica; donijela ti kolača i vina, daj otvori.

– Pritisni samo kvaku – oglasi se baka. – Preslaba sam, ne mogu ustati.

Vuk pritisne kvaku, vrata se otvore i on pođe ravno k postelji te proždre baku. Zatim obuče njezine haljine, namakne njezinu kapu na glavu, legne u njezinu postelju i povuče zavjese.

Crvenkapica trčala za cvijećem, pa kad ga bijaše nabrala već toliko da više ne mogaše držati u ruci, sjeti se bake i pohiti k njoj. Začudila se što su vrata otvorena, a kad uđe u sobu, učini joj se neobično te pomisli: »Bože moj, kako mi je danas tjeskobno pri srcu, a inače tako volim biti kod bake!« Uzdahnu, pa će glasno:

– Dobro jutro! – Ali ne dobi odgovora. Zatim priđe k postelji, razvuče zavjese, i gle: u njoj baka, kapu navukla na lice, sva je čudnovata.

– Ej, bakice, kolike li su ti uši!

– Da te bolje čujem.

– Ej, bakice, kolike li su ti oči!

– Da te bolje vidim.

– Ej, bakice, kolike li su ti ruke!

– Da te bolje dohvatim.

– Ali, bakice, čemu ta strahovita gubica?

– Da te bolje proždrem! – vikne vuk; skoči iz postelje i proguta jadnu Crvenkapicu.

Kad je vuk utišao pohlepu, opet legne u postelju, zaspi i suviše glasno zahrće. Pokraj kuće prolazio lovac i mislio: »Kako li ova stara žena hrče! Treba vidjeti šta joj je.« Uđe u sobu, a kad priđe k postelji, spazi vuka.

– Ovdje si mi zar, stari grešniče, odavna te tražim! – usklikne lovac, i već htjede puškom ciljati, kadli se prisjeti da vuk nije možda progutao baku, pa bi se mogla još spasiti. Stoga ne odapne, već uzme nožice pa stane vuku parati trbuh. Nekoliko puta zareže i opazi kako se zasja crvena kapica; zareže on još nekoliko puta, i djevojka iskoči iz vučje utrobe.

– Ah, kako sam se uplašila! – veselo će Crvenkapica. – Kako li bijaše tamno unutra!

Nato iziđe i stara baka, još živa; jedva disaše. Crvenkapica donese kamenja, njime natrpaju vuka, pa kad je ovaj htio pobjeći, pritisnu ga kamenje tako, te pade mrtav.

Sve troje bijaše zadovoljno. Lovac oderao s vuka krzno i otišao kući; baka uživala u kolačima, pila vino što ga je donijela Crvenkapica, i opet se oporavila, a Crvenkapica umovala: »Ne smiješ nikad više sama skrenuti s puta i trčati u šumu, kada ti majka zabrani.«

Sedam gavrana

Imao neki čovjek sedam sinova, a nijedne kćeri, premda je želio; napokon se njegova žena opet ponada djetetu, i rodi djevojčicu.

Radost bijaše velika, ali dijete slabašno i malo, pa ga dakle trebalo odmah krstiti. Otac pošalje jednoga dječaka na vrelo, da donese vode za krštenje; i ostala šestorica pođu s njime, a kako svaki htjede da zahvati, padne im vrč u studenac. Dječaci stajahu kao ošinuti, ne znajući šta da počnu; ne ufahu se kući.

Kad ih nikako ne bi, uznemiri se otac:

– Zacijelo su igrajući se opet zaboravili. Obijesna mladež. – Bojaše se, da mu dijete umre nekršteno, te onako zlovoljan vikne:

– Prometnuti se svi u gavrane, dabogda!

Jedva je to izgovorio, kadli ču šum u zraku iznad svoje glave; pogleda uvis i opazi, kako se sedam gavrana, crnih poput ugljena, diglo i odletjelo.

Roditelji ne mogahu oporeći prokletstva da djeca budu odčarana, i koliko god bijahu žalosni, što izgubiše svojih sedam sinova, tješili se donekle svojom dragom kćerkom, koja je ubrzo ojačala i svakim danom bivala ljepša. Dugo vremena ona ne znađaše, da je imala braće, jer se roditelji čuvahu, da ih ne bi spomenuli. Jednoga dana slučajno čuje kako ljudi o njoj govore da je doista lijepa, ali da je upravo ona kriva nesreći svoje sedmero braće.

To nju strašno ražalosti, i ona pođe ocu i majci te ih zapita, da li je imala braće i kamo ih je nestalo. Roditelji nisu više mogli sakrivati tajne te joj napokon rekoše, da je to sudbina, a njezino rođenje da je samo bezazlen povod tome. No djevojku od dana u dan uznemirivaše savjest zbog toga i mišljaše, da bi braću trebalo nekako izbaviti. Nemaše mira ni pokoja, dok jednoga dana ne krenu u daleki svijet, da pronađe svoju braću i oslobodi, pa stajalo je što mu drago.

Ništa drugo ne ponese sa sobom osim jednoga prstenčića, što joj ga roditelji dadoše za uspomenu; zatim kruh, da ima, kad ogladni; vrčić vode, da ima, kad ožedni, i stoličicu, da sjedne, kad se umori. I tako je išla te išla, daleko, daleko, do nakraj svijeta i došla k suncu; a sunce bijaše prevruće i strahovito, jer je proždiralo malu djecu. Djevojka brže pobjegne i pohiti k mjesecu, a on bijaše suviše hladan, i strašan, i opak, pa kad je opazio dijete, progovori:

– Mirišem, mirišem ljudsko meso.

Djevojka se brže udalji i dođe k zvijezdama; one bijahu dobre i prijazne, a svaka je sjedila na posebnoj stolici. Danica ustane, dade joj pileću košticu i pouči je ovako:

– Bez ove koštice ne možeš otvoriti staklenoga brda, a u staklenom se brdu nalaze tvoja braća.

Djevojka uzme košticu, pomno je zamota u rupčić i zaputi se dalje; napokon stigne do staklenoga brda. Vrata bijahu zaključana, i ona htjede izvaditi košticu, ali kad razmota rupčić, on prazan; izgubila dar dobrih zvijezda. Šta da počne? Htjela bi izbaviti svoju braću, a nema ključa od staklenoga brda. Dobra sestrica uzme nož i odreže sebi mali prstić, stavi ga u vrata i otvori ih.

Kad je ušla, evo ti joj ususret patuljčića, koji je zapita:

– Šta tražiš, dijete moje?

– Tražim svoju braću – odgovori djevojka – sedam gavranâ.

– Gospoda gavrani nisu kod kuće – reče joj patuljak. – Ali ako želiš čekati, dok se vrate, uđi.

Zatim patuljčić donese jelo za gavrane na sedam tanjurića i u sedam vrčića, a sestrica sa svakoga tanjurića okusi mrvicu i iz svakoga vrčića popije po gutljajčić; a u posljednji vrčić spusti prstenčić, što ga imađaše sa sobom.

Najednom se oču u zraku lepršanje i lelek.

– Eno dolijeću gospoda gavrani – upozori patuljčić.

Kad se spustiše, htjedoše jesti i piti, pa potražiše svoje tanjuriće i vrčiće. Pri tom stadoše pitati jedan za drugim:

– Tko je jeo iz moga tanjurića?

– Tko je pio iz moga vrčića? To su bila ljudska usta.

A kad sedmi ispi do dna, dokotrlja mu se prstenčić. Gavran pogleda i prepozna prsten svoga oca i svoje majke.

– Bože daj – vikne – da je naša sestrica ovdje; onda smo izbavljeni.

Kada djevojka prisluškujući za vratima oču tu želju, iziđe pred braću, i u taj čas poprime gavrani opet svoje ljudsko obličje. Svi se milovahu i cjelivahu, a onda veselo odoše doma.

Bremenski gradski svirači

Imao čovjek magarca, koji je već mnogo godina strpljivo nosio vreće u mlinicu; ali magarcu snaga jenjavala, te on postajao sve nesposobniji za rad. Njegovu gospodaru pade na um da ga prestane hraniti, a magarac opazi da loš vjetar puše, te pobjegne i udari put Bremena; tamo bi, mišljaše, mogao postati gradski svirač.

Kad je neko vrijeme išao, naiđe na lovačkog psa gdje na putu leži i dašće, kao da se umorio od trčanja.

– A što dašćeš tako, ćuko? – zapita magarac.

– Ah! – odvrati pas. – Star sam i svakim danom slabiji, ni za lov više nisam, pa me gazda htio ubiti, a ja pobjegao... i sad kako da zaradim svoj krušac?

– Znaš li šta? – mudro će magarac. – Ja idem u Bremen za gradskog svirača; hajde sa mnom, pa budi i ti gradski svirač. Ja sviram u gitaru, a ti ćeš u bubanj.

Pas pristane i pođe.

Idući tako, naskoro naiđu na mačka kako sjedi kraj puta nevoljko kao kiseli krastavac.

– Šta je tebi, staro češljalo? – zapita magarac.

– Pa tko da bude veseo – zlovoljno će mačak – kad se radi o životu; evo sam ostario, zubi mi otupjeli; volio bih sjediti u zapećku i presti nego trčati za miševima, i zato me gazdarica htjede udušiti; ja sam, doduše, u pravi čas izmakao, ali dobar savjet zlata vrijedi, a dobra je odluka skupa: kamo ću sad?

– Hajde s nama u Bremen; ti se razumiješ u noćnu glazbu, mogao bi postati gradski svirač.

Mačak pristane i pođe s njima.

Tri bjegunca prolažahu pokraj nekoga dvorišta; na vratima se ispeo pijetao, kukuriječe što ga grlo nosi.

– Šta se dereš, da čovjeku sve uši para! – poviče magarac. – Šta hoćeš?

– Prorekao sam lijepo vrijeme – odgovori pijetao. – A sutra je dan Bogorodice, kad se djetešcetu košuljice peru, pa ih valja sušiti; no kako dolaze gosti, nema gazdarica smilovanja, te je kuharici naložila da sutra mnome zasladi čorbu, i zato će mi se još danas odsjeći glava. Zbog toga, evo, vičem u sav glas, dok još mogu.

– Ah, šta prtljaš, crvenoglavče – reći će mu magarac. – Hajde radije s nama, mi ćemo u Bremen; nešto bolje od smrti naći ćeš svuda. U tebe je dobar glas, pa ako zajedno zasviramo, bit će to svirka svoje vrste.

Pijetlu se svidi prijedlog, i njih četvero pođu zajedno.

Za jedan dan nisu mogli stići u Bremen, pa dospjevši uvečer u neku šumu, htjedoše noćiti. Magarac i pas legnu pod visoko drvo, mačak se i pijetao popnu među granje; pijetao, dakako, sve navrh stabla, gdje bijaše najsigurniji. Prije nego što je zaspao, ogledao se na sve četiri strane, pa mu se pričini da u daljini vidi gdje iskrica tinja, i dovikne svojim drugovima da neće biti daleko kuća, jer se nešto svjetluca.

– E, pa hajdemo – javi se magarac – da još za vremena stignemo tamo, jer ovdje je noćište loše.

A i pas mišljaše da mu nekoliko kostiju s nešto mesa ne bi bilo zgorega.

Pođu prema tome mjestu gdje se nešto svjetlucalo; vidješe kako svijetlo postaje sve jasnije i sve veće, dok napokon ne stigoše pred osvijetljenu razbojničku kuću. Magarac se, kao najveći, primakne prozoru i zaviri.

– Šta vidiš, sivalju? – zapita pijetao.

– Šta vidim? – reče magarac. – Vidim prostrt stol, a na njemu mnogo jela i pića; naokolo sjede hajduci i uživaju.

– To bi bilo nešto za nas – doda pijetao.

– Da, da, oh, da smo mi unutra! – uzdahne magarac.

Nato se životinje stanu dogovarati kako da razbojnike otjeraju, i konačno nađu sredstvo. Magarac morade prednje noge metnuti na prozor, pas mu skoči na leđa, mačak se popne na psa i napokon uzleti pijetao te sjedne mačku na glavu. Kad se tako namjestiše, stanu na dani znak zajedno svirati: magarac revao, pas lajao, mačak mijaukao, pijetao kukurijekao; zatim provale kroz prozor u sobu, te se očuje treska i zveka stakla. Razbojnici se od silne graje trgnu, pomislivši da sablast neka dolazi, skoče i od straha pobjegnu u šumu.

Nato sva četvorica drugara sjednu za stol, zadovoljni s onim što još bijaše preostalo, pa se naklope na jelo kao da će četiri tjedna gladovati.

Kad se svirači zasitiše, utrnu svjetiljku i potraže ležaj, svaki prema tomu kako mu pristaje i kako mu zgodno. Magarac legne na smetljište, pas za vrata, mačak na ognjište, a pijetao sjedne na krovnu gredu; kako bijahu umorni od duga puta, naskoro zaspaše.

Kad prođe ponoć, a razbojnici izdaleka ugledaju da nema više svijetla u kući i da je opet zavladao mir, reče harambaša:

– Baš nije trebalo da se ovako preplašimo – i pošalje jednog hajduka da pretraži kuću.

Razbojnik nađe sve u miru, pođe u kuhinju da zapali svijeću; kako je žarke, vatrene oči mačkove smatrao za žeravice, primakne žigicu da je zapali. Ali mačak ne znade za šalu, skoči mu u lice te stane prskati i čeprljati. Razbojnik se strahovito preplaši i htjedne pobjeći na stražnja vrata, no pas, koji je ležao iza njih, skoči i ujede ga za nogu; kada udari preko dvorišta, kraj smetljišta, magarac ga žestoko odadre stražnjom nogom, a pijetao, što se od te buke probudio i razvedrio, vikne s grede:

– Kukuriku!

Razbojnik nadao u bijeg što su ga noge nosile; stiže svome harambaši te mu javi:

– Uh, u kući je neka strahovita vještica; dahnula u mene i svojim me dugim noktima izgrebla; pred vratima čovjek; ubô me nožem u nogu; u dvorištu neka crna neman, ošinu me kijačom; a na krovu sjedi sudac i viče: »Dovedite mi lupeža!« A ja pobjegao.

Otada se razbojnici više ne usudiše u kuću, a bremenskim se sviračima u njoj tako svidje, te više ne htjedoše iz nje.

Mudra seljanka

Bio neki siromašan seljak bez zemlje; imao samo malu kućicu i jedinicu kćer. Jednoga dana reče kći ocu:

– Mogli bismo zamoliti svoga kralja i gospodara, da nam dâ nešto krčevine.

Kad je kralj čuo o njihovu siromaštvu, pokloni im još i malo ledine, te je otac i njegova kćerka iskrče, da na njoj posiju žita ili štogod usade. Kad su njivicu već malone prekopali, nađu u zemlji stupu od čista zlata.

– Slušaj – reče otac djevojci – naš je kralj i gospodar bio prema nama milostiv, te nam darovao zemljište: treba da mu damo ovu stupu.

– Ćaća, ako imamo stupu, a nemamo tučka – usprotivi se kći – morat ćemo i tučak pribaviti; onda je bolje šutjeti.

No otac je ne htjede poslušati, već uzme stupu, odnese je kralju i reče da ju je našao u krčevini, te ga zamoli, da je uzme kao poklon.

Kralj uzme stupu i zapita, nije li još štogod našao.

– Ne! – odgovori seljak.

Nato mu kralj zapovjedi, da mu donese i tučak. Seljak je uporno tvrdio, da ga nisu našli, ali mu nije pomoglo, kao da je u vjetar govorio, te kralj naloži da ga bace u tamnicu i da bude zatvoren sve dotle, dok ne pribavi i tučak. Sluge, koje mu imahu svaki dan donositi kruha i vode, što se već utamničenima daje, čuše kako čovjek neprestance viče: »Ej, da sam slušao svoju kćer! Ej, ej, da sam slušao svoju kćer!«

Sluge pođu kralju te mu jave, kako zatvorenik govori i govori: »Ej, da sam slušao svoju kćer!« te neće ni da jede ni da pije. Nato kralj naredi, da mu dovedu toga čovjeka, pa ga zapita, zašto neprestano nariče: »Ej, da sam slušao svoju kćer!«

– Pa šta je rekla tvoja kći?

– Rekla mi je – kaže seljak – da ne smijem predati stupe, jer ću inače morati i tučak da nabavim.

– Kad imaš tako mudru kćer, pošalji je k meni – zapovjedi kralj.

Kad je djevojka došla pred kralja, on je zapita da li je doista tako mudra, pa ako jest, zadat će joj zagonetku: ako je odgonetne, bit će njegova žena. Djevojka odgovori da će pogoditi, a kralj joj reče:

– Treba da dođeš k meni bez odjeće, pa ipak ne gola, ni jašući, ni vozeći se, ni putom ni izvan puta; ako to umiješ, bit ćeš mi žena.

Djevojka svuče haljine – dakle nije bila obučena; uzme veliku ribarsku mrežu i zamota se u nju – dakle nije bila gola; najmi za novac magarca i priveže mu mrežu za rep, da je vuče – dakle ne bješe ni jahanje ni vožnja; magarac iđaše kolotečinom, te ona samo nožnim palcem dodirivaše zemlju, a to nije ni putom ni izvan puta. Kad je djevojka tako stigla na dvore, kralj reče da je odgonetnula zagonetku i da je time sve pogodila; pusti joj oca iz tamnice, uzme je za ženu i povjeri joj čitavu kraljevsku riznicu.

Prođe nekoliko godina, i kralj jednoga dana iziđe da pregleda vojsku. Kad on van, a to seljaci sa svojim kolima stoje pred dvorima i nude drva na prodaju; u jednih uklenuti volovi, u drugih upregnuti konji. Nekom seljaku, koji je imao tri kobile, oždrijebi se jedna, i ždrijebe legne između dva vola, što stajahu pred kolima. Skupe se seljaci te najednom udri u svađu i grdnju. Seljak što imaše volove dokazuje da je ždrijebe njegovo, jer da su ga njegovi volovi oždrijebili, a seljak, što imaše konje, tvrdi, da su ga oždrijebile njegove kobile. Prepirka dođe čak do kralja i on odluči, da ždrijebe ostane gdje je i ležalo. I tako ždrijebe zapane seljaku, što imaše volove, premda nije bilo njegovo. Drugi ode, plačući i kukajući za ždrebetom. Kad je čuo, da je kraljica veoma milostiva, jer da je i ona seljačkoga roda, uputi se k njoj i zamoli je ne bi li mu pomogla da dobije svoje ždrijebe.

– Ako mi obećaš da me nećeš odati – veli kraljica – reći ću ti. Sutradan, kad kralj pođe na smotru četa, stani nasred ceste, kuda će on proći, uzmi veliku ribarsku mrežu i čini, kao da loviš ribu, istresaj mrežu, kao da je puna. – Osim toga pouči ga kraljica, što treba da odgovori kralju, ako bi ga što pitao.

Sutradan dođe seljak i stane loviti ribu na suhu. Kada kralj naiđe i vidi šta seljak radi, pošalje skoroteču da pita šta taj ludi čovjek čini. Seljak mu odgovori:

– Lovim ribu.

Kad ga skoroteča zapita, kako može na suhu loviti ribu, seljak mu odgovori:

– Kako god dva vola mogu oždrijebiti ždrijebe, tako i ja mogu na suhu loviti ribu.

Skoroteča donese kralju odgovor, i kralj naloži da seljaka dovedu preda nj. Kad ga dovedoše, kralj mu reče da to nije izmislio on, već netko drugi; i treba da odmah prizna. No seljak ne htjede odati tajne, već neprestance govoraše:

– Bože sačuvaj! Ja sam sâm na to došao.

Nato ga sluge svale na snop slame te mlati po njemu i muči ga, dok napokon ne priznade, da ga je nagovorila kraljica.

Kralj dođe kući i okosi se na svoju ženu:

– Zašto si neiskrena prema meni? Neću više da mi budeš žena; tvoje je minulo, idi u svoju seljačku kućicu, odakle si i došla.

Ipak joj dopusti da pri odlasku može ponijeti sa sobom što joj je najmilije i najdraže.

– Dobro, dragi moj, kad već zapovijedaš, učinit ću. – Stane ga grliti i cjelivati i napokon doda da bi se željela s njim oprostiti. Zatim naredi, da se načini neko ojako piće da popiju na rastanku. Kralj potegne prilično, a kraljica samo malo.

Kralj naskoro tvrdo zaspi. Kad kraljica to spazi, uzme lijepo bijelo platno i zamota ga u nj zatim naloži slugama, da ga odnesu u kola, i ona ga odveze svojoj kućici, gdje ga položi u svoju postelju. Kralj je dan i noć spavao, kao klada, pa kad se probudio, pogleda oko sebe i poviče:

– O Bože, gdje sam? – Zovne svoje sluge, ali ne bi nikoga.

Napokon dođe njegova žena pa će mu reći:

– Dragi kralju i gospodaru, zapovjedio si da iz dvora ponesem sa sobom što mi je najmilije i najdraže; no kako mi ništa nije milije i draže od tebe, povela sam tebe.

– Draga ženo, ti treba da budeš moja, a ja tvoj – nadoveže kralj suznih očiju, i odvede je opet u kraljevske dvore, te se ponovo vjenčaju. Bit će da su živi i dandanas.

Trnoružica

Živjeli nekoć kralj i kraljica te iz dana u dan govorili: »Ah, da nam je dijete!« Ali im se želja nije ispunjala. Jednom se kraljica kupala, kadli iz vode iziđe žaba i progovori:

– Tvoja će se želja ispuniti; prije nego što prođe godina dana, rodit ćeš kćer.

Što žaba prorekla, to se obistinilo. Kraljica rodila žensko dijete, tako lijepo, da kralju ne bijaše druge, već prirediti veliku svečanost, na koju nije pozvao samo rođake, prijatelje i znance, nego i gatalice, da budu prema djetetu prijazne i dobre. Svega ih bijaše trinaest u njegovu kraljevstvu; kako imaše samo dvanaest zlatnih tanjura, s kojih je trebalo da jedu, morade jedna ostati kod kuće.

Svečanost bila vrlo raskošna; a kad se primakla kraju, gatalice obdariše dijete svojim divnim darovima: jedna krepošću, druga ljepotom, treća bogatstvom i svime ostalim, što se na svijetu može poželjeti. Kad njih jedanaest izrekoše svoje proroštvo, evo ti iznenada trinaeste. Ona se htjede osvetiti što je nisu pozvali; ne pozdravivši i ne pogledavši nikoga, vikne:

– Kraljevska će se kći u svojoj petnaestoj godini ubosti vretenom i umrijet će. – Ne rekavši više ni riječi, okrene se i ode iz dvorane.

Svi se prestraše. Nato istupi dvanaesta, što je još imala da kaže svoje proroštvo, ali više nije mogla ukinuti onih opakih riječi, već ih samo ublažiti, pa reče:

– Ipak to neće biti smrt: stoljetnim će snom usnuti kraljevska kći.

Da spasi svoje drago dijete od nesreće, naredio kralj da se sva vretena u državi spale. No proroštva se ispunila: djevojka bude neobično lijepa, kreposna, prijazna i razumna te ju je svatko morao zavoljeti, čim bi je vidio.

Dogodi se, te upravo na dan kad je djevojka navršila petnaestu godinu ne bî ni kralja ni kraljice kod kuće: kraljevna na dvorima ostala sasvim sama. Tumarala tako tamo-amo po dvorima, zavirivala u izbe i odaje, i napokon došla do nekoga starog tornja. Uspela se po zavojitim stepenicama i dospjela do nekih malih vrata. U ključanici bio zarđao ključ; kako ga okrenu, vrata se otvoriše, a kad unutra, a to u izbici sjedi stara žena s vretenom u ruci i marljivo prede kudjelju.

– Dobar dan, stara majčice – pozdravi je kraljevska kći. – Šta radiš ovdje?

– Predem – odgovori starica i kimnu glavom.

– Šta je to, što tako veselo skače? – zapita djevojka, pa uze vreteno da prede. No čim ga dodirnu, ispuni se čarobno proroštvo; kraljevna se ubode u prst. U tili čas pade u postelju, koja tu stajaše, i zaspa dubokim snom.

Taj se san proširi na čitav dvor. Usnuše kralj i kraljica, koji upravo bijahu stigli kući i ušli u dvoranu; usnuše i svi dvorjanici, zaspaše i konji u štali, psi u dvorištu, golubovi na krovu, muhe na zidu... I vatra, što plamsaše na ognjištu, utinja i zaspa: pečenka prestade cvrčati, usnu i kuhar: pustio momka, kojega je zbog nemara htio za kosu ščepati. I vjetar utihnu, te na drveću pred dvorima ni listić više ne zatitra.

Oko dvora porasla trnova živica, pa se iz godine u godinu sve više dizala, i napokon opkolila čitave dvore i uzrasla preko njih, te se ništa više nije vidjelo, ni sama zastava na krovu. Po čitavoj zemlji kolala priča kako tamo spava lijepa Ružica – tako je nazivahu. Od vremena do vremena dolazili kraljevići, i htjeli kroza živicu u dvore prodrijeti, ali nisu uspijevali. Kao da imaše ruke, trnje se čvrsto držalo; mladići bi za nj zapinjali, ne mogli se više otkinuti i jadnici ginuli.

Nakon mnogo, mnogo godina opet dođe neki kraljević u onu zemlju i ču gdje neki starac pripovijeda o trnovoj živici, iza koje stoje dvori; u njima već stotinu godina spava kraljevska kći, po imenu Ružica, a s njome kralj i kraljica i sve što bješe živo na dvorima. Osim toga, doznao kraljević od svoga djeda kako su mnogi kraljevići pokušali prodrijeti kroz trnovu živicu, ali za nju zapeli i nevoljno poginuli.

– Ne bojim se – odlučno će mladić, pošto je čuo priču o začaranim dvorima. – Idem tamo, da vidim lijepu Ružicu. – Premda ga je dobri starina odvraćao, kraljević ga ne htjede poslušati.

Međutim, sto godina već prošlo, pa došao i dan kad se Ružica imala probuditi. Kad se kraljević približio trnovoj živici, bili to sve sami veliki lijepi cvjetovi; cvjetovi se razmakli i pustili ga zdrava i živa unutra, a zatim se iza njega zatvorili i bili opet prava živica. U dvorištu nađe konje i šarene lovačke pse gdje spavaju; na krovu vidje golubice s glavicama pod krilom. Kad uđe u kuću, a to muhe još spavaju na zidu, u kuhinji kuhar drži ruku, kao da hoće dohvatiti momka, a djevojka sjedi pred crnom kokoši, kao da će ju perušati.

Zatim pođe dalje i vidje gdje u dvorani svi dvorjanici spavaju, a gore pred prijestoljem leže kralj i kraljica. Kud god zađe, svuda tiho, te mogaše čuti svoj dah; napokon dođe do tornja i otvori vrata od izbice, u kojoj spavaše Ružica. Kraljevna ležaše, a bijaše tako lijepa, da kraljević ne mogaše sa nje očiju skinuti; on se sagne te je poljubi. U taj čas Ružica otvori oči, razbudi se i prijazno ga pogleda. Zatim siđu s tornja, a tad se probude kralj i kraljica i svi dvorjanici: gledahu jedno drugoga, ne razabirući se od čuđenja.

Probudili se i konji u staji te se stali otresati; i lovački psi skakali i mahali repovima; golubovi na krovu izvukli glavice ispod krila, stali se ogledati i odletjeli u polje; oživjele i muhe na zidu; razbudila se vatra u kuhinji, stala plamtjeti i kuhati jelo; pečenka opet zacvrčila, kuhar udario momka te ovaj vrisnuo, a sluškinja operušala kokoš. Napokon proslavili svadbu, raskošnu i sjajnu, te kraljević poživio s Ružicom zadovoljno sve do smrti.

Siromah i bogataš

U prastara vremena, kada je još Bog po zemlji hodao, desi se jednom te ga sustala od umora zatekla noć, prije negoli je znao, gdje će na konak.

Kraj puta, kojim prolažaše, stajahu dvije kuće, jedna naprama drugoj: jedna velika i lijepa, druga malena i sirotinjska; velika bijaše nekog bogataša, mala nekog siromaha.

»Bogatome neće biti muke«, pomisli Bog. »Noćit ću u njega.« Kad je bogataš čuo da netko kuca, otvori prozor i zapita tuđinca šta želi.

– Molim, mogu li u vas noćiti?

Bogataš omjeri putnika od glave do pete, pa kako je bio priprosto obučen i naizgled bez mnogo novaca u džepu, zavrti glavom i promrsi kroza zube:

– Ne mogu vas primiti; sobe su mi pune svakakvih stvari, pa kad bih svakome dao da noći, tko mi pokuca na vrata, spao bih na prosjački štap; potražite drugdje! – I zatvori prozor, a Bog ostane napolju. Bog mu okrene leđa i pođe k maloj kućici.

Jedva pokuca i već siromah otvori vratašca i zamoli putnika, da uđe.

– Noćite u mene – ponudi mu siromah. – Mrak je; večeras i onako ne biste dalje.

To se Bogu svidjelo, i on uđe. Žena se siromahova s njime rukova, zaželi mu dobrodošlicu i reče neka se smjesti, kako god kod njih može, i nek se zadovolji s onim što imaju; oni da nemaju mnogo, ali što imaju, daju od srca. Zatim pristavi krumpir na vatru, i dok se vario krumpir, pomuze kozu, da usto bude malo mlijeka. Kad je sto bio prostrt, sjedne Bog i s njima večera: ta mu loša hrana prijala, jer kraj njega bijahu zadovoljna lica. Pošto su se najeli, a bilo je već i vrijeme počinku, žena kriomice zovne muža pa mu rekne:

– Slušaj, dragi, mi ćemo sebi noćas prostrijeti stelju, da taj jadni putnik može leći u našu postelju i počinuti; vazdan je hodao, pa će biti i umoran.

– Drage volje, ponudit ću mu – odgovori muž, te pođe strancu i zamoli ga, ako želi, da legne u njihov krevet i da se odmori.

Bog ne htjede tim starim ljudima uzeti njihov ležaj, ali oni ne popustiše, dokle god on ne pristade i leže u njihovu postelju. Sebi prostriješe supruzi na podu.

Ujutro ustanu njih dvoje još prije svanuća i skuhaju gostu doručak, kakav mogahu. Kad granu sunce i zasja kroz prozorčić, ustade i Bog te opet s njima založi, a onda htjede svojim putem. Stojeći već na vratima, okrenu se i reče:

– Budući da ste tako milosrdni i pobožni, zaželite sebi troje, da vam ispunim.

– Šta da drugo zaželim – odgovori siromah – već vječno blaženstvo, i da nas dvoje, dok živimo, budemo zdravi i da imamo svagdanji kruh; treće ne bih znao šta da zaželim.

– Ne bi li htio novu kuću mjesto stare? – zapita ga Bog.

– O da! – prihvati čovjek. – Ako mogu još i to imati, bilo bi mi doista milo.

Nato Bog ispuni njihove želje, pretvori im staru kuću u novu, blagoslovi ih još jedamput i otiđe.

Sunce već bijaše visoko odskočilo, kad je bogataš ustao. Proviri kroz prozor i opazi u susjedstvu novu urednu kuću, a krov joj od crvena crijepa, i to na mjestu, gdje prije stajaše stara koliba. Razrogači oči, te zovne ženu:

– Kaži mi, šta se dogodilo? Sinoć tamo još stara jadna koliba, a danas eto lijepa, nova kuća. Otiđi tamo, da čuješ kako se to zbilo.

Žena otiđe i ispita siromaha, a on joj ispripovjedi čitav događaj.

– Sinoć stigao neki putnik i tražio da konakuje, a danas nam pri odlasku ispunio tri želje: vječno blaženstvo, zdravlje u ovome životu i svagdanji kruh te napokon lijepu novu kuću mjesto naše stare kolibe.

Bogataševa se žena požuri natrag i ispriča svome mužu, šta se sve desilo.

– Ja bih se razderao i slomio – plane bogataš – da sam to znao! Taj je tuđin prije toga bio ovdje i htio noćiti, no ja mu nisam dao.

– Pohiti! – svjetuje ga žena. – Uzjaši na konja, mogao bi čovjeka još stići; pa neka i tebi ispuni tri želje.

Bogataš posluša taj savjet, požuri na svom konju i dostigne putnika. Govorio je glatko i slatko i napokon ga zamolio, neka ne zamjeri, što ga nije odmah primio, jer da je tražio ključ od kućnih vrata, a on međutim otišao; ako bi se istim putem vraćao, neka se svrati.

– Da – odgovori Bog – kad naiđem, navratit ću se.

Tada bogataš zapita, bi li i on smio troje zaželjeti kao i njegov susjed. Bog ga upozori da to može učiniti, ali da ne bi bilo dobro za nj, pa je bolje da ništa ne zaželi. Bogataš objasni Bogu, da bi on već nešto izabrao, što bi ga moglo usrećiti, kad bi samo znao da će se i ispuniti.

– Idi kući i tvoje će se tri želje ispuniti.

Sad je bogataš imao, što je tražio. Odjaše kući i stane razmišljati, šta da zaželi. Kad je tako razmišljao i pustio uzde, te konj počeo poskakivati, neprestano mu se remetile misli, i nije ih mogao, skupiti. Potapše konja po vratu i zapovjedi mu:

– Mir, Lizo!

Kad se konj opet stao joguniti, razljuti se bogataš, pa će nestrpljivo:

– Slomio vrat, da Bog dâ!

Jedva je izgovorio te riječi, kadli se konj sruši mrtav na zemlju i ni makac. Kako je bogataš bio škrt, nije htio ostaviti sedla; odreže ga, zametne se njime i pođe pješke dalje.

»Još imaš dvije želje«, tješio je sam sebe, pa kako je išao polagano pješčanom pustarom, a sunce žestoko žeglo, dojadilo mu od žege strahovito; osim toga pritiskalo ga sedlo, i još se nije pravo sjetio šta da zaželi.

»Da zaželim sva carstva i bogatstva ovoga svijeta«, govorio je sam sa sobom, »opet će mi poslije svašta pasti na pamet; ja to znam unaprijed. Udesit ću tako, da mi ne preostane ništa što bih još poželio.« Uzdahne: »Oh da sam bavarski seljak, koji je također imao tri želje; no on je znao sebi pomoći: on je prvo zaželio mnogo piva, drugo toliko piva, koliko bi mogao popiti, i treće: još jedno bure piva.«

Katkad mu se činilo, da je pronašao šta žudi, no poslije mu se opet činilo, da je premalo! Onda se sjeti, kako li je sad lijepo njegovoj ženi, što sjedi u svojoj hladnoj sobi i uživa. To ga razljuti, pa nehotice promrmlja:

– Želio bih da sjedi na sedlu, pa da ne može sići, mjesto da ga ja teglim na leđima.

Tek što je izgovorio posljednju riječ, kadli nesta sedla s njegovih leđa: časkom osjeti da se i druga njegova želja ispunila, Sad ga istom spopadne vrućina, stane trčati da što prije stigne kući i da bude sam u svojoj sobici, pa da tamo razmisli nešto veliko kao posljednju želju. Ah kad stiže kući i otvori vrata, a ono nasred sobe njegova žena: sjedi na sedlu, ne može da siđe, već kuka i jauče.

– Umiri se! – ljutito će čovjek. – Zaželjet ću ti sva bogatstva svijeta, samo sjedi.

– Šta će mi sva bogatstva svijeta, tupane! – stane žena psovati – kad se ne mogu maknuti sa sedla; ti si me svojom željom prikovao za sedlo, moraš mi sada pomoći da opet siđem.

Htio ne htio, muž morade i treću želju izreći, da mu se žena oslobodi sedla i da siđe; i želja se naskoro ispuni.

Od svega bogataš nije ništa drugo imao doli srdžbe, truda, pogrda i propaloga konja; siromasi su živjeli zadovoljno, tiho i pobožno sve do svoga sretnoga svršetka.

Kralj bradonja

Imao neki kralj kćer, koja je bila neobično lijepa, ali ohola i obijesna, te joj nijedan prosac nije bio po volji. Odbijala ih sve jednoga za drugim, i još im se povrh toga rugala.

Jednom kralj priredi veliku svečanost i pozove iz okoline i izdaleka ljude orne za ženidbu. Poredaše se svi prema časti i položaju; najprije kraljevi, zatim vojvode, knezovi, grofovi, baruni i napokon plemići.

Nato kraljevska kći prođe kroz redove, ali svakomu nešto zamjeri.

Jedan joj bijaše predebeo: – Bure! – prišije ona.

Drugi predug: – Dugonja!

Treći prekratak: – Kuljavi debeljko!

Četvrti preblijed: – Blijeda smrt!

Peti precrven: – Pijetao crvendać!

Šesti se nije držao uspravno: – Sirovo drvo sušeno iza peći!

I tako je svakomu imala štogod zamjeriti; osobito se rugala nekome dobroćudnom kralju, koji je stajao prvi do sviju, ali brada mu bila malo nakrivo.

– Ej, – vikne kraljevska kći. – U ovoga brada nalik na drozdov kljun. – I otada ga prozvaše B r a d o n j o m .

Kad je kralj vidio kako njegovoj kćeri nije ni do čega, već do šegačenja s proscima, i da ih sve što ih je tamo bilo prezirno odbija, razljuti se i zakune da će je dati za prvog prosjaka koji mu dođe pred vrata.

Jednoga dana stane neki svirač-potukač pod prozorom pjevati, da bi mu udijelili darak. Kad ga kralj čuo, zapovjedi da ga puste unutra. Došavši pred kralja i njegovu kćer u svojoj otrcanoj odjeći, zapjeva; pa kad svrši, zamoli za mali darak.

– Tvoje mi se pjevanje – progovori kralj – vrlo svidjelo, pa ti dajem svoju kćer za ženu.

Čuvši to, kraljevska se kći uplaši, no kralj će odrešito:

– Zakleo sam se da ću te dati za prvog prosjaka, pa to, evo i činim.

Nije pomogao nikakav prigovor; pozovu župnika, te on vjenča kraljevsku kćer sa sviračem. Nato kralj reče kćeri:

– Ne pristoji se, da kao prosjakinja ostaneš na mojim dvorima; valja ti ići sa svojim mužem.

Prosjak je povede za ruku, i ona morade s njim pješice. Kad stigoše u neku veliku šumu, zapita ona muža:

– Ah, čija je ta lijepa šuma?

– To je kralja Bradonje:
Tvoja sad bi bila velja,
Da si onda njega htjela!

– Djevica sam jadnica,
Kad mu nisam ženica.
Lijepa mu i bradica!

Zatim iđahu preko velike livade, te ona zapita:

– Čija li je ta lijepa livada?

– I ta Bradi pripada:
Da si onda za njeg pošla,
Na svoju bi sada došla!

– Djevica sam jadnica,
Kad mu nisam ženica.
Lijepa mu i bradica!

Nato prođu kroz veliki grad, i opet ona zapita:

– Čiji je taj divni grad?

– To je kralja Bradonje:
Da si onda za njeg pošla,
U svoj grad bi sada došla!

– Djevica sam jadnica
Kad mu nisam ženica.
Lijepa mu i bradica!

– Nikako mi se ne sviđa – reče svirač – što ti sebi uvijek želiš nekoga drugoga za muža. Zar ti nisam ja dobar?

Napokon stignu k nekoj maloj kućici, i kraljevska kći reče:

– Mala li je, da je vidjet nije!
Čija li je, tko li u njoj žije?

– To je moja i tvoja kuća – odgovori svirač. – U njoj ćemo živjeti.

Ulazeći na niska vrata, ona se morade sagnuti, a zatim zapita muža:

– A gdje su sluge?

– Sluge! – začuđeno će prosjak. – Treba da sama radiš što želiš da bude urađeno. A sad naloži vatru i pristavi vodu, da mi zgotoviš večeru; umoran sam.

No kraljevska kći nije znala kako se loži vatra i kako se kuha, te prosjak morade sam obaviti taj posao. Kad su pojeli svoju mršavu večeru, legoše na počinak, ali već u rano jutro potjera je prosjak da redi kuću. Nekoliko su dana živjeli kako-tako, dok nisu potrošili sve što su imali.

– Ženo – prozbori prosjak – ne možemo više ovako: samo trošiti, a ništa ne zarađivati. Treba da pleteš košare. Otiđe on, ureže vrbova šiblja i donese kući. Žena stane plesti, ali joj se od tvrda šiblja izrane nježne ruke.

– Vidim, ne može se tako – muž će opet. – Bolje je predi, možda će ti biti lakše.

Kraljevska kći sjedne i pokuša presti; ali joj oštre niti zarežu u mekane prste, te poteče krv.

– Eto vidiš – upadne muž – nisi ni za kakav posao; s tobom sam se na zlo namjerio. Sad ću ja da pokušam trgovati loncima i glinenim suđem, a ti ćeš ići na trg nuditi ih na prodaju.

»Ah«, pomisli žena, »ako na trg dođu ljudi iz kraljevstva moga oca, pa me vide gdje sjedim i trgujem, rugat će mi se!« No ništa joj nije pomoglo, morala se pokoriti, ili skapati od gladi.

Prvi put je bilo dobro; ljudi su u nje kupovali, jer je bila lijepa, i plaćali joj, koliko je zahtijevala; mnogi su joj dapače dali novac, a lonce joj ostavili. I tako je njih dvoje živjelo od utrška, dok se moglo, a onda bi muž opet stavio u promet veću količinu novoga suđa.

Jednoga se dana smjesti kraljevska kći sa svojim loncima na uglu trga i stane prodavati. Najednom dođe neki pijani konjanik i zajaše pravo među suđe te ga satare u tisuću komadića. Ona briznu u plač, i od straha ne znadne šta bi.

– Ah, šta će biti, šta će mi muž reći! – Otrči kući i ispripovjedi mu o svojoj nesreći.

– Tko će sjesti s glinenim suđem na ugao trga! – razljuti se muž. – Okani se plača; vidim ja, nisi ti ni za kakav valjan posao. Bio sam u dvoru našega kralja i pitao, ne bi li im

bila potrebna kakva služavka u kuhinji, i oni mi obećaše da će te primiti; za to ćeš dobiti hranu.

Odsada je kraljevska kći bila služavka i morala je kuharu pomagati vršeći najmučnije poslove. Privezala uza se dva lončića, za svaki džep po jedan; u njima bi donosila kući što bi od ostataka dobila, i tako se njih dvoje hranilo.

Jednoga se dana slavila svadba najstarijeg kraljevića. Jadna žena ode dvorani pred vrata, da i ona vidi slavu. Kad su već bila zapaljena svijetla, gosti dolazili, sve jedan ljepši od drugoga, i svuda bila krasota i sjaj, ona se žalosna srca sjetila svoje sudbine, te proklinjaše svoju oholost i obijest, što su je ponizile i u takvu bijedu strovalile. Od ukusnih jela, koja su se donosila i odnosila, i kojih je miris dopirao do nje, dobacivahu joj sluge tu i tamo po koju mrvicu; ona ih mećaše u svoje lončiće, da ih ponese kući.

Najedamput stupi u dvoranu kraljević u svili i kadifi, sa zlatnim lančićima oko vrata. Kad ugleda lijepu ženu gdje stoji kod vrata, uzme je za ruku i htjede s njom plesati, no ona se usprotivi i uplaši; vidje naime, da je to kralj Bradonja, jedan od njezinih bivših prosaca, kojega je s prezirom odbila. Njezino joj opiranje ne pomože; kralj je povuče u dvoranu, te joj se raskinu trak kojim su bili privezani džepovi s lončićima: razli se čorba, poispadoše zalogajčići. Kad to opaziše gosti, nastade na sve strane smijeh i ruganje, a ona se tako zasrami, da je htjela u zemlju propasti, potrči na vrata i htjede pobjeći, ali je na stubama stigne neki čovjek i povede natrag; kad ga pogleda, vidje da je to opet kralj Bradonja.

– Ne boj se! – umirivaše je on ljubazno. – Ja i onaj svirač, što je s tobom stanovao u jednoj kolibi, jedno smo; od ljubavi sam se prema tebi tako pretvarao; i onaj konjanik, što ti je lonce porazbijao, bio sam ja. Sve se to događalo samo zato, da se tvoja oholost skrši i da se kazni tvoja obijest, kojom si mi se rugala.

– Veliku sam nepravdu učinila – govorila je kraljevska kći gorko plačući. – Nisam dostojna da budem tvoja žena.

– Tješi se – pomirljivo će kralj. – Teški su dani minuli, a sad ćemo slaviti svoju svadbu.

Nato dođu dvorske sobarice, obuku je u prekrasne haljine, i otac je njezin došao s čitavom dvorskom svitom, da joj čestita na vjenčanju s kraljem Bradonjom; i prava se radost istom sada započe.

Doktor sveznalica

Bio siromah seljak po imenu Rak. Taj jednoga dana dovezao u grad tovar drva te ih prodao nekom doktoru.

Doktor je upravo ručao, te seljak, kad je primao novac, vidje kako doktor lijepo jede i pije; srce mu zadrhtalo od žive želje da i on bude doktor. Pošto je tako neko vrijeme stajao, napokon zapita ne bi li i on mogao postati doktor.

– O, da – odgovori doktor. – To je brzo gotovo!

– Šta treba da činim? – zapita seljak.

– Prvo kupi sebi početnicu, u kojoj stoji sprijeda pijetao – stane ga doktor upućivati; – drugo: prodaj kola i svoja dva vola te za taj novac kupi odijela i uopće što je potrebno za doktorsko umijeće; treće: naruči natpis koji glasi J a s a m D o k t o r S v e z n a l i c a , pa ga pribij iznad kućnih vrata.

Seljak učini sve, kako mu bi rečeno. Pošto se već neko vrijeme, ne baš puno, bavio tim svojim doktorstvom, bi nekom velikom gospodinu ukraden novac. Saznavši da ima Doktor Sveznalica u tom i u tom selu, koji mora znati kamo je dospio novac, odveze se tamo i upita ga, da li je on Doktor Sveznalica.

– Da, to sam ja! – potvrdi Sveznalica!

– Hajte onda sa mnom, pa mi pronađite novac.

– Dobro! – pristane Sveznalica. – Ali i moja žena Greta mora sa mnom.

Gospodin bijaše sporazuman; pusti ih oboje da sjednu u kola, i svi se zajedno odvezu.

Kad stigoše u plemićki dvor, sto je već bio prostrt, i Doktor Sveznalica morade najprije ručati, pa i njegova žena Greta.

Kad je došao prvi sluga sa zdjelom punom ukusna jela, gurne seljak svoju ženu i šapne:

– Greta, ovo je prvi! – misleći pri tom na onoga, koji je donio prvo jelo.

Sluga je mislio, da to znači prvi kradljivac, pa, kako je doista i bio, uplaši se i upozori vani svoje drugove:

– Doktor zna sve, stradat ćemo; rekao je da sam ja prvi.

Drugi se sluga nije usudio ući, ali je morao; pa kad je došao sa svojom zdjelom, gurne seljak svoju ženu:

– Greta, ovo je drugi!

I taj se sluga preplaši te se požuri da što prije iziđe. I trećemu nije bilo bolje; seljak će opet svojoj ženi:

– Greta, ovo je treći!

Četvrti sluga donese pokrivenu zdjelu, i gospodin da iskuša doktora reče mu neka pokaže svoju vještinu i kaže, što se u zdjeli nalazi. Bijahu raci.

Seljak dobro promotri zdjelu, ali nije znao šta da kaže, te promrmlja:

– Ah, jadan li sam ja Rak!

Kad je to gospodin čuo, usklikne:

– Eto, zna on, pa će jamačno znati u koga su novci.

Sluga se prepadne i namigne Doktoru, neka malko iziđe. Kad je izišao, priznaše sva četvorica da su ukrali novac, i još izjaviše da će njemu predati novac, pa i lijepu nagradu, ako ih ne oda, jer bi inače stradali; ujedno mu pokažu gdje je novac sakriven.

Doktoru je to bilo dosta: uđe, sjede za stol i reče:

– Gospodine, sada da potražim u svojoj knjizi gdje se nalazi novac.

Peti se sluga dotle zavukao u peć, da čuje, ne zna li Doktor još štogod. Ovaj je listao u svojoj početnici tamo-amo tražeći pijetla, pa kako ga nije mogao odmah naći, ljutito će:

– Ti si svakako unutri; moraš također van!

Sad je onaj u peći mislio, da Doktor nišani na njega, pa skoči iz peći uplašen i zaviče:

– Ovaj čovjek zna sve!

Nato Doktor Sveznalica pokaže gospodinu gdje se nalazi novac, a nije odao kradljivaca. I od njega i od njih dobije mnogo novaca kao nagradu i postane znamenit čovjek.

Snjeguljica

Bilo usred zime; poput maska padale snježne pahuljice; kraj prozora s okvirom od crne ebanovine sjedila kraljica i šila. Pogledala kako sniježi, pa se u prst ubola, i tri kapi krvi pale u snijeg. Kako se rumenilo u bijelom snijegu lijepo isticalo, kraljica pomisli: »Da mi je dijete, bijelo kao snijeg, rumeno kao krv, a kose crne kao okviri od prozora!«

Naskoro poslije toga rodi kraljica kćerkicu, bijelu kao snijeg, rumenu kao krv, a kose crne kao ebanovina, i zato je nazvaše S n j e g u l j i c o m . Kad se dijete rodilo, umrije mu majka.

Nakon godinu dana kralj se oženi drugom ženom, koja je bila lijepa, ali ohola i obijesna; nije podnosila da bi je itko ljepotom nadmašio. Imala je čudesno ogledalo, pa kad bi stala preda nj i ogledala se, govorila bi:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

A ogledalo bi odgovorilo:

– Kraljice, vi ste najljepši, vi!

Bila je zadovoljna, jer je znala da ogledalo kazuje istinu.

Snjeguljica međutim rasla i svaki dan postajala ljepšom, pa u svojoj sedmoj godini bila lijepa kao vedar dan, ljepša i od same kraljice. Kad je kraljica opet zapitala ogledalo:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

ono joj odgovori:

Ovdje ste, kraljice, ljepši od svih
Ali Snjeguljica je ljepša nego vi!

Nato se kraljica uplaši i sva pozeleni od zavisti. Od toga dana zadrhtala bi od bijesa, kad bi vidjela Snjeguljicu; tako ju je mrzila. Zavist i oholost rasle u srcu njezinu sve više, te nije imala mira ni noću ni danju. Napokon zovne nekog lovca:

– Odnesi to dijete u šumu! – reče kraljica. – Neću da mi je više pred očima. Ubij ga, a za dokaz treba da mi doneseš jetru i pluća.

Lovac posluša i odvede dijete, pa kad je trgnuo lovački nož, da Snjeguljici probode nedužno srce, djevojčica zaplače i zamoli ga:

– Ah, dragi lovče, ostavi me na životu, pobjeći ću u divlju šumu i nikad se neću vratiti!

Kako je bila lijepa, lovac se smilovao:

– Bježi, dakle, jadno dijete! – reče on. »Ionako će te naskoro izjesti divlje zvijeri«, pomisli u sebi.

Kao da mu se svalio kamen sa srca što nije trebalo da je ubije. A kako je upravo bila dotrčala mlada divlja svinja, zbode je, izvadi joj jetru i pluća i odnese kraljici kao znak da je ubio djevojčicu. Kuhar ih morao skuhati u soli, a zla ih žena pojela, uvjerena da su od Snjeguljice.

Jadno dijete bijaše u velikoj šumi potpuno samo i bojaše se tako da sve lišće na drveću pogledavaše ne znajući kako da se snađe. Stane trčati po šiljatu kamenju i po trnju, i dok tako bježaše, divlje zvijeri skakahu oko nje, ali joj ništa ne učiniše. Trčaše dokle god je noge nošahu, sve do večeri, i najednom opazi neku malu kućicu te uđe u nju da počine.

U kućici bijaše sve maleno, ali tako milovidno i čisto, da se ne može iskazati. Stajaše u njoj malen, bijelim prostrt stolić, a na njemu sedam tanjurića; svaki tanjurić sa žličicom, zatim sedam nožića i viljuščica, te sedam vrčića. Uza zid bijaše poredano jedan pokraj drugoga sedam krevetića, bijelim plahtama pokrivenih.

Snjeguljica bijaše gladna i žedna, te sa svakoga tanjurića pojede malo variva, i usto kruha, a iz svakoga vrčića po kap vina; ne htjede uzeti sve s jednoga; umorna, nakon toga htjede leći u jednu od onih posteljica, no nijedna joj ne bijaše dosta prikladna; jedna bijaše preduga, druga prekratka, dok joj napokon sedma ne bi sasvim prema njezinoj veličini, te u nju legne, preporuči se Bogu i usne.

Kad se smrklo, dođoše gospodari kućice, i to sedam patuljaka, koji su u gori tražili i kopali zlato; zapale sedam svojih malih svjetiljaka, pa kad rasvijetliše kućicu, opaze da je netko kod njih bio, jer nije sve bilo onako u redu, kako bjehu ostavili.

– Tko je sjedio na mojoj stoličici? – upita prvi.

– Tko je jeo iz moga tanjurića? – prozbori drugi.

– Tko je uzimao moga kruha? – pogleda treći.

– Tko je jeo moga variva? – nastavi četvrti.

– Tko je bockao mojom viljuškom? – začudi se peti.

– Tko je rezao mojim nožićem? – ljutne se šesti.

– Tko je pio iz moga vrčića? – završi sedmi.

Zatim se prvi ogleda i opazi na svojoj posteljici jamicu i vikne:

– Tko je stao na moju posteljicu?

– I u mojoj je netko ležao! – stanu najednom svi vikati.

A kad je sedmi zavirio u svoju posteljicu, opazi Snjeguljicu gdje leži i spava; zovne i druge da vide, i oni svi kriknu od začuđenja, uzmu svojih sedam svjetiljaka i osvijetle Snjeguljicu.

– O Bože, Bože! – svi će u jedan glas – kako li je lijepo ovo dijete! – Tako su se veselili, te je nisu htjeli probuditi, već je pustiše da spava. Sedmi patuljak spavaše kod svojih drugova, kod svakoga po jedan sat, i tako minu noć.

Ujutro se Snjeguljica probudi i, kad opazi sedam patuljaka, preplaši se. No oni bijahu prema njoj prijazni i zapitaju je:

– Kako se zoveš?

– Zovem se Snjeguljica – odgovori ona.

– Kako si došla u našu kuću? – radoznalo će patuljci.

Snjeguljica zatim pripovjedi kako ju je maćeha dala lovcu da je ubije, i kako ju je on ostavio na životu, i kako je onda trčala čitav dan, dok nije našla njihovu kućicu.

– Bi li htjela biti naša domaćica, da nam kuhaš, postelje rediš, pereš, šiješ, pleteš i da u svemu držiš red i čistoću, pa možeš ostati kod nas, i ništa ti neće manjkati? – navale je pitati patuljci.

– Hoću drage volje – odgovori Snjeguljica i ostane kod njih. Redila im je u kući.

Patuljci bi ujutro išli u goru, da traže zlato, a uvečer bi se vratili, i tada bi morala biti gotova večera.

Kako je djevojka po danu bila sama, patuljci su je upozoravali da bude oprezna.

– Čuvaj se svoje maćehe: ona će naskoro saznati da si ovdje; ne puštaj nikoga u kuću.

Ali kraljica, uvjerena da je pojela Snjeguljičinu jetru i pluća, mišljaše da je opet prva i najljepša, i stane pred ogledalo i zapita:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

A zrcalo joj na to odgovori:

– Ovdje ste, kraljice, ljepši od svih,
Ali Snjeguljica iza brežuljaka

Kod sedam patuljaka
Tisuću je puta ljepša nego vi.

Kraljica se nemalo uplaši, jer je znala da ogledalo govori istinu, da ju je lovac prevario i da je Snjeguljica još živa. Stane opet razmišljati te razmišljati, kako da smakne Snjeguljicu; jer dok god nije bila uvjerena da je najljepša u čitavoj zemlji, nije imala zbog zavisti mira. Pa kad je napokon smislila, oboji svoje lice i obuče se kao stara torbarka, da je nitko ne prepozna. Preobučena tako pođe preko sedam brežuljaka do sedam patuljaka, pokuca na vrata i vikne:

– Lijepe robe na prodaju! – Snjeguljica proviri kroz prozor i rekne:

– Dobar dan, draga ženo, šta prodajete?

– Dobre robe, lijepe robe! – odvrati torbarka. – Pojasa u svim bojama! – I izvadi jedan pleten od šarene svile.

»Ovu čestitu ženu mogu pustiti u kuću«, pomisli Snjeguljica, otkračuna vrata i kupi lijepi pojas.

– Dijete moje – lukavo će stara – kako ti izgledaš! Hajde da te lijepo opašem.

Snjeguljica ništa ne posumnja, stane pred nju i pusti da je opaše novim pojasom; ali stara je pasaše brzo i tako ju jako stezaše, da Snjeguljici nestade daha, i ona pade kao mrtva.

– Dosad si bila najljepša – promrsi stara i jurne iz kuće.

Naskoro iza toga sedam patuljaka stignu kući na večeru; ali kako li se uplašiše, kad ugledaše kako njihova draga Snjeguljica leži na zemlji nepomično, kao da je mrtva. Dignu je, pa kad vidješe da je prejako stegnuta, razrežu pojas, te ona opet počne polako disati i oživi. Kad patuljci čuše šta se dogodilo, rekoše joj:

– Stara torbarka nije nitko drugi nego bezbožna kraljica; čuvaj se i ne puštaj nikoga unutra, dok nas nema kod tebe.

Kad je opaka žena došla kući, stane pred ogledalo i zapita:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

Zrcalo joj nato odgovori:

– Ovdje ste, kraljice, ljepši od svih
Ali Snjeguljica iza brežuljaka
Kod sedam patuljaka
Tisuću je puta ljepša nego vi!

Kad je kraljica to čula, strahovito se uzruja, jer uvidje da je Snjeguljica opet oživjela.

»Ali sad ću nešto smisliti, što će te uništiti«, šapnu zlobno i s vještinom iskusne vještice načini otrovan češalj. Zatim se preobuče te se činjaše da je neka stara žena. I opet ode preko sedam brežuljaka do sedam patuljaka, pokuca na vrata i vikne:

– Dobre robe na prodaju!

Snjeguljica izviri i progovori:

– Idi samo, ne smijem nikoga pustiti unutra.

– Valjda smiješ pogledati – progovori stara, izvadi otrovani češalj i pokaže ga.

Češalj se svidje djevojčici, te, luda, otvori vrata. Kad se pogodiše, stara će lukavo:

– Sada ću te jednom čestito počešljati.

Jadna Snjeguljica ne posumnja ništa i dopusti da je stara počešlja; no čim češalj kroz kosu, kadli otrov počne djelovati i djevojka se onesvijesti.

– Ti izrode od ljepote, sad si gotova – izusti zločesta žena i otiđe.

Srećom bijaše već blizu večer, pa se patuljci vratiše kući. I kad ugledaše kako Snjeguljica, kao mrtva, leži na zemlji, odmah pomisle na maćehu, stanu tražiti i nađu otrovani češalj, i čim ga izvukoše, opet se Snjeguljica osvijesti i ispripovjedi šta se dogodilo. Patuljci je opet upozore da bude na oprezu i da nikome ne otvara vrata.

Kraljica, došavši kući, stane pred ogledalo i zapita:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

A zrcalo joj odvrati:

– Ovdje ste, kraljice, ljepši od svih,
Ali Snjeguljica iza brežuljaka
Kod sedam patuljaka
Tisuću je puta ljepša nego vi!

Kad kraljica čuje gdje ogledalo tako govori, zadršće od bijesa i promrmlja:

– Snjeguljica mora umrijeti, makar me to života stajalo!

Zatim ode u sasvim tajnu izbu, u koju nitko nije imao pristupa, i tu načini otrovnu jabuku. Izvana jabuka bijaše vrlo lijepa, bijela s crvenim obrazima, takva da bi je svatko zaželio kad bi je vidio, ali tko bi samo komadić progutao, morao bi umrijeti. Kad jabuka bješe gotova, namaže kraljica svoje lice, obuče se kao seljakinja i ode preko sedam brežuljaka do sedam patuljaka. Kad je pokucala na vrata, izviri Snjeguljica i vikne:

– Ne smijem nikoga pustiti unutra, patuljci su mi zabranili.

– Meni je pravo – odvrati seljakinja – no htjela bih se osloboditi ovih svojih jabuka. Evo ti jednu poklanjam.

– Ne – usprotivi se Snjeguljica; – ne smijem ništa uzeti.

– Zar se bojiš otrova? – lukavo će stara. – Evo, razrezat ću jabuku na dvije pole; crvena tebi, a bijela meni.

Jabuka je bila izrađena tako vješto, da je samo crvena polovica bila otrovana. Snjeguljica radoznalo promatraše lijepu jabuku, pa kad vidje da je seljakinja okusi, ne mogaše odoljeti, pruži ruku i uzme otrovnu polovicu. No čim je poče gristi, sruši se mrtva na zemlju. Kraljica je pogleda strahovitim pogledom i napokon progovori đavolski se cerekajući:

– Bijela kao snijeg, crvena kao krv, crna kao ebanovina. Sada te više patuljci neće probuditi – završi zlobno i otiđe.

Došavši kući, stane pred ogledalo i zapita:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

Napokon odgovori ogledalo:

– Kraljice, vi ste najljepši, vi!

Sad joj se zavidno srce smirilo, ukoliko se zavidno srce može smiriti.

Patuljčići uvečer dođu kući i nađu Snjeguljicu gdje leži na zemlji; više ne disaše, bijaše mrtva. Dignu je i pretraže, ne bi li našli što otrovno, raskopčaju je i počešljaju, operu vodom i vinom; ah, ništa ne pomože; drago dijete bješe mrtvo i – mrtvo. Patuljci je polože na odar i sva sedmorica sjednu oko nje te je stanu oplakivati; tri je dana oplakivahu. Napokon je htjedoše zakopati, ali ona naizgled bijaše zdrava i krepka kao živa, obraza još crvenih.

– Ne možemo je u crnu zemlju zakopati – zaključe konačno patuljci, pa načine proziran lijes od stakla, da se moglo u nj vidjeti sa svih strana, polože je u taj lijes i zlatnim pismenima ispišu njezino ime, i to da je bila kraljevska kći. Zatim izlože lijes na brdu, a jedan ostane kod njega da stražari. Dolažahu i životinje da je oplakuju, najprije sova, zatim gavran, napokon golubica.

Snjeguljica mnogo, mnogo vremena ležala u lijesu, nije trunula, već se činjaše da spava: još bijaše bijela kao snijeg, crvena kao krv, a kose crne kao ebanovina.

Jednoga dana naiđe kroza šumu neki kraljević i htjede noćiti kod patuljaka. Opazi on na brdu lijes i u njemu lijepu Snjeguljicu, te pročitav što je na lijesu stajalo zlatnim slovima napisano, obrati se patuljcima i reče:

– Dajte mi lijes, dat ću vam što god hoćete.

– Ne damo ga ni za sve blago na svijetu.

– Poklonite mi ga, jer ne bih mogao živjeti, a da ne gledam Snjeguljice; voljet ću je i poštivati kao svoje najmilije.

Nato se patuljci smilovaše i dadoše mu lijes. Tada kraljević zapovjedi svojim slugama da ga odnesu na ramenima. Pritom se spotakoše o grm pa se lijes potrese te Snjeguljici ispadne zalogaj, koji joj je bio zapeo u grlu – i ona otvori oči, digne pokrov, uspravi se i oživi.

– Ah, Bože, gdje sam? – uzdahne.

– Kod mene si – odvrati kraljević radosno; – volim te više od svega na svijetu; hajde sa mnom u dvore oca moga i budi mi žena!

Snjeguljica mu se preda i pođe s njime; svadba im bijaše raskošna i divna. Na tu svadbu bî pozvana i Snjeguljičina bezbožna maćeha. Kad je maćeha obukla prekrasne haljine, stupi pred ogledalo i zapita:

– Zrcalo, zrcalo, prijatelju moj,
Tko je najljepši u zemlji svoj?

A zrcalo joj odgovori:

– Ovdje ste, kraljice, ljepši od svih,
Ali Snjeguljica je ljepša nego vi.

Nato ta zločesta žena opsuje nešto ružno, i spopane je takva tjeskoba, da ne znade šta će. Prvo ne htjede na svadbu; ali kako bijaše radoznala, ipak ode da vidi mladu kraljicu. Čim stupi u dvoranu, prepozna Snjeguljicu i od silnoga straha bude kao skamenjena. Ali već joj u dvoranu kliještima donesoše usijane željezne papuče, staviše ih pred nju i ona morade u njima plesati, sve dok mrtva ne pade na zemlju.

Mudri ljudi

Jednoga dana neki seljak uzme iz zakutka grabovu batinu i rekne svojoj ženi:

– Katice, ja ću malko u svijet; vraćam se za tri dana. Dođe li trgovac da kupi naše tri krave, možeš ih prodati, no nipošto ispod dvjesta talira. Razumiješ li?

– Idi ti samo uime Božje – odvrati žena. – Već ću ja urediti kako valja.

– Da, ti! – priklopi muž. – Ti si jednoć kao malo dijete pala na glavu, i to ti do dana današnjega smeta. Hoću samo da ti kažem: načiniš li budalaštinu, naravnat ću ti leđa ovom batinom, što je u ruci držim; vjeruj, da će ti leđa biti modra svu godinu.

I on ode svojim putem.

Sutradan dođe trgovac; nije trebalo da se žena mnogo s njime pogađa. Kad je ogledao krave i čuo cijenu, lukavo će i odlučno:

– Platit ću drage volje; toliko vam krave vrijede, da ih brat bratu daje; odmah ću ih povesti sa sobom. – Odriješi priuze i istjera krave iz staje. Kad je već htio na dvorišna vrata, dohvati ga žena za rukav:

– Morate mi prvo platiti dvjesta talira, inače vas ne mogu pustiti.

– Razumije se – uznemiri se čovjek. – Zaboravio sam novčarku. Ne bojte se, dokle ne platim, dat ću vam jamstvo. Dvije ću krave povesti sa sobom, a treću vam ostavljam; to vam je dobar zalog.

Ženi bijaše to jasno, pusti čovjeka da sa svojim kravama otiđe, i pomisli: »Kako li će se Ivo radovati, kad čuje da sam tako pametno uradila.«

Treći se dan vrati seljak, kako je obećao, i prvo zapita jesu li krave prodane.

– Dakako, dragi Ivo – veselo će žena – i to kako si mi rekao, za dvjesta talira. Jedva toliko i vrijede, no trgovac ih je uzeo bez prigovora.

– Gdje su novci? – zapita muž.

– Novci? Nemam novaca – smete se žena. – Zaboravio je novčarku, ali će ih naskoro donijeti; ostavio mi je dobar zalog.

– Kakav zalog? – uznemiri se muž.

– Jednu od naših krava; neće je prije dobiti, negoli one plati. Ja sam pametno načinila: zadržala sam najmanju, ona najmanje jede.

Muž se razljuti, digne batinu, kao da će ženu prema svom obećanju izlemati, ali se promisli pa će:

– Ti si najgluplja guska što se po ovoj zemlji gega; žao mi te. A sad ću na glavnu cestu, pa ću tri dana čekati, da vidim, ima li još tko gluplji od tebe. Ako to uspijem, slobodna si; ako li ne, onda treba da dobiješ svoju zasluženu plaću bez odbitka.

Seljak iziđe na glavnu cestu, sjedne na kamen želeći da što dočeka. Opazi gdje dolaze taljige: u njima stoji žena, mjesto da sjedi na snopu slame što je kraj nje, ili da ide uz volove.

»Ta je upravo kakvu tražiš«, pomisli seljak te skoči i stane trčkarati pred kolima tamo-amo, kao da je šenuo pameću.

– Šta hoćete, kume? – zapita ga žena. – Ne poznam vas, odakle ste?

– Pao sam s neba – odgovori čovjek – pa ne znam kako da se opet vratim; ne biste li me htjeli odvesti gore?

– Ne – odlučno će žena. – Ne znam puta. Ali kad ste već došli s neba, mogli biste mi reći, kako je mome mužu, koji je već tri godine tamo. Zacijelo ste ga vidjeli?

– Dakako, vidio sam ga; ne može svim ljudima biti dobro. Čuva ovce, i te mu drage životinje zadaju mnogo muke; skaču po brdinama i tako zalutaju u pustoši, a on mora za njima da ih opet prikupi. Poderan je, dakako; naskoro će mu odjeća spasti s tijela. Krojača tamo nema; sveti Petar ne pušta nijednoga unutra, kako i sami znate iz priče.

– Tko bi to mislio! – začudi se žena. – No znate što: donijet ću njegov blagdanski kaput, koji još visi kod kuće u ormaru; može ga tamo nositi. Budite dobri, pa ga ponesite sa sobom.

– To se ne može – prigovori seljak: – Odijela se ne smiju nositi u nebo; odijela se na vratima oduzimaju.

– Čujte – nastavi žena – jučer sam prodala pšenicu i dobila lijep novac. Da mu ga pošaljem? Metnite kesu u džep, neće je nitko opaziti.

– Kad ne može drukčije – prenemagao se seljak – učinit ću vam ljubav.

– Pričekajte ovdje, ja ću kući po kesu i ubrzo ću se vratiti. Eto ne sjedim na snopu već stojim, da govedima bude lakše – objasni žena i potjera volove.

»Ova nosi u sebi klicu budalaštine«, seljak će u sebi. »Ako doista donese novac, onda moja žena može govoriti o sreći; minut će je batine.«

Za malo vremena eto žene trkom, donese novac, turi ga seljaku u džep i zahvali mu tisuću puta na ljubavi.

Vrativši se kući nađe svoga sina, koji se upravo vratio iz polja, te mu ispripovjedi, kakve je neočekivane stvari saznala, pa nadoveza:

– Drago mi je, što mi se eto pružila prilika da svome jadnome mužu štogod pošljem; tko bi i pomisliti mogao da će u nebu oskudijevati.

Sin se nemalo začudi i nadušak reče materi:

– Ne dolaze ljudi svaki dan iz neba; idem odmah da još nađem toga čovjeka: on će mi reći kako je gore i ima li tamo rada. – Osedla konja i odjaše brže-bolje.

I doista nađe seljaka gdje sjedi pod vrbom i upravo će da broji novce koje mu je žena dala.

– Niste li možda vidjeli čovjeka, što je došao iz neba?

– Jesam – odgovori seljak. – Već se vraća. Eno se popeo na ono brdo, odakle će mu biti nešto bliže; možete ga stići, ako brže odjašete za njim.

– Ah – uzdahne momak – umorio sam se vazdan radeći, a ovo me jahanje posve satrlo; vi znate toga čovjeka, budite dobri, pa uzjašite na moga konja i zamolite čovjeka, da dođe ovamo.

»Evo«, pomisli seljak, »i to je neki, što mu manjka u glavi.« Na to će glasno:

– Zašto da vam ne učinim tu ljubav? – I sjedne na konja te odjaše brzim kasom.

Momak čekao do noći, no seljak se više ne vrati.

»Čovjek iz neba zacijelo se žurio, te nije mogao natrag, a seljak mu, očito, dao konja da ga preda mome ocu«, pomisli momak, ode kući te ispripovjedi majci čitav događaj, i još nadometne:

– Konja sam poslao ocu, da ne mora vječno trčati tamo-amo.

– Dobro si učinio, sinko – pohvali ga mati. – U tebe su još mlade noge, pa možeš i pješice.

Kad je seljak stigao kući, smjesti konja u staju pokraj krave, ode k ženi i reče joj:

– Katice, imaš sreće; našao sam ih dvoje koji su još veće lude od tebe; zasad si izmakla batinama, ali drugom zgodom nećete mimoići. – Zapali lulu, sjedne u naslonjač i završi:

»Dobra je to trgovina: za dvije rđave krave – gizdava konja i k tomu punu kesu novaca. Kad bi glupost uvijek ovako donosila, mnogo bih je cijenio.«

Tako mišljaše seljak, ali tebi su glupaci zacijelo miliji.

Braco i seka

Braco uzeo svoju seku za ruku, pa joj rekao:

– Otkada je umrla majka, nema nam više sreće; maćeha nas bije, i kad dođemo k njoj, odgurne nas nogom. Hrana nam ono malo tvrdih korica kruha, što joj ostane; i psiću ispod stola bolje je, njemu katkad baci pokoji bolji zalogaj. Bože, kad bi to znala naša majka! Hajdemo zajedno u svijet.

Išli su vazdan preko livada, njiva i kamenja, i kad prokapi kiša, seka reče:

– Bog i naša srca plaču zajedno.

Predvečer stignu u veliku šumu, pa umorni od jada, gladi i duga puta, sjedoše u duplju stabla i zaspaše. Kad se ujutro probudiše, sunce već visoko odskočilo, sja i grije u stablo. Progovori braco seki:

– Žedan sam; kad bih znao za izvorić, išao bih da se napijem; čujem kao da žubori.

Braco ustane i uzme seku za ruku da potraže kakav zdenčić.

Zločesta je maćeha očito bila vještica; jamačno je vidjela, kad je oboje djece otišlo, pa je kradom pošla za njima, kako to čine vještice, te je sve izvore u šumi općinila.

Kad nađoše izvorić, što blistajući preskakivaše kamenje, htjede braco da se na njem napije, ali seka ču kako studenčić žuboreći govori:

– Tko iz mene pije, prometnut će se u tigra; tko iz mene pije, prometnut će se u tigra.

Nato seka vikne:

– Nemoj piti, braco, molim te; prometnut ćeš se u divlju zvijer, pa ćeš me razderati.

Braco ne htjede piti, premda ga je žeđa silno morila:

– Čekat ću do drugoga izvora – uzdahne i pođe dalje.

Kad naiđoše na drugi izvorić, ču seka kako i taj kazuje:

– Tko iz mene pije, prometnut će se u vuka; tko iz mene pije prometnut će se u vuka.

Nato seka vikne:

– Nemoj piti, braco, molim te; prometnut ćeš se u vuka, pa ćeš me progutati.

I braco ne htjede piti:

– Čekat ću, dok dođemo do drugog izvora, ali onda ću piti, govorila ti što mu drago; crknut ću od žeđi.

Kad su bili kod trećega izvora, opet ču seka kako studenčić žuborka:

– Tko iz mene pije, prometnut će se u srnu; tko iz mene pije, prometnut će se u srnu.

Nato će seka:

– Ah, nemoj piti, braco, molim te; prometnut ćeš se u srnu, pa ćeš pobjeći od mene.

No braco odmah kod studenčića klekne, sagne se i napije; čim se prve kapi dodirnuše njegovih usana, legne on poput laneta.

I sada plakaše sestrica zbog začaranoga brace, a plakaše i lane, i žalosno sjeđaše kraj nje. Napokon će djevojčica:

– Ne plači, drago lane, nikada te ostaviti neću. – Odveže svoju zlatnu podvezicu i stavi je lanetu oko vrata; zatim načupa rogoza, isplete mekanu uzicu, priveže životinjicu i povede je sa sobom.

Idući tako sve dublje i dublje u šumu, dođu napokon do neke kućice; djevojčica zaviri u nju; vidjevši, da je prazna, pomisli:

– Ovdje ćemo stati i stanovati. – Potraži lišća i mahovine da lanetu napravi mekan ležaj.

Svako bi jutro izlazila, da nakupi korijenja, jagodâ i orahâ, a lanetu bi donijela svježe trave, i ono je iz njezine ruke jelo, i veselo bi skakalo. A kad bi seka uvečer bila umorna i izmolila svoju molitvu, naslonila bi glavu na leđa lanetu i tako bi blago usnula kao na svome jastučiću. Da je braco imao svoje ljudsko obličje, bio bi to divan život.

Tako su neko vrijeme živovali u pustoj samoći. Dogodilo se te kralj one zemlje imao u šumi velik lov. Zaori kroz drveće svirka rogova, lavež pasa i vesela vika lovaca, a kad lane to čuje, stane ga želja vući onoj hajci i veselju.

– Ah, pusti me u lov; ne mogu više izdržati – zamoli ono seku i moljakaše, dokle ga god ne pusti.

– Hajde, ali vrati mi se uvečer – upozori ga seka. – Zatvorit ću zbog lovaca vratašca; a da te mognem prepoznati, pokucaj i kaži: »Seko, otvori mi vratašca!« Ako ne kažeš tako, neću ti otvoriti.

Nato lane iziđe skokom, i bi mu veoma ugodno i drago vani na zraku. Kralj i njegovi lovci opaze lijepu životinju i pohite za njom, ali je ne mogaše stići; kad smatrahu, da su je već uhvatili, skočila bi preko grmlja, i nestalo bi je!

Kad se smrknulo, dotrča lane do kućice, pokuca i reče:

– Seko, otvori mi vratašca!

Nato se vratašca otvore i lane skoči unutra, i svu noć počivaše na svome mekanom ležaju.

Sutradan opet poče lov, pa kad lane ču rog i lovački uzvik: ho, ho! uznemiri se i progovori:

– Seko, otvori mi, moram izići.

Seka mu otvori i upozori ga:

– Uvečer se moraš vratiti i reći svoju izrečicu.

Kad kralj i njegovi lovci opet opaziše lane sa zlatnom vrpcom oko vrata, pohite svi za njim, ali ono brzo i okretno. Tako to trajaše čitav dan; napokon ga uvečer lovci opkole i jedan ga rani malo u nogu, te ono hramljaše, trčaše polako. Jedan se lovac šuljaše za njim, i došavši do kućice ču kako zove: »Seko, otvori mi vratašca!« te opazi, kako se vrata otvoriše i odmah zatim zatvoriše.

Lovac to dobro uoči, vrati se kralju i pripovjedi mu, šta je vidio i čuo. Nato kralj reče:

– Sutra ćemo opet loviti.

Seka se silno uplaši, kad vidje, da je njezino lane ranjeno. Ispra mu ranu, metnu na nju trave i reče:

– Lezi, drago lane, pa ćeš ozdraviti.

Rana bila neznatna, te laneta sutradan nije ništa boljelo. Pa kad opet ču lovačko veselje u šumi, odlučno će:

– Ne mogu više da izdržim; idem tamo; neće me uhvatiti tako lako.

– Ubit će te – seka će kroz plač. – A ja sam ovdje sama u šumi i bez igdje ikoga na svijetu; ne mogu te pustiti.

– Onda ću ti umrijeti od žalosti – odgovori lane. – Kad čujem rog, izvan sebe sam!

Sestrica ne znađaše, šta bi; teška srca otvori mu vrata, i lane skoči čilo i veselo u šumu. Spazivši ga, kralj zapovjedi lovcima:

– Gonite ga čitav dan sve do noći, ali da mu nitko ništa nažao ne učini.

Kad je sunce zapalo, zapovjedi kralj jednome lovcu:

– Hajde pokaži mi šumsku kućicu. – Pa kad bijaše pred vratima, pokuca i poviče:

– Seko, otvori mi vratašca!

Nato se vrata otvore i kralj uđe. Pred njim stajaše djevojka, lijepa, kakve još nikada vidio nije. Djevojka se uplaši, kad ugleda, da to nije lane, već čovjek sa zlatnom krunom na glavi. No kralj je milo pogleda, pruži joj ruku i reče:

– Bi li htjela poći sa mnom, na moje dvore da budeš moja draga žena?

– Hoću! – radosno će djevojka. – Ali i lane mora sa mnom; neću bez njega.

– Neka ostane kod tebe, dok živiš, i ni u čemu ne smije oskudijevati.

Uto lane doskakuta; sestrica ga priveza za uzicu od rogozovine, dohvati ga rukom i iziđe s njim iz šumske kućice.

Kralj uzme lijepu djevojku na svoga konja i odvede je u svoje dvore, gdje u veliku sjaju bude proslavljena svadba; ona tako postane kraljicom, te njih oboje življahu zajedno dugo vremena zadovoljno. Lane su čuvali i njegovali, i ono veselo skakutaše po kraljevu vrtu.

Zločesta maćeha, zbog koje djeca bijahu pobjegla u svijet, mišljaše, da su sestricu razderale divlje zvijeri u šumi, a bracu kao lane da su lovci ubili. No kad ču, da su tako sretni i da im je dobro, probudi se u njezinu srcu zavist i zloba, te samo smišljaše, kako da ih oboje unesreći. Njezina prava kći, ćorava i ružna kao noć, prigovaraše joj:

– Meni bi pripadalo, da budem kraljica.

– Ne govori! – stara će pomirljivo. – Kad dođe čas, pobrinut ću se.

Vrijeme dođe, kraljica rodi lijepa dječačića. Dok se kralj upravo nalazio u lovu, stara vještica u spodobi kraljeve sobarice uđe u izbu, gdje ležaše kraljica, i reče bolesnici:

– Dođite, spremljeno je za kupanje; bit će vam dobro i očilit ćete; što brže, da se ne ohladi.

I kćer joj pomože; odnesu njih dvije kraljicu u kupaonicu i polože u kadu, zatim zatvore vrata i pobjegnu. U kupaonici bijahu naložile paklenu vatru, te se lijepa mlada kraljica zamalo uguši.

Kad to učiniše, uze stara svoju kćer, natakne joj kapicu na glavu i položi je u kraljičinu postelju, dade joj i obličje i ugled kraljice, samo joj ne mogaše povratiti izgubljenoga oka. A da kralj ne bi opazio, morade leći na stranu, na kojoj nije imala oka. Kad se kralj uvečer vrati doma i čuje, da mu se rodio sinčić, od srca se radovao. No kad htjede svojoj dragoj ženi do postelje, da vidi, kako joj je, stara brže vikne:

– Nipošto ne valja dići zastore, jer kraljica još ne smije gledati u svjetlost; mora mirovati.

Kralj se vrati, a ne znade, da mu u postelji leži lažna kraljica.

Kad oko ponoći i kad sve već spavaše, dadilja, sjedeći u dječjoj sobi kod kolijevke i još bdijući, opazi kako se otvaraju vrata: prava kraljica uđe, uze dijete iz kolijevke na ruke, i podoji ga; zatim mu strese jastučić, stavi ga u kolijevku i pokrije perinicom. Ni laneta nije zaboravila: pođe u kutić, gdje je ležalo, te ga pomiluje po leđima. Zatim bez riječi opet iziđe na vrata. Sutradan zapita dadilja noćnu stražu, da li je tko noću ušao u dvore, ali straža joj odgovori:

– Ne, nismo nikoga vidjeli.

Tako je dolazila mnoge noći, a da nije prozborila ni riječi; dadilja ju je svaki put vidjela, no ne usudi se o tom govoriti.

Kad prođe neko vrijeme, stane kraljica noću govoriti:

– Šta mi čedo radi? Da l' mi lane diše? Još ću doći dvaput, i nikada više.

Dadilja joj ne odgovori, a kad kraljice nestane, otiđe kralju i ispripovjedi mu sve. Nato će kralj:

– Bože moj, šta je to! Noćas ću ja kod djeteta stražiti.

Uvečer pođe u dječju sobu. Oko ponoći opet se pojavi kraljica:

– Šta mi čedo radi? Da l' mi lane diše? Još ću doći jednom, i nikada više.

Kao obično, prije nego je iščeznula podoji dijete.

Kralj se ne usudi progovoriti. Ali je i drugu noć stražio. I opet je majka govorila:

– Šta mi čedo radi? Da l' mi lane diše? Još sam evo došla, i nikada više.

Kralj se ne mogaše uzdržati, priđe k njoj i reče:

– Ti ne možeš biti nitko drugi već moja draga žena.

– Da, ja sam tvoja draga žena – potvrdi ona. I toga časa oživje i bi zdrava, rumena i radosna. Zatim ispriča kralju o zločinu, što ga počiniše vještica i njezina kći. Kralj naloži da se obje izvedu na sud, i budu osuđene. Kćer odvedoše u šumu, te je razderaše divlje zvijeri, a vješticu baciše u vatru te je izgorjela. I kad od nje ne osta ništa drugo nego pepeo, lane opet poprimi ljudsko obličje. Seka i braco življahu otada zajedno i sretno sve do svoje smrti.

Siromašni mlinarski momčić i maca

U nekoj mlinici živio stari mlinar koji nemaše ni žene ni djece. U njega služila tri momka. Pošto su nekoliko godina u njega bili, jednoga im dana on reče:

– Ostario sam: vrijeme je da se povučem u zapećak; hajte u svijet, pa tko mi dovede najljepšega konja, tome ću dati mlinicu, a on će me zato hraniti do moje smrti.

Treći od tih momaka bijaše momčić, kojega su ostali držali za budalu; nisu bili radi da on dobije mlinicu, a on je baš nije ni želio. I njih trojica pođu u svijet. Kad bjehu izvan sela, rekoše benastom Ivi:

– Možeš ti mirne duše ostati ovdje; nigda nećeš doći do konja.

Ipak Ivo pođe s njima, pa kad uvečer stignu pred neku pećinu, uđu u nju da spavaju. Ali njih dvojica mudrijaša pričekaju dok Ivica usne, onda ustanu, pa otiđu, a njega ostave da spava, uvjereni da su postupali časno. (Pa ipak neće uspjeti!)

Ujutro, kad je sunce granulo, Ivo se probudi, ogleda se i vidi, da se nalazi u dubokoj pećini. »Oh, Bože, gdje sam!« uzdahne Ivo pa ustane i dogura se nekako do izlaza te ode u šumu. »Ja sam ovdje sasvim sam i ostavljen; kako da dođem do konja!« razmišljao Ivo idući šumom, kadli ga susretne mala šarena maca i prijazno zapita:

– Kamo ćeš, Ivo?

– Ah, ti mi i onako ne možeš pomoći.

– Veoma dobro znam tvoju želju – nastavi maca. – Ti bi htio lijepa konja. Hajde sa mnom pa mi budi sluga sedam godina; dat ću ti konja, kakva za života nisi vidio.

»Čudnovate li mačke!« pomisli Ivo. »Pa ipak bi htio vidjeti, je li istina što kaže.«

Maca ga dovede u svoj mali začarani dvor, gdje je sve same mačkice dvorahu okretno skačući po stepenicama gore-dolje, vazdan vesele i dobre volje. Kad uvečer sjeđahu za večerom, tri od njih moradoše svirati: jedna u berde, druga u gusle, treća u trubu; pritom bi svaka napuhala obraze samo što ne puknu. Kad povečeraše, odmaknu sto, i mačka pozove Ivu, da s njom zapleše.

– Ne – odgovori Ivo. – S jednom cicom macom ne plešem; to još nigda nisam činio.

– Odvedite ga u postelju! – naloži maca mačkicama.

Jedna mu posvijetli u spavaonicu, druga mu skine cipele, treća čarape i napokon četvrta utrne svijeću. Ujutro eto ih opet, da mu pomognu iz postelje: jedna mu obuje čarape, druga sveže podvezice, treća donese cipele, četvrta ga umije, a peta mu repom otare lice.

– Ona to čini vrlo nježno – laskavo će Ivo.

Ali i Ivo morade služiti maci i svaki dan cijepati drva; to potonje srebrnom sjekirom, srebrnim klinima i srebrnom pilom te bakrenim maljem. Tako nasitno cijepaše drva, ostade u kući, dobro mu jelo i pilo, te nikoga ne viđaše osim šarene mace i njezine družine.

Jednoga mu dana reče maca:

– Hajde, pokosi livadu, i neka se trava posuši. – Dade mu srebrnu kesu i zlatan brus i zapovjedi, da sve vrati.

Ivo pođe i učini, kako mu bi rečeno. Kad je svršio posao, odnese kosu, brus i sijeno kući i zapita, hoće li mu platiti.

– Ne – odvrati maca. – Treba da mi još nešto načiniš. Evo ti građa od srebra, bradva, kutomjer i što je već potrebno, sve od srebra, pa mi sagradi kućicu.

Ivo sagradi kućicu i prigovori maci, da je sve učinio, ali da još nema konja; njemu međutim prošlo sedam godina kao polovica jedne. Nato ga zapita maca, bi li htio vidjeti njezine konje.

– Bih – pristane Ivo.

Maca otvori vrata od kućice; i kako ih otvori, opazi Ivo dvanaest gizdavih konja, sjahu se i blistaju, te mu se srce nasmija. Maca mu tada dade da jede i pije i napokon doda:

– Idi kući; no konja ti još neću dati; za tri ću dana doći i dovesti ga sa sobom.

Tada se Ivo zaputi, i Maca mu pokaže put do mlinice. Budući da mu nije dala nove odjeće, morade zadržati svoj otrcani haljetak, što ga bijaše donio sa sobom, a u to mu sedam godina okraćao. Kad stiže kući, vratila se već i druga dva momka: svaki doveo sa sobom svoga konja, samo što je jedan konj slijep, a drugi hrom. I oni ga zapitaju:

– Ivo, a gdje ti je konj?

– Stići će za tri dana.

– Slušaj Ivo, odakle ćeš dobiti konja? To će biti nešto osobito! – rugali mu se momci.

Došavši u sobu, mlinar mu zabrani da sjedne za stol, jer da je suviše otrcan i poderan; gospodar bi se morao stidjeti, da tkogod uđe. Dadoše mu da jede pred vratima, a kad uvečer pođoše da spavaju, nisu mu dali postelje, već se morade zavući u guščak i leći na malo tvrde slame.

Kad se ujutro probudio, bila su već tri dana prošla. Uto dođe kočija sa šest konja, koji se sjahu, te bi ih od dragosti gledao. Jedan sluga dovede sedmoga, što bijaše namijenjen siromašnom mlinarskom momčiću. Iz kočije iziđe prekrasna kraljevna, upravo ona šarena maca, kojoj je siromašni Ivo služio sedam godina. Kad je kraljevska kći zapitala mlinara gdje je mlinarski momčić, on joj odgovori:

– Ne možemo ga pustiti u mlinicu, poderan je i zabrljao se te leži u guščaku.

Tada kraljevska kći zapovjedi, da ga odmah dozovu. Dovedoše ga, a on morade stegnuti svoj haljetak, da mu pokrije golotinju. Zatim sluga odriješi krasnu odjeću, umije momčića i obuče ga, pa kad bijaše potpuno urešen nikoji kralj ljepši od njega.

Kraljevna zatraži, da joj pokažu konje, što su ih sa sobom doveli mlinarski momci, a kad tamo – jedan slijep, drugi hrom. Zatim naloži slugi, da izvede sedmoga konja; kad ga mlinar ugleda, priznade, da takva konja još nije bilo u njegovu dvorištu. Nato će kraljevska kći:

– Taj je za trećega momka.

– Onda je mlinica njemu – zaključi mlinar.

– Evo ti konja, a neka ti i tvoje mlinice – izjavi kraljevna, pa povede svoga vjernoga Ivu, sjedne s njim u kočiju i odveze se.

Prvo su se vozili do male kućice, što ju je Ivo sagradio srebrnim oruđem; ali to sada bjehu veliki dvori, a u njima sve od srebra i zlata. Kraljevska se kći vjenča s Ivom, i tako je siromašni mlinarski momčić postao bogat, vrlo bogat, te je imao svega u obilju za sav život.

Stoga neka nitko ne kaže, da ne bi mogao postati čestit, zato što je budalast.

Sretni Ivo

Ivo svome gospodaru služio sedam godina, a onda mu rekao:

– Gospodaru, moje je vrijeme prošlo, i ja bih opet htio svojoj majci; dajte mi moju plaću.

– Služio si mi vjerno i pošteno; pa kakva bijaše služba, takva neka bude i plaća – odgovori gospodar i dade mu grumen zlata, velik kao Ivina glava.

Ivo izvadi rupčić, zamota grumen, stavi ga na rame i pođe kući.

Idući korak po korak sretne na putu jahača, što čilo i veselo kasaše na svome čilom konju.

– Ej – progovori Ivo sasvim glasno – lijepo li je jahati! Čovjek sjedi kao na stolici, ne spotiče se o kamenje, štedi cipele i putuje, a da ne zna kako.

– Čuješ Ivo! – poviče jahač, čuvši Ivine riječi. – Zašto ideš pješke?

– Moram – odgovori Ivo, – Evo treba da ovaj grumen odnesem kući; ovo je, doduše zlato, no ja ne mogu uspravno hodati, pa i pritište me na ramenu.

– Znaš što, hajde da mijenjamo; ja ću tebi dati svoga konja, a ti meni svoj grumen – predloži jahač.

– Drage volje – odvrati Ivo, – samo bih vas upozorio: valjat će vam tegliti.

Jahač sjaha, uze zlato i pomože Ivi na konja, utisnu mu uzde čvrsto u ruke i reče:

– Ako treba da ti konj pobrže pođe, moraš jezikom coknuti i viknuti: hop, hop!

Ivo se od srca radovao jašući na konju nesmetano, slobodno. Nakon nekog vremena sjeti se, da bi mogao još brže, i stane jezikom coktati i vikati: hop, hop! Konj požuri brzim kasom, te Ivo u tren oka pade u jarak, što dijeli polje od ceste, i osta u njemu. Konj bi bio pobjegao, da ga nije zaustavio seljak, što u taj čas prolažaše tjerajući pred sobom kravu. Ivo se nekako digne i opet stane na noge.

– Baš je gadna šala ovo jahanje – zlovoljno će Ivo seljaku; – osobito kad se čovjek namjeri na kobilu, što se rita i baca, da čovjek vrat slomi; nikada više neću na konja. Vaša mi je krava mnogo milija; čovjek može zgodno za njom ići, osim toga ima mlijeka, maslaca i sira svaki dan. Što bih dao, da imam ovakvu kravu!

– Ako ti se tako sviđa, možemo mijenjati kravu za konja – predloži seljak.

Ivo rado pristane; seljak se popne na konja i odjaše brže-bolje. Ivo mirno tjeraše svoju kravu i razmišljaše o sretnoj trgovini.

»Imam li komadić kruha, a toga će uvijek biti, mogu prismočiti maslaca i sira, kad god mi se hoće; budem li žedan, pomust ću kravu i piti mlijeka. Šta će mi išta više?«

Kad stigne do neke krčme, zaustavi se sav radostan i pojede sve što imaše uza se, ručak i večeru, a za nekoliko posljednjih svojih filira naruči polu čaše piva. Zatim potjera kravu dalje prema selu svoje majke. Što se više približavalo podne, žega sve žešća i nesnošljivija, a Ivo baš prolazio pustarom, što mogaše biti dugačka još sat hoda i više. Sunce upeklo, tako te se Ivi jezik lijepio za nepce.

»Lako za to; pomusti ću kravu, pa ću se okrijepiti mlijekom«, pomisli Ivo. Priveže kravu za suho drvo i kako nemaše muzlice, podmjesti pod nju svoju kožnatu kapu; no koliko god nastojaše, ne izmuze ni kapi mlijeka; kako bijaše nevješt, napokon ga životinja udari stražnjom nogom u glavu, te on pade i neko se vrijeme ne mogaše ni sjetiti, gdje je. Srećom, prolazio putem nekakav mesar; na kolima vozio mladu svinju.

– Kakve su to budalaštine! – vikne mesar i pomogne Ivi na noge. Ivo mu ispripovjedi, što se dogodilo. Mesar mu ponudi svoju vodu i reče:

– Pij, da se oporaviš! Ova je krava već stara životinja, koja bi još vrijedila za teglenje ili klanje, ali mlijeka više ne daje.

– Ej, ej, tko bi to mislio! – uzdahne Ivo i pogladi se po kosi. – Svakako je dobro, ako čovjek može ovakvu životinju zaklati: silesija mesa! Ja baš i ne volim kravljeg mesa; nije mi dosta ukusno. Ali tko ima ovakvu mladu svinju – to je sasvim drugi okus, pa još k tomu i kobasica!

– Slušaj Ivo! – ponudi mesar; – tebi za volju možemo i mijenjati: dat ću ti svinju za kravu.

– Bog vam platio za takvo prijateljstvo! – zadovoljno će Ivo i preda mesaru kravu. Mesar odveže svinju, skine je s kola i dade Ivi zajedno s užetom, kojim bijaše privezana.

Ivo ode dalje razmišljajući o tom, kako sve ide po njegovoj želji; ako ga tu i tamo snađe kakva neugodnost, opet se sve brzo popravi. Pridruži mu se u to neki momak, koji je pod rukom nosio lijepu bijelu gusku. Pošto se pozdraviše, Ivo stane pričati o svojoj sreći, kako je svaki put probitačno mijenjao. Momak njemu pripovjedi, da nosi gusku za krstitke, i rekne mu:

– Digni je, da vidiš, kako je teška; osam smo je tjedana kljukali. Tko zagrize ovo pečenje, omastit će bradu. Uzme gusku za krila i dade mu je.

– Da – odvrati Ivo, prihvati gusku jednom rukom i stane je mjeriti; – ima ona svoju težinu; pa ni moja svinja nije najteža.

Momak se, međutim, na sve strane sumnjivo ogledao tresući glavom, pa će ozbiljno:

– Slušaj! S tvojom svinjom nije sve u redu! U selu, kojim sam upravo prošao, ukrali su seoskome knezu svinju. Sve se bojim, da nije ova tvoja. Poslali su već i ljude u potjeru; zlo po tebe, ako te zateknu s njom; najmanje ti se može dogoditi, da dođeš u buturnicu.

– O Bože! – tjeskobno će Ivo – pomozite mi iz nevolje! Vi se ovdje bolje snalazite, evo vam svinja, a vi meni dajte gusku.

– Moram i ja nešto staviti na kocku; no ipak ne bih htio biti kriv tvojoj nesreći – objasni lukavo momak, dohvati uže i potjera svinju stramputicom. Dobri Ivo, s guskom pod rukom, ode u svoj kraj, lišen svake brige.

»Ako dobro promislim«, govoraše Ivo sam sa sobom, »imam još i koristi od ove razmjene: prvo, dobro pečenje, zatim mnogo guščje masti, koja će se moći da stavlja na kruh četvrt godine, i napokon lijepo bijelo perje, kojim ću napuniti svoj jastuk i na njemu ću lako moći da usnem. Što li će se moja majka radovati!«

Kad je prošao kroz posljednje selo, naiđe na brusača, što stojeći kraj svojih kolica brusaše i pjevuckaše:

– Točkići se vrte, nožice se bruse,
Kaputić se vješa kako vjetar puše.

Ivo stane da malo promatra, pa će napokon brusaču:

– Vama je dobro, kad ste tako veseli pri svom poslu.

– Da – odgovori brusač, – zanat je zlata vrijedan. Pravi je brusač čovjek, koji nađe u džepu novaca, kad god segne u nj. No, a gdje si kupio tu lijepu gusku?

– Nisam je kupio, već sam je zamijenio za svoju, svinju.

– A svinju?

– Dobio sam za kravu.

– A kravu?

– Dobio sam za konja.

– A konja?

– Dobio sam za grumen zlata velik kao moja glava.

– A zlato?

– To bijaše moja plaća za sedam godina rada.

– Ti si sebi znao svakom zgodom pomoći – bezazleno će brusač; – pa sad ako mogneš postići da čuješ kako ti u džepu novac zveči, kad god ustaneš, onda si postigao svoju sreću.

– Kako da postignem? – radoznalo će Ivo.

– Treba da postaneš brusač kao ja; zato ti ne treba drugo osim brusa, sve će se ostalo lako naći. Evo ovdje imam jedan; malo je, doduše, oštećen, no zato mi nećeš ništa više dati doli svoje guske; jesi li za to?

– Kako možete i pitati? – začudi se Ivo. – Bit ću najsretniji čovjek na svijetu; ako imam novaca, kad god segnem u džep, šta će mi više? – I dade brusaču gusku, a uzme brus.

– A ovdje, evo ti još dobar kamen – nastavi brusač i digne običan kamen sa zemlje, koji je kraj njega ležao. – Po njem se da dobro lupati, možeš stare čavle ispravljati. Uzmi, pa ga dobro čuvaj!

Ivo natovari na sebe kamenje i pođe veselo dalje; oči mu sjahu od radosti. »Očito sam se rodio pod sretnom zvijezdom!« usklikne Ivo. »Sve što želim, sve mi se ispuni; baš sam pravi srećko.«

Kako od ranog jutra bijaše na nogama, osjeti umor. Bijaše i gladan, jer je od velike radosti zbog krave pojeo sve, što je imao. Jedva je išao; morao svaki čas zastajati, a osim toga pritiskalo ga još i kamenje. Neprestano ga mučila misao, kako bi bilo dobro, kad ne bi upravo sada morao nositi to kamenje; poput puža dopuže do nekoga studenca, da počine i da se okrijepi. Kako sjedajući ne bi oštetio kamenja, metne ga oprezno kraj sebe na rub studenca. Zatim sjedne; ali saginjući se da se napije vode, gurne malko kamenje, i ono pljusne u vodu.

Kad Ivo vidje kako mu kamenje tone u dubinu, skoči veselo, klekne i suznih očiju zahvali Bogu, što mu je i tu milost iskazao i što ga je na tako zgodan način lišio tereta, koji mu je još jedini smetao, a da zbog toga ne mora sebe nimalo prekoravati.

»Tako sretna čovjeka kao što sam ja, nema više pod suncem!« klikne Ivo i lišen svakoga tereta, pohiti radosna srca dalje, da stigne doma, svojoj majci.

Metodički instrumentarij

dr. sc. Vladimira Velički

Razmisli i stvaraj

Slatka kaša

- Gdje su živjele majka i djevojčica?
- Tko je djevojčici darovao lončić? Zašto?
  Kakav je to bio lončić?
  Što je djevojčica trebala reći lončiću?
  Što bi lončić tada napravio?
- Što majka nije znala?
- Koliko je dugo lončić kuhao?
- Zamislite cijeli grad ispunjen slatkom kašom. Što mislite, kako su se ljudi ponašali?

Zvjezdani taliri

- Kakva je bila djevojčica iz ove bajke?
  Zamislite kako je izgledala?

- Kako to da je ostala sama na svijetu?
- Kamo je otišla?
- Koga je sve srela na svom putu?
- Što su ju djeca zamolila?
  Što ju je starac zamolio?
- Što mislite, zašto je djevojčica sve svoje darovala?
  Kako je bila nagrađena?

Crvenkapica

- Koji se sve likovi spominju u ovoj bajci?
- Kamo je majka poslala Crvenkapicu?
- Zašto je majka rekla Crvenkapici da ne skreće s puta?
- Je li Crvenkapica dobro razmislila prije nego što je skrenula s puta?
- Što se nakon toga dogodilo?
- Tko je spasio Crvenkapicu i baku?

Stoliću, prostri se

- Koji se likovi spominju u ovoj bajci?
- Što je koza svaki put odgovarala gospodaru?
- Što znači riječ *zanat*?

- Zašto je otac otjerao sinove?
- Što je postao prvi sin?
  Što je dobio kad je izučio zanat?
- Što je postao drugi sin?
  Što je dobio kad je izučio zanat?
- Što je postao treći sin?
  Što je dobio kad je izučio zanat?
- Ispričaj kako su sinovi ostali bez svojih nagrada?
- Kako bajka završava?

NAUČI, TO JE VAŽNO

BAJKA je posebna priča u kojoj susrećemo čudesne likove i događaje.

Poticaji za daljnji rad

1. *Zvjezdani taliri*

    Pjesnikinja Sanda Markoč bajku *Zvjezdani taliri* pretočila je u stihove, koji su nakon toga i uglazbljeni.

    Pročitajte ili saslušajte stihove i usporedite ih s bajkom.

Zvjezdani taliri

Pošla je tražiti sreću
jedna djevojčica mala
u srcu joj sjala dobrota
svakom je pomoći znala.

»Molim te nešto za jelo«
čovjek je molio stari
svoj suhi komadić kruha
djevojčica mu podari.

»Molim te, kapicu tvoju
prehladno je mojoj glavi,«
djevojčica dobra srca
djetetu kapicu stavi.

»Svoj mi kaputić podari
jer umirem već od zime,«
djevojčica meka srca
kaputić svoj brzo skine.

U šumsku je zašla tamu
ondje se dijete oglasi,
»Svoj mi haljetak ogrni
od strašne zime me spasi.«

ZVJEZDANI TALIRI

prema bajci braće Grimm

Stihovi: Sanda Markoč
Glazba: Maja Rogić

C d G
Po- šla je tra- ži - ti sre - ću je- dna dje - voj- či-ca

C F C
ma - la, u sr- cu joj sja- la do - bro - ta

d G C F
sva - kom je po- mo-ći zna - la, u sr - cu joj sja - la do -

C d G C
bro - ta sva - kom je po- mo- ći zna - la

Sve je djevojčica dala
i ostade potpuno sama,
u dubokoj pustoj šumi
skriva je noćna tama.

A tada nebo zablista
šumom se svjetlost raširi,
u nove joj lanene skute
padaše zlatni taliri.

Sanda Markoč

Nakon što ste se upoznali sa sadržajem bajke i pjesme, možete pjesmu odsvirati, odpjevati, poslušati ili zamisliti uz pomoć druge osobe (to može biti učitelj glazbene kulture).

2. Odaberite jednu kraću bajku braće Grimm (npr. bajku *Slatka kaša*) koja vam se svidjela, ili jedan njezin dio, i pretvorite je u stihove.

3. *Crvenkapica*

   Zamolite učiteljicu/učitelja da vam objasni što je to radio-drama.

   Dječja radio drama *Crvenkapica* snimljena je davne 1967. godine. Spjevao ju je i dramatizirao pjesnik Stjepan Jakševac, a glazbu napisao Pero Gotovac.

   Poslušajte ovu radio-dramu samostalno, ili u paru s drugom osobom (to može biti prevoditelj na znakovni jezik).

   https://youtu.be/-07WhngnmHU?t=20m00s

   Je li u potpunosti ista kao i napisana bajka?

   Koji su dijelovi drugačiji?

   Naučite pjevati ili dramatizirajte Crvenkapičinu pjesmu.

   Jednu drugu bajku po vlastitom izboru možete pretvoriti u radio-dramu ili igrokaz (samostalno ili u suradnji s drugim učenicima u razredu). Odaberite zvukove i pjesme, ili osmislite scenografiju. Dramu možete predstaviti bez korištenja govornog jezika.

   Izvedite svoje djelo pred razredom i snimite ga.

4. *Stoliću, prostri se*

   Je li vas nekad netko prevario? Ispričajte o tome u razredu.

   Zamislite da imate čarobni stolić kojemu samo trebate reći: »Stoliću, prostri se!«, i na njemu se stvori sve što poželite. Što biste poželjeli za svog prijatelja?

   Nekada davno, dok je tek nekolicina ljudi znala čitati, svijetom su hodali putujući pripovjedači. Išli bi iz mjesta u mjesto i pričali

priče i bajke. Najčešće bi se ljudi okupili oko pripovjedača na nekom trgu, ponekad uz vatru ili svjetiljku, i slušali priče. Pripovjedači su uvijek na poseban način započinjali i završavali pričanje. Upotrebljavali su geste, pokrete cijelog tijela i česta ponavljanja i stihove (kao kad govori koza u bajci *Stoliću, prostri se*!)

Zamislite da živite u tom vremenu. Osmislite pričanje jedne od bajki braće Grimm na taj način.

Evo nekoliko mogućih početaka:

***

Otvarajte vrata,
sva od čudnog zlata,
nek' sad naš put započne
u zemlju bajki vodi me.

***

Tiho došla vila
nježno je govorila,
bajku pripovijedala
pjesmu je zapjevala.

Pripovjedači su na kraju svake priče ili bajke znali dodati još poneku rečenicu. Evo nekoliko mogućih završetaka:

***

»A tko ne vjeruje, neka se propita!«

***

»Pao miš u lonac
Sad je priči konac.«

***

»I to je sve istina,
Kao što vi vidite mene,
A ja vidim vas!«

Na kraju pričanja priče ili bajke, možete zajedno zapjevati:

»I najljepša priča prođe,
k'o što prođe svaka sreća
al' je uvijek sretan onaj
tko se priče dugo sjeća.«

5. Pozovite roditelje, učitelje i djecu iz drugih razreda na svečanost pričanja bajke.

   Neka to bude svečanost bajki!

   Bajku možete prepričati i pomoću digitalnog alata **Pixton**: http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/ i svoje uratke prezentirati u razredu.

6. Saznajte što više o životu braće Grimm. Pročitajte bilješku.

   Riješite kviz dostupan na našem portalu.

   Potom napravite vlastiti mali razredni kviz i upoznajte druge učenike u razredu s njima. Možete na primjer postaviti pitanje:

   - Kako su povezani braća Grimm i mjesto Hanauu kod Frankfurta?
   - Kako su povezani braća Grimm i broj 1812?

   Kviz možete napraviti i u nekom digitalnom alatu za izradu kvizova, npr. **Kahoot**: http://e-laboratorij.carnet.hr/kahoot-game-based-sustav-za-odgovaranje-i-kvizove/

   Dobrodošli su različiti odgovori. Svačije mišljenje se uvažava. Što više ideja, to bolje!

   Smislite sami još pitanja!

7. Odaberite neke likove iz bajke. Zamislite kako izgledaju i izradite ih u glini ili koristeći drugi materijal.

   Mogu vam poslužiti i kao lutke za lutkarsku stolnu predstavu.

8. Poslušajte Grimmove bajke u zvučnom obliku. Na ovoj poveznici na portalu e-Lektire dostupno ih je nekoliko.

9. Na YouTube kanalu Croatia Record Kids nekoliko je Grimmovih bajki dostupno kao radio drame, u poznatim dramatiziranim zvučnim obradama. Dostupne su i na CD-ima.
   - Trnoružica, Snjeguljica, Vuk i sedam kozlića: https://www.youtube.com/watch?v=BpeKePygpfs
   - Pepeljuga, Crvenkapica, Ivica i Marica: https://www.youtube.com/watch?v=-07WhngnmHU

10. Prikažite neku Grimmovu bajku na znakovnom jeziku. Vaši vršnjaci iz razreda neka pogode koja je to bajka.

Rječnik

bokor (mađ.) – struk, kita (cvijeća)
bradva – vrsta sjekire sa širokom oštricom
Bremen – grad na sjeverozapadu Njemačke
buturnica – zatvor

čabar – kaca, vedro

ebanovina – cijenjena vrsta tvrdog i crnog drveta koja raste u tropskim krajevima

harambaša (tur.) – vođa hajduka

istaviti – skinuti, ukloniti

kadifa (tur.) – baršun; ***svila i kadifa*** – luksuz, obilje
kijača – batina, štap
kotarica – košarica
kuljav – trbušast

lisast (konj) – konj koji preko glave ima bijelu liniju

ljupina – ljuska

nenavidan – zavidan
nenavidjeti – zavidjeti

obreći – obećati

petruljača – petrolejka, lampa
potukač – potucalo, lutalica
pređa – vuna za predenje
priuze – uže kojim se veže krava
proštenje – proslava, veselje

skoroteča – glasnik
stražiti – stražariti
stupa – drvena naprava za tucanje lana

talir – vrsta starog novca
taljige – nenatrkivena seoska kola
tralje – traljava odjeća, krpe
tučak – štap, tj. alat za udaranje lana

uklenut – upregnut (volovi)

žije – živi

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Na naslovnici: ilustracija nepoznatog autora, oko 1845.

Bilješka o autoru i djelu: dr. sc. Diana Zalar

Metodička obrada: dr. sc. Vladimira Velički

Rječnik: Zvonimir Bulaja

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

ISBN: 978-953-328-432-3

Zagreb, 2018.